

O Aposel Ngaro Reha

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang O Aposel Ngaro Reha

A hor to enda ta vle te, e Luk ka hor to alomin orom to en mruo tittiegom. Tittiegom ka hor ta kopekam ko ta ktar ittiegom ka knovvur to mang e Yesus. Kun mnam ka hor ta, e Luk ta havae mang o aposel ngaro reha ruk ngat kaeharom mar kmikkiem o rhek ruk mkor e Yesus. He enang tok, o mia ngma mon a hor ta te, O Aposel Ngaro Reha.

E Luk tittiegom ka hor ta kam keknen mang e Yesus ka ngaomevek ko ta ktar hop kun pgegom o Yuda na, to le kpis te, alautar to le kaelpun kam kaispak kngongae kun mnam a mmie karo mhetor tgus.

Mnam e Luk ka hor ta ngruera vokom E Nunu A Totur ko ta ktong o aposel kmelpun khavae kngae mang a knovvur to mang e Yesus kam hover ka ngaomevek kun mnam o rengmat ruk mYerusalem va mYudea va mSamaria va kngae krum a mmie karo mhetor tgus (Vokom e 1:8). Ii, he enang tok, o mia akuruk ngma mon e Luk ka hor ta te, E Nunu A Totur Karo Reha kat. Va si alo aposel ruk e Pita kre Pol, e Luk tmi kut svil hak kmothoi mang ngin kam keknen mang o reha ruk E Nunu A Totur teharom mar ko maktiegom min.

A hor ta ta khenam ngang ngor ruk tete mang o papat ri korlolo.

- 1) Ta khenam ngang ngor mang a re to mang e Yesus, endo e Yesus ka ngaomevek nama havaeng o mia orom.
- 2) Ta khenam ngang ngor mang o Yuda ngalmi-alaol kavurgem ko ngat keyang a re to mang e Yesus ko o aposel ngat kaen ngang ngar.
- 3) Ta khenam ngang ngor mang o Vrong Rhek ko E Nut ta kle kmeng karo aposel ngang ngar kam kle kaen a re to endo ngang ngar. Va mar ngta sirei mang a re to endo he kol to le kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.
- 4) Ta khenam ngang ngor kat mang e Yesus ka ngaomevek to nkong ngar ruk tennik ko a gavman to mkor lRom va o Yuda ngat sisieng ngar kat.

E Nut Thover E Yesus Ngoguo Ma Volkha

¹⁻² Vae, Tiopilas tennik e Yesus tkaelha kmeharom karo reha va kpatte o mia orom karo rhek. Tkaeha tok, kngae kais mnam a kolkha to E Nunu A Totur tkaenkrovgem kam smia papsim karo aposel ruk tmur re pmar, vur ktar mang ko E Nut tkol ka grap orom ngoguo ma volkha petgim mar. Va tsgun ko her ittiegom kua hor langto ngang in kam havaeng in mang karo reha ruk endri ko tkaeharom mar tok.

³ Ii, he tete ko kat kaittiegom kua hor langta kat ngang in kam havaeng in mang te;

Kopekam ko tlol o vnek he kyor, tkat hop kat, petgim ka nnak va mnam o kolkhek ruk alo mhelom alomin ko pekam ko thop, nam mrua khenam en mruo ngang karo aposel, he kaeharom karo reha ruk lserpgue kam mia khenam ngang

ngar kmenserpagam a pat to te, Imien te, tmi hop he kta ktal kat. Nam mrua khenam en mruo tok, kmenserpagam a papat to endo, he khavaeng ngar mang E Nut ka tavgo te, ther mi pis he.

⁴ Ii, va mnam a kolkha langto kat ko pekam ko e Yesus thop petgim ka nnak, tkaum kaemik kar kalngunes va tkaen a re to a serpgar ngang ngar te, “Mguak or kmeloong kam ngae kparem e Yerusalem e. Mguak gia vle mo na, he kpaneng E Titou ka nngiar to tel ka tnangal mang kmen ngang nguk, a nngiar to endo koma havaeng nguk mang tesgun.

⁵ Ii, ko havaeng nguk tok, ko e Yoanes ta parrum o mia orom a gi ye e, vanang ketasuo E Nut kam le kaen ka nngiar to orom E Nunu A Totur ngang nguk kam parrum muk orom ka munik.”

⁶ To mnam a kolkha to endo karo aposel ngata mnganang te, “Ngoldaip, ya re kam kat kaekon mor IIsrael nguaro serppak tete he, mor kam kta nho mang ngor mruo i o nop gi?”

⁷ Va e Yesus tkoripang ngar te, “O tgoluk ruk ngar gi vrong papagis koknaik, E Titou tel kakro papat mang ngar orom kta serppak mruo, mar kam gi vrong papagis kmikkiem kakro papat mruo gi. Vanang tlo el muk kam mnor mang ngar e.

⁸ Vanang a papat to E Nut ta kle ka svil muk kam mnor mang ta vle ti te, E Nut nera meng E Nunu A Totur ngang nguk he nera viging nguk kmenserpagam muk kam havaeng o mia mang dok. Ii, va mguak havae mang dok kmelha mo mnam a rengmat ta e Yerusalem to le ksenkir mo mnam a mhe ta e Yudea tgus to le kngae ko mnam

a mhe to e Samaria kat to her le kaispak kngae kvaas kim a mmie karo ngaitngol tgus.”

⁹ Ta havaeng ngar knop, to ngat gia sisir kvokom ko E Nut ta kol ka grap orom ngoguon ma volkha petgim mar ko pum ngaro kerok. Ta ngae kvaik kun mnam o varhek to ngat lo kta vokom kat e.

¹⁰ Ngaro kerok ngat kaem ngoguon kia gan vop ko ta grap, va vgum alo mhel alo ruk ko ngint gi pis gi sir ko vanam mar orom nginalo yet ruk ngint ngae gia kas tgus hak.

¹¹ To langto mnam min ta reng ngar te, “Muk lGalili mut gia sir ko he vua nho ngoguon kia gan kman? E Yesus to muta vokom ko E Nut tkol ka grap orom ngoguon ma volkha tete petgim muk, ner kat kaeknik gi enang tok ko mut hera vokom ko ta ngae tok kat arhe.”

E Matias Tkol E Yudas Ka Ngaekam

¹² Pekam ko Yesus ta grap, kalngunes ngta kle ka grung kun kuon kim ke vul to e Olip to kaikkiem a ngaelaut ke vgon* langto kam pis kuon mYerusalem.

¹³ Ngta pis kvaik ogun mYerusalem he kngae lsir kam grap ngoguon mnam a rek ka taban to kuon mail, endo ngma kaum kun mnam. Va nglendar akuruk ngata vle ko tok kar mar kat. Endruk endri: e Pita, e Yoanes, e Yems kre Andru; e Pilip kre Tomas, e Bartalomius kre Matyu; e Alpias khal

---

* **1:12:** A re to ‘A ngaelaut ke vgon langto’ ta rere mang o Yuda nga keknen langto ko ngma hagam o mia kam punpa malhagenmok ekam a ngaelaut kun mnam a kolkha to a Sabat. Enang tok ngat kut kael a pos langto mar kam mnor mang a ngaelaut ke vgon to mar kam punpa kngae kais ko tok.

to e Yems va e Saimon to a Selot va e Yems khal to e Yudas.

¹⁴ Ko tok mar kar Iraip akuruk va e Maria to e Yesus knan va e Yesus kaornopeik kat ngama kanko kam kaum kngarkie ko tok.

¹⁵ To mnam a kolkha langto mnam a venloot to endo a mumu to alautar, (nok tkais mang o mhelom a ktiek hori orom a mhelom agitgiang) ngata kaum kun mnam a rek to endo. To e Pita ta hop ksir malpgem mar

¹⁶⁻¹⁹ he khavaeng ngar te, “Kolenar, tesgun e Yudas nma vle kar mor he nma kpom o reha kar mor kat. Vanangko thortgi kle kaeha ngang o kermia kam ktong ngar kam kpom e Yesus.” (E Yudas teharom ka kerkeknen to endo he kol a keik mang. Ii, va her o krek ruk arhe ngat enkim a mmie ka mhe langto ekam ormar. Va ko tok mnam ka mmie ka mhe to endo e Yudas tvuut kia veik kbut ku mmie. Tgia vle ku pa veik ko tok, to ka vok ta vvuo he ka vrek ta khir va karo ngen tgus ngat ottek. Ii, va IYerusalem ngata ngnnek mang tok, to ngat le kmon a mmie ka mhe to endo orom nga re mruo te, “e Akeldama.” Va kam hortgem a munik to endo, ta vle te, “A Mhe To A Gi Gidiel.”)

²⁰ “Ii, e Yudas ta vle tok he kaottam E Nut ka re langto ngat ittiegom kun mnam ka meer ko tennik E Nunu A Totur ta ktar kpavap mang a mmie ka mhe to ngat mon ekam e Yudas. Ko E Nut t ktar kpavap mang ko vgum e Devit he E Nut ka re to endo tlo is hak kam gi vrong ka vle e. Ther mi pis lmien orom e Yudas tok arhe ko e Devit thavae kun mnam a hor to orom O Knituk te,

‘A mmie ka mhe to ngat mon ekam na gi vrong ka vle enang a rengmat to nam gi look hak.

A mhel tang tlo is kam kta vle mnam kat e.’
Va thavae kat te,

‘A mhel langto nak kol ka ngaekam to kam
ktong o mia.’

21-22 Yu! He kmikkiem a re to endo, ngurak kael a mhel tang ko yok vat, en kam kol e Yudas ka ngaekam kam turang ngor kam havaeng o mia mang e Yesus ko tyor he kta hop kat petgim ka nnak. A mhel to ngruak kael, na hera ktar ka vle kar mor tiok mnam o kolkhek tgus ruk Ngoldaip to e Yesus nma punpa kar mor, kmelha mnam o kolkhek ruk e Yoanes nma parrum o mia, kam ngae kais mnam a kolkha to E Nut tkol e Yesus ka grap orom ngogun ma volkha petgim mor.”

23 E Pita tre tok knop, to ngta mon alo mhel ruk endri: e Yosep to ka munik langto kat te, e Barsabas va e Matias. Vanang o mia ngma mon e Yosep to endo kat te, e Yastus.

24 Ngat kael min knop to ngta ngarkie te, “Ngoldaip, yin mruo ya mnor mang o mia tgus ngaro papat. Enang tok, ngia mrua kenang ngor te, erie mnam enngindi yin mruo yi mur re pum

25 kam kol e Yudas ka ngaekam kun mnam mor o aposel kmeha kar mor, ko e Yudas ta ksir petgim mor he kngae kol kta kapnes to en kam ktua kol.”

26 Ngata ngarkie knop, to ngta khikher a tonggai orom alo kases ruk orom alo mhel ri nginalo munik kuon mang ngin, to a kases to orom e Matias ka munik kuon mang ta prik ngogu mnok. He ekam tok, ngat her kael e Matias kun mnam o aposel ruk lo ktiek hori orom atgiang.

2

E Nunu A Totur Tpis Ko Pa Pnes To E Pendekos

¹ Tie ko o Yuda ngat kaem a pnes to E Pendekos, e Yesus kalngunes ruk endruk ngata kta kaum kun mnam a rek to gi,

² va vgum a tomhelo ka muktim ko tkaeti enang a ngausgi alautar hak ko ta rur. A muktim to endo tottek kun kuon ma volkha he kpis kviging a rek tgus to ngata vle korsang mnam.

³ To ngta vokom a tomhel langto ko ta nho enang a paei kero ngaarevek ko ngta senkir kmisis kim langto langto kuon malpgem mar.

⁴ Ngat eharom tok, to E Nunu A Totur thera viging e Yesus kalngunes he kaenserpagam langto langto mnam mar kam ktua rere orom o vrong rhek ngartaro re mruo.

⁵ Vanangko o vrong rhek akuruk, endruk ngata kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar, ngta vle ko mYerusalem kat ko ngat ottek mnam o vrong rhek ngaro mhetor tgus kun mnam a mmie karo ngaingol tgus.

⁶ To o vrong rhek ri ngata vle he kngan a muktim to endo kat to ngta veet ngok kim e Yesus kalngunes. Ngata pis to ngat ngaе moruo hak ekam ko langto langto mnam mar ta ngan e Yesus kalngunes ko ngta kle krere orom langto langto mnam mar o vrong rhek ngartaro re mruo.

⁷ Ngat ngaе ho mi kut senkrip kmar to kaelha kam mo mamnganang ngar mruo te, “Eh! O mia ri ngta rere mo, mar tgus nkong ngar mGalili ngola?”

⁸ Vanang nngia, ko langto langto mnam mar ta rere orom ngora re mruo ko ngot kais kam ngan mar?

⁹ Mor o vrong rhek ri: akuruk mnam mor lParitia, lMidia va lElam; va akuruk ngma vle ko mMesopotemia, mYudea va mKapadosia, mPontus va mEsia.

¹⁰ Va akuruk mnam mor kat nkong ngor mPrigia va mPampilia, mIsip, va mnam o mhetor akuruk ko mLibia, ko rkieng a mhe to e Sairini. Va akuruk mnam mor yok mor o hirtek ruk nkong ngar mRom, endruk

¹¹ o Yuda msim kar o vrong rhek akuruk, endruk ngata kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar. Va akuruk mnam o Krit va o Arebia kat. Ii, mor o vrong rhek ri arhe, vanangko langt langto mnam mor tgus ngota ngan ngora re mruo ko ngta rere ormar he khavaeng ngor mang E Nut karo reha ruk lserpgue ruk o mia ngma sor kmar.”

¹² O mia ngat gia senkrip to sia ngam kmar he, to kmo mamnganang ngar mruo te, “Ngola, a ngaelmir ta ka pun ta vle nngia?”

¹³ Vanangko o mia akuruk vat ngat her kle kol a klel orom mar kam re te, “Ngata veve ko ngat sovet kmivie.”

E Pita Ta Keknen Mang E Nunu A Totur Ka Ngaeha

¹⁴ To e Pita ta hop ku kar klenar ruk lo ktiek hori orom atgiang he kaelha kam rere malpgem o guliel kam reng ngar lserppak te, “Kolenar, muk o vrong rhek ruk o Yuda va muk tgus ruk muma vle mo mYerusalem kat, mgua sim kael mularo

ngaela kam ngnek na, ko ngora keknen ngang nguk mang o mia ruk endri ko nngia he ngata rere orom langto langto mnam muk o vrong rhek mutaro re mruo.

¹⁵⁻¹⁶ Mor ri, ngot lo ivie he kveve enang ko muta pat tok e. Nop hak, ko tgi gun kirietal yek! Vanangko a tomhel to enda tpis tete, tpis kmaottam E Nut ka propet to e Yoel ka re langto ko ta ktar kpavap mang gi enang tok arhe te,

¹⁷⁻¹⁸ ‘Mnam a venloot to ta konner mang a kolkha to a kser kim, E Nut thavae orom karo mur rhek mruo te, “Ngora meng E Nunu A Totur kam viging kolngunes tgus. Lraip lurokol va si muorkvek va muorhal mruo ngara havaeng o mia mang dok. Ii, o ngnes ngar kaengogo orom o ngaelmir va ngora ngam tmik kim o hipun kat, mar kam lol kuario papat. To ngar le khavaeng o mia mang dok ormar. Ii, mnam o kolkhek ruk endruk ngora meng E Nunu A Totur kam viging ngar tgus enang tok, he ngara havae mang dok.

¹⁹⁻²⁰ Ngora khenam o reha lserpgue ruk o mia ngara sor kmar ngang ngar kuon ma volkha orom a kolkha ko nera slok va orom a kenho ko ner hortgi kpis la svel enang a gidiel. Va ngora khenam o ngaelmir ngang ngar ku mmie kat orom o gidiel, o paeyol va o paeyol ngo rus ruk ngat ngae mia ppat hak. Ii, ngora khenam mar ma mmok tok ktar mang a kolkha to Ngoldaip nera kser kim he kaeknik kpis mnam. A kolkha to endo tvua laut hak va mguera vokom Muldaip kla mmok.

²¹ Ii, va o mia tgus ruk ngta re mang Ngoldaip

kam mokpom kar, en nera sulgim mar.'

²² Vae! Muk ruk Iisrael mgua smia ngnek na, ko kua svil kam havaeng nguk mang e Yesus to nkong mNasaret. E Yesus karo reha ruk lserpgue va karo ngaelmir ruk o mia ngma sor kmar ngat her khenam ngang nguk te, en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Muk mruo mut kais kam mnor tok ekam ko mut mur vokom karo reha ruk endruk ko E Nut teharom mar ko maktiegom kun pgegom muk.

²³ Ii, vanang a mhel to endo ngat el maktiegom muk kmikkiem E Nut karo papat mruo ruk ta ktar elik tennik, ko ta ktar mnor mang ngar te, ngar kael mit ko maktiegom muk tete arhe. Va her muk ruk arhe ka gidiel ta vle kuo mang nguk ekam ko mut le kael en ko maktiegom o kermia, mar kam krong orom o ot kvat engnang a ho.

²⁴ Vanang E Nut ta le khover ka mnes petgim o ngneng ruk kun mnam ka nnak. Ko tlo is hak kam yor he ka vok kam mget he ka ngti ko pa nnak e, kmikkiem enang ko

²⁵ E Devit ta ktar kpavap mang e Yesus gi enang tok arhe. Ko thavae te,

'Koma vokong Ngoldaip mo kmok mo kolkhek tgus. He ekam ko nma vle mo vanam kua miktiek kam smia toot mang dok, nop a tomhel tang tis kam kering dok e.

²⁶⁻²⁷ He ekam tok, kua sirei nma laut kun mnam dok va kua gu nma pros mnam kua kni orom a sirei alaut kat. Ii koma vle tok, ekam ko kuaro papat ngta serppak mang in te, ilkayie to A Totur to dok ngir lua mnang kua nunu kam vle ogu mLol e, va ka mnang kua mnes kam vle ka mget he

ka ngti ko pa nnak kat e. Ii, koma sir malpgem yin mang kua vok te, en ner kta ktal kat, ekam ko

²⁸ yi her khenam a ngaelaut ngang dok, endo kam ktong dok kam kta hop petgim kua nnak he kta ktal kat. He ekam tok, ngora sirei alaut ko ngor le kngae kam plong vle ko kmin gnik gnik.'

²⁹ Kolenar, mu vokom na, ko ho mi ktua mnor hak he khavaeng nguk te, ngores to e Devit tyor he ngat kavang he, he ka mnes ther mget he, va karo sogi ngata vle mo kmor, kun mnam ka nnak vop.

³⁰⁻³¹ Vanang e Devit en a propet, he ta ktar mnor mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, koknaik nak yor he kta hop kat. Ii, ta mnor tok, he ka ktar kpavap mang te, E Nut na lua mnang ka nunu kam vle ogu mLol e, va ka mnang ka mnes kam vle ka mget he ka ngti ko pa nnak kat e. Ii, e Devit ta ktar kpavap mang tok, ekam ko nma pat mang E Nut ka tnangal to tennik, endo tel ngang ko E Nut tre kvat En mruo mang te, Koknaik nera him e Devit kaes langto mruo orom ka msasaen, he en kam kol e Devit ka ngaekam kam nho mang o mia.

³² Va her e Yesus msim to arhe, endo E Nut thover ka mnes petgim ka nnak, he en kam kta ktal kat. Va mor tgus ngot mi vokom ko tmi hop he mur khenam en mruo ngang ngor kat.

³³ Mare, E Nut thover e Yesus petgim ka nnak kam teiver tok arhe, kmel ko vanam ka miktiiek. He her en arhe Kteit ten E Nunu A Totur ngang kmikkiem ka tnangal to endo tennik. He ekam tok, o tgoluk ruk ngat pis mo kmuk tete, ngat pis ekam E Nunu A Totur msim, endo e Yesus ta kle kmeng ngte kam viging o mia ruk endri muta vokong

ngar he kngan mar tete.

³⁴ Endo E Nut tkol ka grap orom ngoguon ma volkha, en nop e Devit to e. Nop hak! Vanang e Devit ta kle ka ktar kpavap mang endo te,

‘E Nut thavaeng Koldaip te, “Ngiak korsang mo mnam ila ngaekam mo vanam kua miktiek he ka vle

³⁵ kais ko nguak kir kim ilaro imuo na, yin kam karkar mang ngar he mar kam vle ku meorom ila tavgo.’”

³⁶ He ekam tok, muk ruk IIsrael, mguak serppak mang a papat to enda te, e Yesus to muta krong orom o ot kvat engnang a ho, her en arhe endo E Nut ta hover petgim ka nnak kam teiver he kael en te, Ngoldaip. Va her en to kat arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen kat.”

Endruk Ngata Ktar Kpakvom Kam Mokpom Kar E Yesus

³⁷ O guliel ngta ngan e Pita karo rhek ruk endruk, to ngat le kosnok ekmar he kreng e Pita kar o aposel akuruk te, “Ngola ngorlenar, ngruak kan e?”

³⁸ Va e Pita tle koripang ngar te, “Muk tgus mguak kaitgung mularo kerkeknen, he kparrur orom e Yesus ka munik, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, nang E Nut kam le klol mularo kerkeknen patgiang ngaiting. He enang tok, ner le kaen ka nngiar to orom E Nunu A Totur ngang nguk, en kam viging nguk.

³⁹ Ii, a tnangal to enda ta vle ngang nguk mruo va mules va o gi vrong mia malhagenmok kat. Mare, va ta vle ngang o mia tgus ruk Ngoldaip to E Nut nera vaeng ngar ngok kim koknaik yek.”

⁴⁰ E Pita thavaeng ngar tok, to le kaurur kmar he kpagorang ngar orom karo rhek vang te, “Muk mgua mrua sulgim muk mruo kam mrua ksir kmeharom o kerkeknen ruk o kermia nga main to tete ngam kaeharom mar.”

⁴¹ E Pita ta re tok knop, to o mia ruk ngata ngan vgum e Pita karo rhek he kparrur ngta ngamkhor kar o aposel kun mnam a kolkha to endo. Va pathe mar ngat kais te, 3,000.

O Mia Ruk Ngata Pakvom Kam Mokpom Kre Yesus Ngama Mo Turang Ngar Mruo

⁴² Va endruk ngata mokpom kre Yesus ngma kanko kam kaum mekam mekam kam ngan o aposel ngaro rhek, kam pamlok, kam ngarkie ngang Ngoldaip va kam kaum kmommen a bret kmem va kaiviem a ye to a vaen kam mur kael pat kmar mruo mang e Yesus ka yor.

⁴³ Va E Nut nam kaeharom karo reha ruk o mia ngma sor kmar va karo ngaelmir ruk lserpgue ko maktiegom o aposel he o mia ngma senkrip kmar.

⁴⁴ Ngam smia vle mo kmar enang tok, he kmommen ngaro tgoluk kmisis kim nglenar ruk ngta tu kmo tgoluk.

⁴⁵ Ii, ngam kaen ngaro rektor, ngaro marhok va ngaro tgoluk tgus ngang o mia kmenkim mar mkor mar to ngam kle klol o krek to kle kaisis kim o gi vrong mia ruk mnam mar ko ngta tu kmo tgoluk.

⁴⁶⁻⁴⁷ Mo kolkhek tgus o mia ruk endruk ngma kanko kam kaum kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle. Va ngma kanko kam kaum ko mnam ngaro rektor kat kam kaum kaemik kam mur kael pat kmar mruo mang e Yesus ka yor.

Ngma vle tok orom a sirei he khover E Nut ka munik. Va o mia ruk kun mnok ngma totu pmar kat. He gi enang tok, Ngoldaip to e Yesus nma vaeng o mia kam mokpom kar mekam mekam to kle kael mar kun mnam endruk E Nut ta sulgim mar kam ngamkhor kar mar kat.

3

E Pita Tkaeharom A Mhel To Kalo Nhar Ngint Yor

¹ To mnam a kolkha langto, e Pita kre Yoanes nginta grap ngoguon mnam E Nut ka maksien tie ma vlemas kam ngarkie kmikkiem enang ko o Yuda ngma kanko kpis ko tok kam ngarkie mo vlemkor tgus enang tok.

² Ngint re kpis va a mhel to knan tkol orom kalo nhar nginalo vankie ko ngint yor, klenar ngata kol kmel ko vgum a maksien ka gudor to ngma mon te, A Gudor To Nma Nho Lya, en kmurur kim o mia ruk ngam re kvaik ogun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle, en kam ngrang ngar mo krek.

³ A mhel ta, ta vle ko tok, he ka nho va kvokom e Pita kre Yoanes ko ngint re kvaik to ta ngrang ngin mo krek.

⁴ Nginta ngan ko ta ngrang ngin tok, to nginalo keik ngint kaem a mhel to, to e Pita thera havaeng te, “Vokom muo na!”

⁵ To a mhel ta tgi vongnek kim min ko tpat re te, nginer kaen a tomhel tang ngang.

⁶ To e Pita ta havaeng te, “Dok nop o krek e, vanangko kua tomhel langto ngor kaen ngang in. Kua havaeng yin orom e Yesus to nkong mNasaret

ka munik, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, Hop sir he ngae.”

⁷ E Pita tre tok, to hera kpom a mhel to endo ka miktiek he kturang kam hop. A gi hi to ta turang tok, ka lo nhar nginalo vankie ngint her gi serppak ngatngae.

⁸ To ta kle ksir kpirprik he kaelha kam ngongae. To tkaikkiem e Pita min ko nginta vaik kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle. Ii, a mhel to endo, ta pirprik ko pekam min kmikkiem min he kanprim E Nut kngongae enang tok.

⁹ O mia tgus ruk kun mnam E Nut ka maksien ngta vokong ko tmia ngongae kat he kanprim E Nut tok

¹⁰ va ngta mnorvek pum te, a mhel to nama kanko kpis korsang ko vgum E Nut ka maksien Ka Gudor To Nma Nho Lya he kaurur kim o mia kam klang mo krek, her endo arhe. He ekam tok, mar tgus ngat ngae gi mrua sor kmar he ksesenkrip kim a tomhel to tpis.

E Pita Ta Keknen Mang A Serppak To Kmeharom O Mia Orom

¹¹ A mhel to endo ta kleng singni mnam e Pita min, he kaikkiem min ko nginta ngae kpis kun mnam E Nut ka maksien ka mhe langto endo ngma mon orom E Solomon. A mhe to endo ngat ngam a rek ka gi keik tuk kuo malpgem orom o ngtek ngarlakhor. Vanang phevgom a mhel to endo ko ta kleng singni mnam e Pita min, o mia ngta vokom mar ko ngta vaik ko tok, to ksenkrip kim a mhel to endo, to ksap kpis gun mang.

¹² E Pita tvokom mar ko ngta gun mang tok, to le khavaeng ngar te, “Vae, Muk ruk IIsrael, kman

ko muta sesenkrip kim a mhel ta ko ta sisir he kngongae? Va kman ko muta sisir he vua vokom mor ko enangthe mot eharom a mhel to enda orom mualo mur serppak mruo he ta ngongae ti? Nok muta pat re te, muaro keknen ngat vua ya he mot kais kmeharom a mhel to enda he ta ngongae ti, ngola?

¹³⁻¹⁶ O-o, nove. Mu ngnek na! A mhel ta muta mnor mang va kvokom tete, her e Yesus to E Nut kalkayie msim arhe endo tkaenserpagam tete orom ka serppak mruo ko maktiegom muo ekam ko mota mokpom kar.

Ii, her e Yesus arhe, endo A Totur, Endo Nam Vu Kaikkiem E Nut Karo Pos.* Va her endo muta klai mang kmel ko maktiegom o kermia, mar kmim kngam a yoror kat arhe. Ii, her e Yesus to e Paillet ta lgem o rhek mang kam hong, vanang muk, mut kle lua svil en kam hong ko mut mo ngamngam ko kim e Paillet. Ii, her e Yesus to endo gi. Va endo muta klai mang kam mnganang e Paillet kam liepum orom a pormia langto kun pa hengor kam hong ngok kmuk her e Yesus to endo kat arhe. Ii, her e Yesus to kat gi tkais kmen a ktalhok to kam vle ngnik ngnik ngang o mia, vanang muk, mut kle kngatkal ngang o mia kmim kngam a yoror. Mut eharom tok ngang, vanangko E Nut to ngorores mruo ruk e Ebrehem va e Isak va e Yakop ngta mokpom kar, ta kle khover petgim ka nnak. Thover to kol ka grap orom ngoguon ma volkha. Va mot mur vokom tok orom mualo keik mruo. Ii,

---

* **3:13-16:** O Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom alo munik ri te, “Endo A Totur” va “Endo Nam Vu Kaikkiem E Nut Karo Pos.”

mota mokpom kar e Yesus to arhe, he her vgum ka munik msim ko mot kor mnam muo mang, mot sim kaeharom a mhel ta, en kam ya ngatngae gi enang ko mut vokom tete.

¹⁷ Yu! Kolenar, kua mnor mang nguk kar mulmialaol te, mut kering e Yesus tok, ekam ko mut lo smia mmok mang e.

¹⁸ Vanangko tennik E Nut ta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen vgum karo propet tgus te, en nera lol o vnek ruk he kyor gi enang tok. He her muk ruk lsir mut her sim kut kaikkiem ka re to endo, he ekam tok mut her mi kut kaottam a re to endo kam pis lmien ormuk tete tok arhe.

¹⁹ To kmikkiem enang tok, mguak kaitgung mularo kerkeknen he kaeknik ngok kim E Nut, en kam lol mar patgiang ngaiting kam petik tgus hak. Enangthe mup kaeharom tok, va Ngoldaip ner kaeharom mularo vurkul kmongeik hak vgum En kat

²⁰ va ner kta meng Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen kam kat kaeknik mang nguk kat. Kua rere her mang e Yesus to arhe, endo tennik E Nut ther el mang nguk kam vle te, endo kam susulгим muk.

²¹ Vanangko tete, e Yesus naka vle kuon ma volkha na, kngae kais mnam a kolkha to E Nut ner kaottam karo rhek tgus ktar mang en kmeknik. Ii, ner kaeharom tok, kmikkiem ko tennik ta ktar kpavap mang ngar ko vgum karo propet ruk o totur.

²² Ii, E Nut ta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko ta rere ko vgum e Moses he ka ktar kpavap tok mang te, 'E Nut to

Ngoldaip nera tavger a propet langto kun pgegom muk mruo kam sir ko kmuk gi enang ko ta tavger dok kam vle mo kmuk kat. Va mgua smia ngan vgum karo rhek tgus.

²³ Va endo na lua ngan vgum, E Nut nera likim kam kser petgim karo mia mruo kam rum kim hak, en kam lo kta vle kar mar kat e.'

²⁴ Ii, si o propet tgus ruk tennik, kmelha orom e Samuel kngae kais orom endruk tete, mar tgus ngat ktar kpavap orom E Nut karo tnangal mang a venloot ta orom Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Va ngaro rhek tgus ngat kaelha kam pis lmien kun mnam o kolkhek ruk endri tete.

²⁵ Ii, tennik E Nut ta ktar kpavap orom karo tnangal ruk endruk mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko vgum o propet he karo tnangal tgus ruk endruk ngat le kngae kais mang nguk tete kam kpom muk tete vop. Va a mokpom to E Nut tmokpom kar muores orom tennik kat, ta kle kmokpom kar muk orom tete vop kat.

Ii, a mokpom to endo ta kpom muk tete vop, ekam ko E Nut ta ktar kpavap mang ko tel ka tnangal ngang e Ebrehem te, 'Ekam inges langto ngora ngamyammok mang o mia tgus ruk mo mmie.'

²⁶ He kmikkiem ka tnangal to tok, E Nut ther tavger kalkayie to endo he, he kmeng ktar ngang nguk, muk kmitgung mularo kerkeknen ko ngat ho mi kut kernonho hak, he en kam ngamyammok mang nguk ekam tok."

4

Ngat Kaenpasiker E Pita Kre Yoanes Kun Pa

Hengor

¹ E Pita kre Yoanes nginta hivuo kam rere kar o mia tok vop, to o pris akuruk kar o pris ruk ngma toot mang E Nut ka maksien ngalaip va o Sadyusi akuruk

² ngata ngan nginaro rhek to ngaro vurkul ngta kiin ngang ngin. Ngat kaesik ngang alo aposel ri ekam ko nginta rere lserppak he kpatter o mia te, e Yesus tkat hop kat, he ekam tok o mia kat ngar mia hop kat.

³ To ngta kpom min he kael min kun mnam a hengor kam vle kais marot ekam ko a kolkha ther vaik he.

⁴ Vanangko o mia kavurgem kun mnam endruk ngata ngan e Pita min nginaro rhek ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Enang tok, ngata ngamkhor kar nglenar akuruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat va gi endruk lurokol ngta grap pathe nok kais mang te, 5,000.

⁵ Hop enang ngmo, to o Yuda Ngar Ke Valngan to e Sanhendren,* ngat kaum kam rere ko mYerusalem. Mar o hipun, kar endruk ngma nho mang o Yuda, va o pattermia kmo pos kat.

⁶ (Va o pris ruk laol nglotaip ruk e Anas va e Kaia-pas nginta vle kat. Va e Yoanes, va e Aleksanda kar o mia akuruk kat, mar ri tgus kun mnam o pris ruk laol nglotaip ngina ngausie to endo ngata kaum ko tok.)

⁷ To ngat hera vaeng e Pita kre Yoanes he ka srim min ko pum ngaro kerok to kaelha kam mamn-

---

* **4:5:** A munik te, “e Sanhendren” ta vle te, o Yuda Ngar Ke Valngan langto ngma vongnek kim o rhek.

ganang ngin te, “Meta kemmeng ani serppak to he kaeharom a mhel ta? Meta re ka tmar kim erie ka serppak to he ka srim tok?”

⁸ Ngata mnganang ngin tok, to E Nunu A Totur tkaenkrovgem e Pita kmoripang ngar te, “Yu! Muk ruk e Sanhendren, endruk muma nho mang o Yuda va muk o hipun ruk o mia ngama ngan vgum muk, mgua smia ngnek na.

⁹ Mota mrung a mhel ta he kaeharom pum kalo nhar nginalo vankie ko ngint yor he min kam kta ya kat. Va muk, mut hera vaeng nguo kam sir mo kmuk tete ekam ko muta svil kam mnor mang erie ka serppak to mot eharom en orom, ngola?

¹⁰ Yu! Enang ko muta svil kam mnor tok, va muk ruk laol va si muk ruk IIsrael tgus mguaka mnor ti te: Her vgum e Yesus ka munik msim arhe mot eharom en he ka srim tok. Ii, endo mut keyang he kngam, nang mar kam krong orom o ot kvat engnang a ho kngam a yoror, va her en msim to arhe endo teharom a mhel to enda ta sir mo pum mularo kerok tete. Ii, endo E Nut ta kle khover petgim ka nnak her en arhe.

¹¹ Ii, her e Yesus to endo gi E Nut ta ktar kpavap mang te,

‘Endruk ngma ngamrektor ngat keyang a ho langto he kngam. Vanangko a ho to endo ta vle te, a ho to mang a hokidek to arhe, endo kam sir orom a rek.’

¹² Ii, va ho nong a mhel tang kat tkais kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang ngor e. Ko E Nut tlo el a mhel tang ko yok ngang ngor, mor kam kta mokpom kar en, he nang E Nut kam sulgim mor vgum. Nove!”

¹³ Nginta rere lserppak he lua gor ko pum endruk laol ngaro kerok tok, to ngata senkrip kmin ko ngta tar ko min minta vle enang o gi vrong mia ruk ko mreka ko nop o papat ruk laol mnam min e. Ngta tar tok, to le kol a papat ta te, alo mhel ri nginta mokpom kre e Yesus he kaikkiem kat.

¹⁴ Vanangko ekam ko a mhel to endo ta sir ko kmar orom kalo nhar nginalo vankie ko e Pita teharom min kam ya, ther gi tver kim mar hak ekam tok.

¹⁵ Ngint her tver kim mar tok, to e Sanhendren ngat kael a re mang e Pita min kar endo ngint eharom, mar kam vrua pet mar ogu mnok na petgim mar, nang mar kam vle ko tok he kmo hem mar mang ngin. Ngata momnganang ngar mruo te,

¹⁶ “Ngurak kanker enngindi e? Ko ngot lo is kam klai mang ngina ngaeha to a vu serpgar hak, ko o mia ruk mo mYerusalem ngata mnor mang ngin ko ngint kaeharom tok.

¹⁷ Vanangko nguraka kser a re ge mang a ngaeha to enda, en kam lua kpoot mang a rengmat ta he ksenkir kngae ngang o mia akuruk ko yok. Enang tok, ngurak pagorang ngar kam lo kta havaeng a mhel tang kat mang e Yesus ka munik.”

¹⁸ Ngata lgem o rhek tok knop, to ngata kta vaeng ngin ngok kmar to krere lserppak ngang ngin kam lo vur kta rere hak orom e Yesus ka munik va kam lo kta patter o mia mang kat e.

¹⁹ Ngata reng ngin tok, vanangko e Pita kre Yoanes ngint koripang ngar te, “Muk mruo mgua smia ngangam kim muk na te, ta sir ko pum E Nut ka lo keik, muo kam ngan vgum muk, nang le

kaengnam E Nut karo rhek?

²⁰ O-o, Mot lo is hak kam mnang a ngaeha to kam havaeng o mia mang e Yesus karo reha ruk mot vokong ngar va mang karo rhek ruk mota ngannik kat e.”

²¹⁻²² Ngint re tok, to endruk laol ngata svil kmen a kapnes ngang ngin. Vanangko ngat lo is kam pis mang a ngaelaut tang ko o mia kavurgem ngata kanprim E Nut mang a ngaeha to endo. Ko a mhel to e Pita teharom orom a ngaeha to a serpgar, karo pnes ngat kais mang alo mhelom alomin he ka grap. He ekam tok, ngat gi kta re lserppak ngang ngin kam hagam min to le ka mnang ngin kmottek.

Endruk Ngata Mokpom Kar E Yesus Ngata Ngarkie Kmenserpgam Mar Mruo

²³ To e Pita min ngint kottek to le kaeknik ngok kim nginlenar he khavaeng ngar mang o pris ruk laol va o hipun ngaro rhek.

²⁴ Ngata ngnnek tok, to ngta kaum kngarkie ngang E Nut te, “Ngoldaip, ima nho mang o tgoluk tgus ko yi kueng a volkha kar a mmie va a mou va o tgoluk ruk kun mnam mar.

²⁵⁻²⁶ Va ya rere ko vgum ngores to e Devit ko E Nunu A Totur tenkrovngem ilkayie to endo kam ktar kpavap mang endruk laol te,

‘Kman ko o vrong rhek ruk mo mmie ngalmi-alaol kar ngaro taven ngam kaesik he kaum kam gi vrong lgem o rhek lvongnek kam sir lserppak malngaeng Ngoldaip to yin kar Endo Ye Him Orom Ila Msasaen? Ko ngam gi mrua ngampaei pum mar mruo tok arhe.’

²⁷ Ii, Ngoldaip, ye her re tok, va ye her mi aottam ilaro rhek ruk endruk mar kam pis lmien orom ngua taven to e Herot va o vrong rhek ngalaip to e Pontius Paillet ko tesgun ngint her kaum kar o vrong rhek va IIsrael kat kun mnam a rengmat ta arhe, he ngata lgem o rhek lvongnek, ngar kmim ilkayie to e Yesus To A Totur, Endo Ye Him Orom Ila Msasaen.

²⁸ O mia ri ngat kaeharom tok he her mi kaottam ila mur svil mruo mang ngar kmeharom gi enang tok, ko ye her ktar el ila svil to endo tennik orom ila mur serppak mruo.

²⁹ To Ngoldaip ngiak pat mang endruk laol ngaro rhek ruk ngata pagorang ngor ormar to le kaenserpagam ilengunes ruk mor, mor kam lua gor hak kam havaeng o mia mang e Yesus.

³⁰ He ngiaka khenam ila serppak ko maktiegom mor kmeharom o mia kat, va kmeharom o ngaelmir ruk lserpgue va o reha ruk ngma sor kmar orom ilkayie e Yesus to a totur ka munik.”

³¹ Ngata ngarkie tok knop, to a rek to ngta kaum mnam ta khi he E Nunu A Totur tkaenkrovgem mar tgus. To kmelha mnam a kolkha to endo gi, ngat kaelha kam havae lserppak mang E Nut karo rhek he lo kta gorang o mia kat e.

Endruk Ngata Mokpom Kre Yesus Ngata Mommen Ngaro Tgoluk Mongar

³²⁻³³ Va o aposel ngma kanko kam rere orom a serppak to klalaut kam havaeng o mia mang Ngoldaip e Yesus te, tmi hop petgim ka nnak ko ngat mi vokom tok. Va endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ngma mo ya

pmar orom ngaro papat va ngaro keknen. Nang nong tang mnam mar nma pat te, karo tgoluk ngata vle ngang en mruo e. Nove. Vanangko mar tgus ngam le kmommen ngaro tgoluk mongar he kmo klang ngar ormar. Ii, E Nut nma purong kam klang ngar orom ka mamrung tok.

³⁴ Va enang tok, nop a mhel tang hak kun pgegom mar ta tu kmo tgoluk ekam ko mnam o kolkhek akuruk o mia akuruk mnam mar ngaro marhok va ngaro rektor ngam kaenik ngang o mia, mar kmenkim mar mkor mar. To ngma pis ko kim o aposel orom o krek

³⁵ he kaelik maktiegom mar, to ngam le kaisis kim o mia ruk ngta tu kmo tgoluk.

³⁶ Enang e Yosep to nkong mSaipras, endo ta pal mnam a ngausie to mkor o Livai. O aposel ngata kilegem te, e Barnabas. (Vanang kam hortgem ka munik ta vle te, “Endo Nam Kaenkrovgem O Mia”.)

³⁷ En a mhel langto ten ka mmie ka mhe ngang o mia he a mhel langto tenkim mkor. To ta pis ko kim o aposel orom karo krek tgus he kaelik maktiegom mar.

5

A Ngothoi To Mang E Ananais Kre Sapaira

¹ Vanangko a mhel langto ka munik e Ananais kar ktavlom e Sapaira nginaro keknen ngata ktua vle gi. Ko e Ananais ten ka mmie ka mhe ngang a mhel langto he tenkim mkor kat.

² Vanangko ta mommen karo krek he gi vrua kaelpas orom ke mhe ngang en mruo, nang kle kaen ka mhe maktiegom o aposel va enangthe o krek ruk tgus. Va ktavlom ta mnor mang tok kat.

³ Ii, e Ananais teharom tok, to e Pita ta kekner te, “Ananais kman ko ya ngatkal orom e Seten, en kam viging in tok, yin kam ppiak ngang E Nunu A Totur orom ila papat to endo? Kman ko ya ppiak ngang tok, he gi vrua kaelpas orom ke mhe ngang yin mruo mnam o krek, nang le kaen ka mhe maktiegom mor o aposel va enangthe o krek ruk tgus?”

⁴ Ngola, ktar ko ye lo kael ila mmie ka mhe ngang a mhel, en kmenkim mkor yin, ima teit mang vop ngola? Va kopekam ko a mhel tenkim mkor in, yi kais kmikkiem ila svil mruo he klol o krek ngang in mruo tok kat, ngola? Ii, vanang kman ko yi kle va ka ppiak orom ila papat ta ti? Yi lua ppiak ngang ngor o gi mia tuk e. Ho mi kut nop hak! Yi her kle ka ppiak ngang E Nut msim tok kat arhe!”

⁵⁻⁶ E Ananais ta ngan e Pita ko ta kekner tok, to ther gia yor ngatngae ko tok to kharpeet kbut ku mmie. Ta vle tok, to o ngnes ruk lurokol akuruk ngat kaol kpis komor ka mnes orom o it, to kokol kottek kngorom to her ngae kaeguyang. Enang tok, a pagor alautar ta vle kun pgegom mar tgus ruk ngata ngnek mang tok.

⁷ To ngat gi vrua vle nong ke laut va ktavlom vat, ta kle kaol kpis kvaik ko kim e Pita, nang tlo mnor mang o tgoluk ruk ngat pis kim katngokol e.

⁸ To e Pita tpe gi kaegom kam reng te, “Sim havaeng dok na! O krek tgus ruk met lol mang a mmie endri arhe?”

Va e Sapaira tkoripang te, “Mare, her endruk tgus ko arhe.”

⁹ To e Pita ta kekner kat te, “Hai-e! Kman ko meta lgem o rhek kmegom E Nunu A Totur to

Ngoldaip tmeng ngang ngor? Vokom na! Endruk ngat ngae kaegyayang itngokol nanga ngat ekeknik he endruk ho ngta sir ko va gudor kam paneng ila mnes kam kol kngae kaegyayang yin kat.”

¹⁰ Tre gia rere tok, va e Sapaira ther gi yor ngat-ngaie ko tok kat to kharpeet kbut ku penharom e Pita. To o ngnes ruk lurokol ruk endruk ngat pis kvaik ksenkrip kim ka mnes kat to kle kokol kngorom kam ngae kat kaegyayang ko rkieng kat-ngokol kat.

¹¹ Enang tok, a pagor tngae ho mi ktua laut hak kun pgegom e Yesus ka ngaomevek tgus. Si o gi vrong mia ruk yok kat ngata ngnek va ngta sei kam gor kat.

O Mia Ngata Senkrip Kim O Reha Ruk Lserpgue Ko Maktiegom O Aposel

¹²⁻¹⁴ To ko pekam tok, o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ngma kanko kam kaum kun mnam E Nut Ka Maksien ka mhe to ngma mon orom e Solomon, endo ngta ngam a rek ka gi keik tuk kuo malpgem orom o ngtek ngarlakhor. Vanang o mia akuruk yok ngat ho mi ktua gor hak kam ppiak kmor mnam mar mang e Yesus he kvaik kun mnam mar kat. Ngam gia vle ku mnok, nang kle khover nga munik ge. Vanangko ngat pua vle tok, lraip lurokol ngta sor kim o reha ruk lvu serpgue ko maktiegom o aposel ko ngata khenam E Nut ka serppak ormar kun pgegom mar. He enang tok, o mia vang ngat mi kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar he kle kvaik kam ngamkhor kar ka ngaomevek tgus.

¹⁵ Va ekam ko o mia ngata vokom o reha ruk lvu serpgue ko maktiegom mar enang tok, ngata plalam o yayor orom ngaro hevora va ngaro tomngen he ngat gi vrong ktua ngam mar ko ekam a ngaelaut te, e Pita kam ngae kotter mar he si ka gi ngoumi kam gi kaol kuon mang ngar, mar kam kta ya vgum tok kat.

¹⁶ Va o mumu ngat ottek kun mnam o maksien ruk ngat kairkleim e Yerusalem he kgun kam pagis ko kmar orom ngaro yayor kar endruk o kool ngat kaim mar panaem mar hak, to o aposel ngat kaeharom mar tgus kam kta ya kat.

Endruk Laol Ngta Kpom O Aposel

¹⁷ O aposel ngam kaeharom o mia enang tok, to o pris ruk laol ngalaip kar akuruk mnam o pris ruk o Livai, endruk mkor o Yuda nga kha langto ngma mon te, o Sadyusi ngat kaelha kam kapter mar.

¹⁸ To o pris ruk o Livai, endruk ngma toot mang E Nut ka maksien ngat le ka kpom mar kmel mar kun mnam a hengor ko tok, endo kmenpasiker o gi vrong mia kun mnam.

¹⁹ O aposel ngta vle ko tok, vanangko te masegain E Nut tmeng ka engyel langto kam pis ko kmar. Tpis he kpepet a hengor kakro ngaegot to ka ktong ngar kmottek ngogu mnok. To thera havaeng ngar te,

²⁰ “Mguak ngae ngogun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle he smia havaeng o mia mang o papat tgus ruk mut gi gnua lol mang a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.”

21 Tie marot msim ngat hera ngae kvaik kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle kmikkiem gi enang ko a engyel thavaeng ngar tok. To ngat kaelha kam patter o mia ko tok.

Kam ngae, to o pris ruk laol ngalaip kar klenar ruk endruk ngat pis kvaik kun mnam E Nut ka maksien kat kam kaum kun mnam nga rek mruo ko tok, nang ngat lua paptang o aposel ko ngat pis kun mnam E Nut ka maksien to kat he ka vle kun mnam ka mhe to ko ma gi vle he kpatter o mia e. Ii, o pris ruk laol ngalaip kar klenar ngta pis ko tok to kvae mang endruk e Sanhendren tgus mar kam kaum krere tgus, ko mar o hipun ruk ngma nho mang Iisrael. Ngata kaum to kmeng o pris ruk ngma toot mang E Nut ka maksien ngok ma hengor kam ktong o aposel ngok kmar.

22 O pris ruk o Livai ngat ngae kpis ku pa hengor, va ngat her gi vokong ko ka gi kolhi. To ngat kaeknik kpis khavaeng e Sanhendren te,

23 “Ai, ngot pis kvokom a hengor va karo ngaegot ngat ho mi kut vat hak va o toot kmo mia kat ngata sisir ko vgum mar, vanangko ngota pepet o ngaegot va ngota nho ma gi lesmok kun.”

24 To o pris ruk ngma toot mang E Nut ka maksien ngalaip kar o pris ruk laol ngata ngan a re to endo, va ngata moruo to sia papat mang oni tgoluk ruk ngara pagis ekam tok.

25 Ngate mrua sor mang ngar mruo tok, to a mhel langto tpis kvaik kun pgegom mar he kreng ngar te, “Ai, endruk mut enpasiker mar kun pa hengor, endri gut he, ngata sisir kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle he kpatter o mia he.”

²⁶ O pris ruk ngma toot mang E Nut ka maksien ngalaip tngan a re to tok, to hera vaeng kaln-gunes to ngat kaum kngae ka kpom o aposel kam ngorom mar ngok kim e Sanhendren. Nang ngat lo vua kolaspa mang ngar e, ko ngata gorang o mia te, ngak lalaem mar orom o krek kngam mar o yoror.

²⁷ Ngat kaeknik ormar kael mar ko kim e Sanhendren knop, to o pris ruk laol ngalaip ta mamnganang ngar te,

²⁸ “Mut lua ngnek ko ngot en a pos to a serpgar ngang nguk kam lo kta patter o mia orom e Yesus ka munik ge? Vanang kman ko mut kle va kseneker mularo rhek mo mYerusalem tgus krum hak? Va kman ko mut kaenenker orom mula papat to kam mon mor orom ka yor kat?”

²⁹ Ngat kaesik ngang ngar tok, to e Pita tkol o aposel nga gu he kaekon ngang ngar te, “O-o, ngruak ngan vgum E Nut, nang o gi vrong mia, nove!

³⁰ Ko her E Nut to arhe thover e Yesus to muta krong orom o ot kvat engnang a ho. Ii, endo ngororess mruo ngata mokpom kar, her endo arhe thover e Yesus petgim ka nnak.

³¹ Ii, va E Nut to kat arhe endo ta teiver e Yesus, va her En to kat arhe ten a ngaekam to nma nho orom ngang ko mnam ka miktiiek. Ii, E Nut ta teiver e Yesus tok en kam vle te, ngua Taven to kam Sulgim mor. Va E Nut ta teiver e Yesus tok, mang a ngaeha to kam sulgim IIsrael, mar kmitgung ngaro kerkeknen, he nang En kam lol patgiang ngaiting.

³² Ii, her E Nut to kat arhe nam kaen E Nunu To A Totur ngang endruk ngma vle pum karo rhek.

He ekam tok, mor ngoma havaeng nguk mang o tgoluk ruk endri mang e Yesus tok ko E Nunu To A Totur nam kael o rhek ruk endruk kun mnam mor.”

E Gamaliel Ta Turang O Aposel

³³ Endruk laol ngata ngan o rhek ri to ngaro vurkul ngat ngae sei kam kiin hak to le ka svil kmel mar kam yor.

³⁴ Vanangko a Parisiau langto ka munik e Gamaliel ta vle kun pgegom mar kat. En a pattermia kmo pos langto he o mia tgus ngma totu pum. Ta sir kun pgegom e Sanhendren tgus to khavaeng ngar kam pet o aposel ngogu mnok na, nang mar ruk e Sanhendren kam vrua vle ko tok he kmo hem mar.

³⁵ Ngat her pet o aposel ngogu mnok, to e Gamaliel ta rere malpgem mar te, “Vae, muk IIsrael, mu or kam kolaspam mang a pat to mut re kmeharom ngang endri e. Mgua smia ngangam kim muk na,

³⁶ ekam ko tiok e Teudas ther pis mo kmor he mrua hover en mruo gi enang endri kat, he ekam tok tenpgam o mia ruk ngat kais mang a 400 kmikkiem ngola? To anito tpis kim a mhel to endo? Te o mia ngat im kngam a yoror ngola? Va kalngunes ruk ngam kaikkiem ngat senekir he nga serppak tgus tho mi nop hak kat ngola?

³⁷ Ii, va kopekam endo, erieto ta le kpis vat? Kun mnam o kolkhek ruk kmel o mia ngaro mnok kun mnam a rengmat langto langto, a mhel langto ka munik e Yudas to nkong mGalili tpis kat ngola? He en ta ktong a valngan langto kam kaum kaen ekam lRom, va anito tpis kim en kat? O mia ngat

im kat kngam a yoror he kalngunes ruk ngam kaikkiem ngat senekir kat ngola?

³⁸ Yu! He kmikkiem enang tok, a vnek to enda tete, kua havaeng nguk te: Mu orim o mia ri na, he meng ngar, ngar kngae. Ko enangthe ngam kaeharom ngaro reha orom ngaro mur serppak mruo he kpatter o mia orom ngaro mur papat mruo va nga ngae mrua vuvuut kmikkiem ngaro papat mruo gi enang ennginduk kat.

³⁹ Vanangko enangthe E Nut to nam kaeharom karo reha ko maktiegom mar, va mut lo is hak kam kser karo reha maktiegom o mia ri e. Nove! Va si enangthe mgua re kam kserik tok, va mguer kle gi mur kael muk kam mia sir malngaeng E Nut ka svil tok arhe.”

⁴⁰ E Gamaliel ta rere mnam o mia orom karo rhek ruk endruk to ngat hera ngatkal mang ka papat to endo. To ngata kta vaeng o aposel kam vaik to le khavaeng o toot kmo mia kam kirmekon a khap mnam mar. Ngat kirmekon a khap mnam mar knop, to her kaen a re lserppak ngang ngar, kam lo kta havae orom e Yesus ka munik e. To ngat hera meng ngar to ngta ngae.

⁴¹ To o aposel ngat kottek kparem e Sanhendren orom a sirei to alautar. Ngta sirei tok, ekam ko ngata pat mang E Nut te, E Nut ta pat mang ngar he kteiver mar ko ngama havaeng o mia mang e Yesus, he klol o vnek ko ngata sisieng ngar vgum ka munik.

⁴² Nang ngam ngae lo vrua tu kam havae mang e Yesus te, her en arhe Endo Thim E Nut Ka Msasaen va mang a knovvur to mang e Seten ko e Yesus ka serppak tkir kim. Ii, mo kolkhek tgus ngma kanko

kpis kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle he kpatte o mia mang e Yesus enang tok. Va ngat kaelha kvaik kottek kun mnam o mia ngaro rektor kam havaeng ngar mang e Yesus enang tok kat.

6

E Yesus Ka Ngaomevek Ta Tavger Ke Valngan To Orom O Mia Ruk Aktiek Hori Orom Alomin Kam Turang O Aposel

¹ Va mnam o kolkhek ruk endruk, o mia vang ngta mokpom kre Yesus he ho gia ngamkhor kar ka ngaomevek. He ekam tok, a vnek langto tpis kun pgegom o Yuda ruk ngama rere lGrik kar o Yuda ruk ngma rere orom nga re mruo to e Hibru. Ko o Grik ngta rere porom mar pum o Hibru ko ngam kaelel ol he kaisis kim ngarlenar, vanang ngam lua pat mang o Grik ngaro tahek he kyor mar.

² To o aposel ruk loktiiek hori orom alomin ngta vaeng e Yesus kalngunes tgus kam kaum to khavaeng ngar te, “Tlo vua sir ngang ngor kam gia tagur pum a ngaeha to kmelel ol he kaisis kim o mia, nang korim a ngaeha to kam havaeng o mia mang E Nut karo rhek e.

³ He ekam tok, ngorlenar mguak momon o mia akor ko yok gi ko a ktiek hori orom alomin kun pgegom muk, endruk mut sim mnor mang ngar te, ngaro papat ruk lyar va endruk muta mnor te, E Nunu A Totur nam kaenkrovgem mar. Endruk endri ngruak kael a ngaeha to enda malpgem mar,

⁴ nang mor ngruak kle her gia tagur pum alo ngaeha ruk kam ngarkie va kam havaeng o mia mang E Nut karo rhek.”

⁵ O aposel ngat el a papat to endo tok, to a ngaomevek tgus ngaro vurkul ngat ongeik ekam, to ngat kle kmon endruk endri; e Stepan, endo E Nunu A Totur nam kaenkrovgem he tvua sovet kam mokpom kre Yesus, e Pilip, e Prokorus, e Naikena, e Timon, e Pamenas, va e Nikolas to a vrong rhek langto nkong mAntiok to thortgi kam le ka kpom o Yuda ngaro keknen kam totu pum E Nut ormar.

⁶ Ngata momon mar knop, to her kael mar ko pum o aposel ngaro kerok, to o aposel ngata ngarkie mang ngar va kael ngaro singni kuo mang ngar kmenserpagam mar mang o reha.

⁷ To kmikkiem enang ko ngat eharom tok, yek o aposel ngat le her kais kam senker E Nut karo rhek. To o mia nglakhor kun mYerusalem ngat lo kta hus hak kmor mnam mar mang e Yesus kam ngamkhor kar ka ngaomevek kat. Va si o pris ngarlavurgem kat ngata vongnek kim o aposel ngaro rhek to le kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

Ngta Srim E Stepan Ko Kim E Sanhendren

⁸ To e Stepan to E Nut nam kaenserpagam he kpurong kam klang orom ka mamrung nam kae-harom o reha ruk ngma sor kmar va o ngaelmir ruk lserpgue kun pgegom o mia.

⁹ Vanangko a valngan langto ngam mrua mon mar te, Endruk Ngat Mur El Ekmar* ngat kaesik ngang e Stepan he le ksir malngaeng karo reha. Akuruk mnam a valngan to enda nkong ngar ko mnam alo rengmat laut ruk e Sairini kar e Aleksandria. Va akuruk nkong ngar ko mnam alo mhe ruk e Silisia va e Esia kat. Mar tgus ngata mus kre Stepan.

¹⁰ Vanangko ngat lo is mang karo papat ruk lvu laol ekam ko E Nunu A Totur ngam kael o rhek mnam.

¹¹ To ekam tok, ngat le gi vrua ngae lvongnek ngok kim o mia akuruk yok he krere mnam mar te, mar kam le kenker e Stepan orom a re te, “Ngot ho mia ngan ko tmur kerrereng e Moses va E Nut.”

¹² Ngata kopom o rhek tok mang e Stepan he kaenpgam o vrong mia kar o hipun va o pattermia kmo pos mar kam vrek kiin ngang e Stepan. To ngta kleng singni mnam to ka ktong kam srim ko pum e Sanhendren ngaro kerok kun mnam E Nut ka maksien.

¹³ E Stepan ta vle ko pum ngaro kerok to ngat kael o mia akuruk kam mas orom kam rere kim ko kim e Sanhendren te, “A mhel to, ka gu nam ngae lo kat kor kam rere pum E Nut ka maksien to a totur ta e, va nam lo kor kam rere pum o pos ruk mkor e Moses kat e.

---

* **6:9:** A munik to “Endruk Ngat Mur El Ekmar” ta rere mang o mia ruk ngata ktar kaeha lkapnes ngang o mia, nang kle kottek mnam a ngaeha to endo ko ngat mur enkim mar mruo, kam mrua hong ngar pum endruk ngma sopong ngar kmeha ngang ngar, mar kam lo kta vle ku meorom ngaro serppak kat.

14 Ko ngot ho mi kut ngan ko ta havae mang e Yesus to nkong mNasaret te, nera lget E Nut ka maksien to enda va khortgem ngolmialaol ngaro keknen ruk e Moses tenik ngang ngor.”

15 To o mia tgus ruk ngat korsang ko tok kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to mkor e Sanhendren ngta ketar e Stepan va kvokong ko ka lo keik ngint mi kut mmok enang a engyel.

7

E Stepan Tkothoi Mang O Yuda Ngarores

1 O mia ngta ppiak mang e Stepan ko kim e Sanhendren tok knop, to o pris ruk laol ngalaip ta mnganang e Stepan te, “Ngata mien mang in orom ngaro rhek ri?”

2-5 Va e Stepan tkoripang ngar te, “Kolmialaol, kolenar muk ruk arhe, mgua smia ngan kuario rhek ri na. Tennik E Nut to nam mrua khenam ka serppak ma mmok, tpis ko kim ngores to e Ebrehem ko ta vle kuon mMesopotemia vop. Tlo ngae ka vle kun mHaran vop, nang tpis ko kim he kael ka tnangal ngang kam ktar kpavap mang kaores ruk ngara knaek mang te, en kar kaores ruk ngara knaek mang, ngar mia teit mang a mmie to enda. Ii, E Nut ta ktar kpavap mang e Ebrehem kaores tok kmel ka tnangal ngang, vanang ho nop kalyie tang ngang vop.

To E Nut tgia havaeng te, ‘Ngiaka mlom orom ilaro tgo luk tgus he kparem ilaro mia mruo va ila mmie mruo he kngae kam vle mnam a mmie langto yok, endo ngora khenam ngang in.’

To e Ebrehem tparem ka mmie to ko mKaldie, to kngae ka mlom orom karo tgo luk ngoguo n

mHaran to hera vle ko. Ta vle ko tok, kais ko kteit ta yor. To E Nut ther kle ka ktong ngte mo mnam a mmie ta muta vle mnam tete, vanangko E Nut tngae lo vur en si a mmie ke mhe tang ngang vop, en kam kar mnam kam mrua mon ke mhe to ngang en mruo msim.

⁶ Ii! Tennik E Nut ta ktar kpavap mang e Ebrehem kaores ti arhe te, 'Ingores ruk ngara knaek mang in, ngara vle enang o hirtek kun mnam a mmie langto ko yok ko ngat lua teit mang vop. To o vrong rhek ngar le ka ktong a vaak orom karo imuo ruk muk ko ngara kakapom muk ha ktong nguk kun mnam a mmie langto yok kmenpasiker muk ko tok, muk kmeha lkapnes ngang ngar. Va ngara ker tar muk ko tok va kol a regesal mang nguk kmis mang o pnes ruk ngat kais te, 400.

⁷ Vanangko dok ngor le kaen a kapnes ngang endruk ngat kaenpasiker muk kmeha ngang ngar tok. To koknaik ko pekam ko nguak kaen a kapnes ngang ngar, muores ngar le kparem mar kun mnam a mmie to endo he kat kaekeknik ngte mnam a mmie to enda kam kta totu pum dok kat.'

⁸ Ii, tennik E Nut tre tok, to her kael a ngaelmir langto ngang e Ebrehem orom a keknen to kam paam lurokol, kam khenam ngang o mia te, a mokpom ta vle kun pgegom E Nut kre Ebrehem. E Nut ta mokpom kre Ebrehem tok, to e Ebrehem ta teit mang e Isak va ko pekam o kolkhek ruk aktiek hori orom alomin ko knan tkol, ngat hera paam. Kam ngae, to e Isak ta teit mang e Yakop kat va e Yakop ta kle kteit mang nguaro pupnam ruk loktiek hori orom alomin kat, endruk nguaro usiel ngaro pneik msim.

⁹ Kam ngae, to ngruaro pupnam ri ngta kapter ngarnopia langto e Yosep, he ekam tok, ngta ngam ngang lIsip, mar kmenkim, en kmeha lkapnes ngang ngar. Ngta kpiem e Yosep tok, vanangko E Nut nma vle ko kim he ktoot mang kam

¹⁰ turang ko tpet karo vnek tgus kuo mang. Vanang mnam o kolkhek ruk endruk ko e Pero ta vle te, o Isip nga taven, E Nut nam kaen o papat lyar ngang e Yosep he e Pero nam mia higiang ngar he le ksirei mang e Yosep. He ekam tok, e Pero ta kle kael e Yosep kam toot mang lIsip tgus va mang karo reha tgus ruk kun mnam ka ngoulu to klalaut kat. Nang kaornopeik ruk mo mKenan* ngate lua paptang e Yosep ko ta laut ko tok mIsip e.

¹¹ E Yosep ta laut ko tok, kam ngae, to a vang alautar ta vle ko mIsip va mo mKenan tgus. Tmi kut kering o mia tgus hak, va nguaro pupnam ruk endruk kat nong o ol ngang ngar mo mKenan kat e.

¹² To e Yosep kteit e Yakop ta vle mo mKenan, he ka ngek mang o ol ogu mIsip to hera meng nguaro pupnam ruk endruk kam pakvom kam ngae ngogu kmenenkim o ol ngang ngar. Ngata ngae ngogu kmenenkim o ol to her le kaeknik.

¹³ Kam ngae, to ngat le kat kaeknik nglomin kat ngogu. To mnam o kolkhek ruk endruk e Yosep ta mrua polger en mruo ngang kaornopeik. Va e Pero kat tkol a re mang e Yosep ka valngan ruk endruk.

¹⁴ Gi ko pekam tok, e Yosep ta me mang kteit e

---

* **7:10:** Tennik ko o Yuda ngaro pupnam ngat gnuu pis mnam nga mmie to e Israel, o mia ngma mon a mmie to endo te, e Kenan.

Yakop kar ka valngan tgus, endruk tgus ngat kais mang te, 75.

¹⁵ To kteit e Yakop ta grung ngogu mIsip he ka vle. Va ko tok en kar nguaro pupnam tgus ruk endri ngat yayor tgus ko.

¹⁶ Kam ngae, to o mia ngata lol nguaro pupnam ruk endri ngaro sogi ko tok he kaeknik ormar ngte mIsrael mnam a rengmat to e Sekem to her kaelik kun mnam a kre ka nho to tiok e Ebrehem ka valngan tenkim mkor e Hamor kles ruk lurokol orom a keik to ngat mrua mon mang.

¹⁷ Yu! Muk e Sanhendren, nguaro pupnam ngata vle ogu mIsip vop, he E Nut tkaengaer mor IIsrael kam ngamkhor ko tok ekam ko ta konner E Nut kmaottam ka tnangal to tel ngang e Ebrehem tennik.

¹⁸ Ngta vle ko Isip tok, to a taven langto yok tkol e Pero ka ngaekam kam toot mang IIsip, nang tlo kta mnor mang e Yosep kat e.

¹⁹ Tpis to nma sisieng nguaro pupnam kngae ktua panaem mar hak kam kolaspa mang ngar, mar kam kol ngaro is ruk o gunsvel he gi vrong ktua ngam mar kun ma ye kngam mar o yoror.

²⁰ Ta vle tok arhe mnam o kolkhek ruk e Moses knan tkol. Knan tkol va tvokom te, tlo vle enang o gi vrong sie e. Tho mi kut vle yok gi. Ta ktar klaut ko kim kteit kar knan mruo kngae kais mnam karo kenho ruk korlotge,

²¹ to ngint her korim ku mnam a ye. Ngint korim ko tok, to e Pero ka kvek tle kaol kpis mang to kol ngok mreka kam pavloum te, khal msim.

²² Enang tok, e Moses tlaut orom IIsip ngaro papat ruk lvu laut hak he kaelha kam rere Iserppak

va vu kaeha lserppak ekam tok kat.

²³ Kam ngae, to e Moses karo pnes ngat kais mang alo mhelom alomin, to thera pat kam ngae kun pgegom karo mia mruo ruk o Israel ka kneng ngar.

²⁴ Tpis kun pgegom mar to kvokom ko a Isip langto tkaim a Israel langto ngae ktua panaem hak. He ekam tok, a tutu ta vle kun pgegom min. To e Moses tsap kpis kturang endo a Israel kmim endo a Isip kngam a yoror.

²⁵ Enang tok, e Moses ta pat re te, lIsrael ngara tar ko E Nut tkaeha maktiegom en mruo kam turang ngar kam mrua hong ngar mruo ku meorom lIsip nga serppak. Vanangko nove, ngat lua pat tok e.

²⁶ Hop enang ngmo, to e Moses ta le kaol kpis mang alo Israel aloruk yok vat ko nginta mo imim min kat. To tre khagam min kmel a vuya mo pmin kam havaeng ngin te, 'Ai, mae lo monopia, va kman ko met re kmel a tutu kun pgegom mae mruo?'

²⁷ Tre tok, vanangko endo tkaim kaela kngae ktua panaem hak, tpoom e Moses petgim min he ka kpiem te, 'Erieto tel yin kam nho mang ngor lIsrael he ka srim o rhek mo pgegom mor?'

²⁸ Nok ngir kat kaim dok enang ko ye im a Isip to tenmo, ngola?'

²⁹ E Moses ta ngan a re tok, to hera ngorpok ngogu mnam a mhe langto yok ko mMidian he ka vle kun pgegom mar enang a hirtek langto. To thera lei ko tok, he ktavlom ta kol kloyie lomin.

³⁰ E Moses ta vle ko mMidian kngae, krum o pnes ruk alo mhelom alomin ko tok. To ko tok a

engyel langto tmur pis ko kim. A engyel ta, te mur pis kun mnam a paei karo ngaerevek ko ta vurvur ko vgum ke turvek langto ko ma kalputmok ko rkieng a vul to e Sainai. Vanangko a paei tlo vur kaem ke turvek to endo e.

³¹ E Moses tvokom tok, to tho mi kut senkrip kim hak to kre kam ngae ko rkieng kam smia kelko mang va tngan Ngoldaip ka ktui ko ta rere ko vgum a engyel to te,

³² ‘Dok E Nut, dok to ingores ruk e Ebrehem, e Isak va e Yakop ngma mokpom kar dok tennik.’ E Moses ta ngnék tok, to tngae ho mi ktua gor hak he ka vok ta khi kim tgus he lo kta svil kam vur kaegom ka serppak kam vrua nho kvokom kat e.

³³ To Ngoldaip treng te, ‘Tolgom ila lo nhar na, ekam ko ko her el a totu mang a mhe to ya sir mnam.†

³⁴ He ko mrua plok ngang in tete, ekam ko ko smia mnor mang kuaro mia mruo ruk muk IIsrael te, IIsip ngma kol a regesal mang nguk he mum kaeteti vgum mar va koma ngan muk kat. Enang tok, kua grung ngte kam tavger in kam kol kua ngaekam ko her yin arhe ngora meng in kmeknik ngogu mIsip kam hong IIsrael petgim mar. Ya ngnék he?’

³⁵ Ii, endo E Nut tmur pis ko kim ko vgum ka engyel kun mnam ke turvek to endo he ktavger he kmeng kam nho mang IIsrael va kturang ngar kam hong ngar pum o Isip, her e Moses to arhe. Vanangko IIsrael ngta kle ka kpiem hak orom ngaro rhek ruk te, ‘Erieto tel yin kam nho mang

---

† 7:33: O Yuda ngma pet ngaro nharok ko kim o mia kam khenam mar te, ngama totu pmar.

ngor Iisrael he ka srim o rhek mo pgegom mor?’

³⁶ Ii, her e Moses to arhe ta ktong Iisrael kmottek ku meorom Iisip nga serppak he kngorom mar ko ma kalputmok kmis mang o pnes ruk alo mhelom alomin he. Ngata ngae kngae va mnam o pnes ruk endruk e Moses nam kaeharom o reha ruk lserpgue, endruk o mia ngama sor kmar ko mIsip va ko mnam a tonglou to ngma mon te, E Svel va ko tok ma kalputmok kat.

³⁷ Va her e Moses mruo to kat arhe endo treng Iisrael te, ‘E Nut nera tavger a propet langto kun pgegom muk mruo kam sir ko kmuk enang ko ta tavger dok kam vle ko kmuk kat.’

³⁸ Mare, her e Moses arhe endo E Nut ta rere ngang vgum a engyel langto kuon kia vul to e Sainai ko E Nut ten karo pos ruk loktiek ngang, endruk ngta vle ngnik ngnik, en kam maenik ngang ngor tete. Ii, her e Moses to arhe endo ta vle kar ngorores ko tok ma kalputmok he ka ktong ngar tok arhe.

³⁹ Vanangko ngorores ngma kees kam ngan vgum. Ngam kle kngamngam va gia kpiem, nang kle ka svil kam kle kaeknik ngogu mIsip.

⁴⁰ Ii, ngta kpiem tok, to kle khavaeng ngalaip langto e Eron te, ‘Ke Moses ta tvua ker ktong ngor petgim Iisip he nguaro papat ngat lo vua vle mang kat e. He enang tok, ngiak ngatkal ormor kmeharom o Nut akor ko la ppiagar ngang ngor, endruk orom o matpil mar kam smia ktong ngor, nang mnang ke Moses ta he.’

⁴¹ Ii, her a venloot to arhe ngat eharom a Nut to la ppiagar langto orom a matpil ko ta nho enang a bulmakau ka sie. Ngat kaeharom knop, to ngta

pis ko kim orom ngaro nngiar he kunngir kim ko ngata sirei te, ngat mur kaeharom orom ngaro singni mruo.

⁴² He vgum a kerkeknen to tok, E Nut tel ka yaik ngang ngar he korim mar, mar kmikkiem ngaro svil mruo kam ngarkie ngang ngaro Nut ruk o ketor, a kenho, a kolkha va o tgoluk tgus kuon ma volkha. Ngorores ngta vle tok, he sim kut kaottam E Nut karo rhek ruk mang ngar ko ngat pis lmien ormar ko o propet ngat kaittiegom mar tennik te, 'Kelenar IIsrael gi, muta vle ko ma kalputmok kam ngae kais mang o pnes ruk o mhelom alomin, nang mut lo vrua nngiar ngang dok e!

⁴³ Ii, her muk ruk arhe mut kael mularo yaik ngang dok, nang kle va ksovet mang a rambel to mkor mula Nut to la ppiagar ka munik e Molok. Va mut kael mularo yaik ngang dok, nang kle va kngarkie kat ngang a ketor to mkor a Nut langto la ppiagar ka munik e Revan. Ii, mut mur kaeharom min orom nginalo matpil kam tubulkek ku penharom min he khover min tok. He ekam ko mut kaeharom tok, ngora likim muk he kerer muk ngoguon mBabilon ngok malhagenmok hak mang a mmie ta.'

⁴⁴ Gi enang tok kat gi, ko her ngorores ruk arhe ngate kut kaeharom E Nut kta rambel msim, endo ngma mon te, Ke Rambel To E Nut Kalo Pla Nginma Vle Kun Mnam. Va ngat eharom kmikkiem e Moses karo rhek ko E Nut msim tmur khenam a rambel ka nunu ngang, en kmeharom kmikkiem enang tok. Va ngma kokol kngorom ko ma kalputmok,

⁴⁵ kam ngae kngae to koknaik e Moses mar ngta maen E Nut ka rambel to endo ngang ngorores nga main langto he ngta ngae orom tok kat. To mnam o kolkhek ruk E Nut ta kerer o vrong rhek petgim a mmie ta he ngot le kol, e Yosua ta kle ka ktong ngorores ngte orom a rambel to endo. Va a rambel to, ta vle mnam a mmie to enda he ngata maen ka grung orom kngae kais mang ko e Devit ta vle.

⁴⁶ Ii, va e Devit kat nam kaikkiem kaes to e Yakop ko nma mokpom kar E Nut he E Nut nam vua sirei mang e Devit ekam tok. Enang tok, e Devit ta mnganang E Nut kam ngatkal ngang, en kam ngam a mi rek tang ngang, En kam vle kun mnam.

⁴⁷ Vanangko e Devit tlo ngam E Nut ka rek to endo e. Nove, her e Solomon arhe, ta kle kngam ka rek to ngang.

⁴⁸ Ii, e Solomon tpu ngam E Nut ka rek tok, vanangko muk e Sanhendren mu vokom na, E Nut To Tho Mi Laut Hak tho lo kais hak kam vle kun mnam a rek to o mia ngat ngam orom ngaro singni mruo e. Nove! Si a propet langto tmi kut havae mang E Nut tok kat arhe te,

⁴⁹⁻⁵⁰ ‘Ngoldaip thavae te:

Kua lo ktiek mruo ngint eharom a volkha, dok kmorsang mnam kam nho mang o mia ko tok. Va ko mur eharom a mmie kat ekmok, dok kmel kua lo nhar kuo mang. He ekam tok, muta pat re te, mula rek tis mang dok kam vle kun mnam, i o a mhe tang tis mang dok kam vle kun mnam kat?”

⁵¹⁻⁵³ E Stepan ta keknen ngang e Sanhendren mang ngarores ko ngma kpiem E Nut kalngunes tok, to tle khavaeng ngar te, “Ii, her muores msim

ruk arhe ngat lol E Nut karo mur pos mruo, endruk telik ko vgum o engyel ngang ngor kmeharom mar. Vanangko tete muk mum kle va ka kpiem mar he lo kat kaikkiem mar kat e. He enang tok, her muk ri arhe, mut ho mi kut kaenang muores tok kat ko mum vua kpiem E Nut karo rhek he kaengnam mar he ktok pelam muk kmar gi enang muores tok kat arhe. Ii, mut kaenang ngar tok kat, ekam ko muma sir malngaeng E Nunu A Totur gi enang ngar tok kat.

Mu havaeng dok na, mut kais kam pat mang a propet tang ko muores ngat lo vur im gi? Her o propet ruk arhe endruk ngta ktar kpavap mang Endo Nam Vu Kaikkiem E Nut Karo Pos te, nak kaol kpis, va si muores ngat her kle kaim mar kat. Ii, va kmikkiem enang ngar tennik tok kat, her muk ri tete kat arhe mut her kle ktua kael mularo yaik ngang Endo kat, va kle kut kaim kngam a yoror hak. He enang tok, mularo keknen ta khenam te, mut ho mi kut kaenang o mia ruk ngat lo kol E Nut ka ngaelmir to kam khenam ngang o mia te, ngta mokpom kar. Ii, mut kaenang endruk ngat lo paam mar tok arhe.”

Ngata Lalaem E Stepan Kngam A Yoror

⁵⁴ E Sanhendren ngta ngan ko e Stepan ta kner mar tok, to ngat ngae ho mi ktua vrek kiin ngang hak he khem ngaro ngnorok mang.

⁵⁵ Vanangko E Nunu A Totur tkaenkrovgem e Stepan he ta nho ngpalmai ngoguon ma volkha he kvokom E Nut kla mmok kar e Yesus ko ta sir ko mnam E Nut ka miktiek.

⁵⁶ To e Stepan thavaeng ngar te, “Mu nho ngoguon na, ko a volkha tmommenik he ko vokom

A Mhel To Nkong Man Ma Volkha ko ta sir ko mnam E Nut ka miktiek.”

⁵⁷ E Stepan thavae tok va ngat lo kta svil kam ngan karo rhek kat e. Ngta tokim ngaro rela he ho gia vuvui klik kam kehor kim. To ngta sap kgun mang to

⁵⁸ ka kpom he kait ngogu mnok petgim a rengmat. To endruk ngat mia ngan karo rhek lsir ngat kael ngaro it ko kim a mhel to ka munik e Sol, nang le kaelha kam lalaem.

⁵⁹ Phevgom mar ko ngata hivuo kam lalaem, e Stepan ta ngarkie te, “Ngoldaip e Yesus, ngiak vaeng kua nunu ngok kmin.”

⁶⁰ Tngarkie tok, to ktubulkek he kvui te, “Ngoldaip ngior kmel a mumgu tang ngang ngar ekam nga kerkeknen ta e.” Ta re tok knop, to hera yor.

8

¹ Va e Sol ta vle ko tok he kngatkal ngang ngar kam lalaem e Stepan kngam a yoror.

E Sol Tkaenpasiker Endruk Ngta Mokpom Kre Yesus

²⁻³ O mia ruk ngta totu pum E Nut ngat kaeguyang e Stepan he kae klik mang. To mnam a kolkha to endo msim ko ngat im e Stepan, e Yesus ka ngaomevek to ko mYerusalem ngat kaelha kam lol o vnek lvankue hak vgum o mia ko e Sol tkaelha kam kol a regesal mang ngar. Ii, tkaelha kanko he kvaik kottek mnam a rek langto langto kam kpom lraip lurokol, kait mar kngam mar kun pa hengor. He ekam tok, o mia ngat hera ngoropok kparahi kngae mnam o mhetor tgus ruk kun mnam alo

mhe ruk e Samaria va e Yudea. Vanang o aposel ngat gia vle ko mYerusalem.

E Pilip Tkaeha Ko mSamaria

⁴ O mia ngat ngoropok he kmommenik kparahi kngae ko mnam o mhetor tgus, to ngat kaelha kam polger a re mang e Yesus ko tok mnam mar.

⁵ Va a mhel langto ka munik e Pilip, en thera ngorpok ngoguo mnam lSamaria nga rengmat laut langto he kaelha kam polger o rhek ko tok mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

⁶ O mia kavurgem ngta pagis ko kim e Pilip he kvokom karo ngaelmir ruk lserpgue, endruk nam kaeharom mar, to ngat le smia vongnek kim e Pilip karo rhek.

⁷ Va tkaeharom o mia nglakhor, endruk o kool ngta viging ngar, he o kool ngma vui klik to le kottek kun mnam mar. Va endruk ngaro mhetor ngta yor kar endruk ngam lua ngongae va e Pilip tkaeharom mar kat he ngata kta ya kat.

⁸ He ekam tok, o mia ngat vua sirei alaut hak ko tok ma rengmat laut to endo.

E Saimon To Tvua Kerngan Rhek Ta Hortgi He Kor Mnam En Mang E Yesus

⁹ Ko tok mnam a rengmat laut to endo, a mhel langto ka munik e Saimon nma vle ko kat. Tiok kngae kais mnam o kolkhek ruk endruk, lSamaria ngma sor kim karo reha ko nam vua kerngan rhek. Va en nam mrua hover en mruo kam re te, en a mhel to ka munik ta laut.

¹⁰ He o gi vrong mia ngo mamten tgus, endruk ngaro mnok ngta laut va endruk ngaro mnok ngat lo vua laut kat, ngam smia vongnek kim he krere

mang te, “E Nut, to o mia ngma mon te, A Serppak To A Ngaurar, her e Saimon to arhe.”

¹¹ ISamaria ruk endri ngma sovet kmikkiem e Saimon ekam ko tiok kngae kais mnam o kolkhek ruk endruk nma vle kaen sor mnam mar vgum ka serppak ko nam vua kerngan rhek.

¹² Vanangko e Pilip tpis ko tok he khavaeng o mia ri mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen va thavaeng ngar mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpis orom E Nut ka tavgo he kir kim. E Pilip thavaeng ngar tok knop, to o mia ri ngat kle kmokpom kre Yesus to le kol a parrur orom E Nut ka munik, lraip lurokol tgus.

¹³ Va si e Saimon kat va en tkor mnam en mang e Yesus he kol a parrur orom E Nut ka munik kat, vanang lo smia mokpom kar e. To tkaelha kmikkiem e Pilip ngok mo mhetor tgus he kvokom e Pilip karo reha ruk lserpgue va karo ngaelmir ruk laol, to nam kle ho gia sor kmar kat.

¹⁴ Vanang o aposel ruk oguon mYerusalem ngta ngnnek mang ISamaria ruk endruk ko ngat lol E Nut karo rhek tok, to ngat le kmeng e Pita kre Yoanes ngoguon kmar.

¹⁵⁻¹⁷ Ngint pis ko tok kim ISamaria, to kvokom mar kam mnor mang ngar te, E Nunu A Totur tlo viging tang mnam mar vop kam parrum mar ko ngat gi parrur orom Ngoldaip e Yesus ka munik tuk. Nginta vokom mar kam mnor mang ngar tok, to her gi kael nginalo ktiek kuo mang ngar he kngarkie te, E Nut kam meng E Nunu A Totur ngang ngar kam viging ngar kat.

¹⁸ Endo e Saimon ta vle kvokong ko E Nunu A

Totur nma viging o mia vgum alo aposel ruk en-
nginduk ko ngint gi kael nginalo ktiek kuo mang
ngar tok, to tkaegom e Pita min te, en kmenkim a
serppak to endo ko mkor min kat.

¹⁹ Thavaeng ngin te, “Meak kaelkim dok orom a
serppak to endo kat, he dok kat kmel kua lo ktiek
kuo mang o mia, va E Nunu A Totur kam viging
ngar kat.”

²⁰ Va e Pita tkaesik ngang te, “Ngiak lol ilaro
krek ruk endruk he kngae ngogu kia paei to a vleir
ormar! Ko ya pat te, yi kais kam gi kaenkim E Nut
ka nngiar to endo orom o gi krek?”

²¹ ‘Ho nong ka ngaekam va ka ngaeha ngang in
hak kun mnam a ngaeha to enda e, ko ilaro papat
ngat lo vua sir hak ko pum E Nut kalo keik e.

²²⁻²³ Ko kua mnor mang in te, o keknen ruk
kam vua kerngan o rhek ngat rergep kun mnam
yin he kmatmat yin. He kmikkiem enang tok, ila
vrek tsovet kam kiin ekam ko yi lo kol a serppak
ta. Ii, ya mokpom kre Yesus he kmellot kar ila
kerkeknen ta kat. Ngiak kaitgung ila kerkeknen
to endo na, ekam ko tho mi kut kernonho hak, to
le kngarkie ngang Ngoldaip, va nok en nera kol ila
kerkeknen to endo patgiang ngaiting vor, enang
ko yel a papat to endo kun mnam in tok.”

²⁴ Ngint re tok, to e Saimon tkoripang ngin
te, “Meak ngarkie ngang Ngoldaip mang dok,
dok kam mia mokpom kre Yesus lserppak, nang
melaro rhek ruk endruk E Nut nak ngam mar pa
kolsei, mar kam lua pis lmien kmok e.”

²⁵ To ko tok mnam a rengmat laut to endo, e Pita
kre Yoanes ngint hera rum ngina ngaeha to kam
polger o rhek mang Ngoldaip he khavaeng o mia

mang karo rhek kat. Ngint nop ko tok, to hera kaeknik kngae ngogu mYerusalem. Ngint kaelha kvaik kottek kun mnam o rengmat kavurgem ruk mkor ISamaria he kaelpun khavae kun mnam mar kat mang a knovvur to orom e Seten ko E Nut ka tavgo tpris orom e Yesus he kir kim he.

E Pilip Ta Parrum A Mhel To Nkong mItiopia

²⁶ Kam ngae, to Ngoldaip ka engyel langto tpris ko kim e Pilip ko tok mSamaria he kreng te, “Ngiak ngae ngogu he korreik ekam a ngaelaut to ta grung ngkun kuon mYerusalem he kngae kun mnam a kalputmok kam pis ngogu mGasa.”

²⁷ To kmikkiem a engyel ka re, e Pilip ta ngae ngogu kmikkiem a ngaelaut to endo. Ta ngae ngogu ekam a ngaelaut va ting kim a mhel langto nkong mItiopia. A mhel to endo ka munik ta laut ko nma nho mang o krek ruk mkor o Itiopia nga Kheng to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Kandes,* endo kam turang katngokol kam nho mang lItiopia. Va en a mhel to ngma mon te, a yunek ko o mia ngta ngnit.† E Pilip ta ting kim a mhel to ko tottek ko malhagemmok ko mItiopia he kngae ngoguon mYerusalem kam ngarkie ngang E Nut. Tngarkie knop,

²⁸ to le kaeknik ngok mItiopia kmikkiem a ngaelaut to endo kat. Ta sap kun mnam ka langail ekam a ngaelaut he khim E Nut ka meer ka mhe to mkor a propet to e Aisaia.

---

* **8:27:** A munik to “e Kandes” ta vle mang a munik to “e Praem Minista”. † **8:27:** Kmikkiem o Itiopia ngaro keknen, o mia ngma ngnit lurokol ruk ngam kaeha ngang lkhengol.

29 To E Nunu A Totur tkaenkrovgem e Pilip he khavaeng te, “Ursie ngok vanam a langail to endo na, he ikkiem ekam a ngaelaut.”

30 To e Pilip ta sap kpis ko vanam a langail to endo to kngan ko a Itiopia to endo ta him a hor to mkor e Aisaia. To e Pilip ta mnganang te, “Nok ya mmok mang o rhek ruk ya him mar kat?”

31 Va a Itiopia tkoripang te, “Kakai, enangthe a mhel tang napa halger o rhek ngaro pneik ngang dok, to te tok kop kais kam mnor.” Thavae tok, to le kvaeng e Pilip kam grap oguon kmorsang kuon kim.

32 Vanang ta him E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka meer te,

“A mhel ta, ta vle enang a sipsip to o mia ngta kpom kaussiem he ktolpum kngae ka me kaim, vanang tua vittie vgum mar e. Ii, ta vle enang a sipsip to ngat re kam genmor karo ngiris, vanang tua kae kat e, ko tua re kmoripang ngar.

33 Ii, tlo eharom a kerkeknen tang hak vanangko ngat kle kngam leep kuo mang vanang ngat ho lo smia srim o rhek mang. Ngat si kaeharom tok ngang, vanang ta mrua krus orom en mruo gi kam yor ge, gi enang a sipsip tok arhe. He ekam tok, nong kaores ngang, ngar kam kta vokong en ormar koknaik e, ekam ko o mia ngat gi kser kim ka serppak he ho mi kut rum kim hak mo mmie.”

34 A Itiopia ta thim o rhek ruk endruk knop, to le ka mnganang e Pilip te, “Havaeng dok na mang ani mhel to enda a propet ta rere mang. Ta rere mang en mruo, i o mang a mhel tang ko yok?”

³⁵ To e Pilip tkaelha kam halger E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka meer ka mhe to endo ge. Tkaelha orom o rhek ruk a Itiopia tgi gnuva him mar kam keknen mang e Yesus ngang te, her en arhe tpiis el a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpiis orom E Nut ka tavgo he kir kim he.

³⁶ Ta keknen ngang knop, to nginta ngae to kpiis ko mnam a ye langto, to a Itiopia ta treng e Pilip te, “Vokom na! A ye to ho, nok yi kais kam parrum dok ma ku orom E Nut ka munik ngola?” [³⁷ Va e Pilip tkoripang te, “Enangthe ngia mia mien kmor mnam yin mang e Yesus, to yi kais.” Va a Itiopia tkoripang te, “Ko kor mnam dok mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, endo E Nut Khal msim.”]

³⁸ Thera re tok, to thera reng karo mia kam sir orom ka langail kam lo kta sap na, nang min tgus nginta grung ngogu he ksir kun mnam a ye. To e Pilip ther le kparrum.

³⁹ E Pilip ta parrum knop, to nginta hop kun mnam a ye va vgum Ngoldaip ko tmeng E Nunu A Totur he tpiis vur pet e Pilip ngatngae petgim a Itiopia to ko ther gi loloong he. To a Itiopia to endo tlo kta vokom e Pilip kat e. To her gia ngae kaeknik ngogu mrekkor va tho mi ktua sirei hak.

⁴⁰ Nang e Pilip ta ngae khurpis ngoguon ma rengmat to e Asdot to kaelha kvaikkottekkun mnam o maksien khavae mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpiis orom E Nut ka tavgo he kir kim he. Tkaelha ko mAsdot he khavae mang kngae kun mnam o rengmat tgus kais ko te kpiis ngoguon mSisiria.

9

*E Sol Tmi Kut Hortgi He Kor Mnam En Mang E
Yesus*

(O Reha 22.6-16; 26.12-18)

¹ Vanang phevgom ko e Yesus kalngunes ngat ngoropok kparahi kngae mnam o mhetor tgus ruk kun mnam alo mhe ruk e Samaria va e Yudea, e Sol ta kle ho mi ktua rere lserppak kngae vop, ngar kam kering e Yesus ka ngaomevek kmim mar kngam mar o yoror. Ta ngae ngok kim o pris ruk laol ngalaip

² he ka mnganang en kmittiegom o hor akuruk ngang endruk ngma nho mang o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar, si endruk ko malhagenmok oguo mDamaskas kat, mar kam ngatkal orom, he nang en kam pis ko tok, kam kpom endruk ngat parahi ngok. Ii, ta svil kam kpom mar laip lurokol tgus ekam ko ngam kaikkiem o papat ruk kam mokpom kre Yesus orom mar, endruk o mia ngma monik te, A Ngaelaut. E Sol ta svil mang endruk laol kam ngatkal orom, he nang en kmeknik ormar ngok mYerusalem kmenpasiker mar kun pa hengor ko tok.

³ To e Sol tlol karo hor knop to kngae. Tkaikkiem a ngaelaut kngae mDamaskas to re kpis ko rkieng a rengmat to, va vgum a mmok ko tottek kuon ma volkha he kvaller en tgus.

⁴ A mmok ta tlaem kvuvuem kngam oguo mmie to ta ngan a ktui langto ko ta reng te, “Sol, Sol, kman ko ima kol a regesal mang dok?”

⁵ Va e Sol ta le ktua mnganang te, “Kolaip, yin erieto?”

Va a ktui tkoripang te, “Dok e Yesus arhe, endo ima kol a regesal mang.

⁶ Hop he ngae ngok mnam a rengmat laut to ho, he a mhel langto nera havaeng in mang o reha ruk yin kmeharom mar.”

⁷ A ktui thavae tok, vanang o mia ruk ngta kaum kngae kar e Sol ngat gia vle nganga kim a ktui ko ngat gia ngan, nang lua vokom a mhel tang e.

⁸ To e Sol ta hop ku mmie he re kam malegem ka lo keik, vanangko ngint her gi slok hak. He ekam tok, klenar ngta kpom ka ktiek ka ktong kngorom kael ko mDamaskas.

⁹ To e Sol ta vle mnam o kolkhek ruk korlotge orom ka lo keik ko ngint her gia slok he. Va tlo kaemik kaivie kat e.

¹⁰ Va ko tok mDamaskas a mhel langto ka munik to e Ananais ta vle ko kat. En nam kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar kat. Ngoldaip ta ktar kngam tmik kim kam reng te, “Vae, Ananais.”

Va e Ananais tkoripang te, “Vae, Koldaip, dok ta he.”

¹¹ Va Ngoldaip thavaeng te, “Hop he ngae ekam a ngaelaut to ka munik e Sirsir. Ngiak kaikkiem enang tok, va ngira pis mang e Yudas ka rek. Va ngiaka mngan mang a mhel langto nkong mTarsus ka munik e Sol ko ta vle kun mnam he kn-garkie.

¹² Ko ko her ngam tmik kim en kat he ta vokom a mhel to ka munik e Ananais ko ther kaol kpis ko kim he kael kalo ktiek kuo mang, en kam kta nho kat.”

¹³ E Yesus ta re tok knop, to e Ananais tkoripang te, “Koldaip kua ngan o rhek kavurgem mang a

mhel to endo, ko tvua sovet kam kering itaro mia mruo ko mYerusalem.

¹⁴ He en tkaol ngte mDamaskas orom o pris ruk laol nga serppak ko ngat hera meng kam pis kam kpom mor tgus ruk ngoma totu pmin.”

¹⁵ Va Ngoldaip tkat koripang te, “Ngiak ngae ge ngok kim ko tete ta ko her mur el en he, en kmeha ngang dok, en kam polger o rhek mang dok ngang o vrong rhek kar ngaro taven va ngang IIsrael kat.

¹⁶ He enang tok, ngor mrua khenam o vnek ruk nak lol vgum kua munik ngang.”

¹⁷ E Yesus ta rere tok knop, to e Ananais thera ngae kpis ko mnam e Yudas ka rek. Tvaik kun mnam he kael kalo ktiek kuo mang e Sol va kreng te, “Sol, ko nopia to yin. Ngoldaip to e Yesus, endo tpis kmin ko ekam a ngaelaut ko ya re kmaol ngte, en tmeng dok ngte kmin kat, yin kam kta nho kat va E Nunu A Totur kam viging in kat.”

¹⁸ A gi hi to tgia re tok knop, o tgo luk ruk enang a slang karo kneik ngat her gi rurpuo ngpirik petgim e Sol kalo keik ngatngae, to kalo keik ngint her ngae kta mmok kat. To thera ngatkal ngang ngar kam parrum orom E Nut ka munik.

¹⁹ E Sol tparrur knop, to ther le kaemik, to karo serppak ngat kat kaeknik mnam kat.

E Sol Ta Polger O Rhek Mang E Yesus Ko mDamaskas

E Sol te kta serppak kat to ther gia vle kar e Yesus kalngunes ko mDamaskas mo kolkhek kavurgem.

²⁰ Ko ther gia ngae ngatngae kmelpun kvaik kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar ko tok mDamaskas he kaelha kam

polger o rhek mang e Yesus te, En E Nut Khal msim to arhe.

²¹ Nma havae tok, va endruk ngata ngan karo rhek ngata sesenkrip he kmo mnganang ngar mruo te, “Ai! A mhel to nma kaenpgam o mia kam kering endruk ngma totu pum e Yesus ku mYerusalem enda arhe? Va en kat arhe endo ther kaol kpis moti kam kpom mar kmit mar kmeknik ormar ngoguon kam srim mar ko kim o pris ruk laol ngola?” Ngata mo mnganang ngar tok,

²² vanangko e Sol ka serppak to kam rere ta ngae he klaut kngae he tsim kut kaelel karo papat momalpek ngang o Yuda ruk ko mDamaskas kmenserpgam a papat to mang e Yesus te, Her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Tsim kaelel karo papat momalpek kam le ktua havaeng ngar tok, to ngaro papat ngat ngae ho mi ktua horotgi.

E Sol Ta Ngorpok Kparem E Damaskas

²³ Kam ngae ko o kolkhek kavurgem ngat nop, to o Yuda ngta kaum he kaen a volou, ngar kmim e Sol kngam a yoror.

²⁴ Ngtel o toot kmo mia mnam a rengmat karo ngaegot kam vle mo kolkhek va mo segain tgas kam smia toot kam paneng e Sol kmim kngam a yoror. Vanangko e Sol ta kol a re mang ngaro papat ruk endruk tok

²⁵ to kalngunes ngat kle kvaeng ma segain langto kmitgi ekam a hennek to ngat kurhennek he urkleim a rengmat. Ngat itgi tok, to ka kleng a ngausie pum a rat to kael e Sol kun mnam to le konget ngpirik ngogu mnok vgum a hennek to endo ka pammok en kam ngorpok.

E Sol Tkaeha Ko mYerusalem

²⁶ E Sol tngorpok he kngae ngoguo mYerusalem to kaegom kam kaum kar e Yesus kalngunes, vanangko ngat kle va kgorang ko ngata pat re te, e Sol ta ppiak orom karo papat ruk kmor mnam en mang e Yesus.

²⁷ Vanangko a mhel langto ka munik e Barnabas ta le ktua vaeng e Sol kngorom he kael ko kim o aposel. To tsim ktua keknen ngang ngar mang e Sol te, tmur vokom Ngoldaip ko ekam a ngaelaut he Ngoldaip tmur rere kar. Va thavaeng ngar mang e Sol ko tvu smia polger o rhek mang e Yesus ka munik ogo mDamaskas he lua gorang o mia e.

²⁸ To o aposel ngat le ka ngatkal orom e Sol kam vle ko kmar ko mYerusalem va nong a mhel lang tlo kta re kam hagam kam kaum kar mar. Nove! Nma kaum kar mar he krere lserppak kam polger o rhek mang e Yesus ka munik va nam lua gorang o mia kat e.

²⁹ Nama rere lsir va en kar o Yuda ruk ngma rere orom o Grik nga re ngma mo kir mo kmar mang o papat ruk mang e Yesus. Vanangko o Yuda ruk endruk ngam kael onit ngang kmim kngam a yoror.

³⁰ To klenar ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ngat kol a re mang tok, to ngta vaeng e Sol he ka ktong kngorom ngogu mSisiria he kpataem ma langail kam meng, en kam le kngae ngoguo mTarsus.

³¹ To e Yesus ka ngaomevek tgus to kun mnam o mhetor ruk mYudea, va mGalili va mSamaria ngta sirei ekam ko ngata vle mnam a venloot to kam smia vle yek. Va E Nunu A Totur nam

kaenkrovgem mar he kaenserpgam mar kat. He ekam tok, o mia kavurgem ngam ho gia ngamkhor kar mar va mar tgus ngma vle orom a pagor to mang E Nut.

E Pita Tkaeharom E Inias Kam Ya

³² Va kun mnam o kolkhek ruk endruk e Pita nam kaelpun kvaik kottek mnam o rengmat ruk kun mnam a mhe to e Yudea. To mnam a kolkha langto ta ngae ngogu mLeda kam kneng endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok.

³³ Tpis ko va ting kim a mhel langto ka munik e Inias ko karo mhetor tgus ngat yor he tgia kru kun mnam ka hep kmis mnam o pnes ruk aktiek hori orom korlotge.

³⁴ E Pita tvokom tok, to gia reng te, “Inias, e Yesus to E Nut Thim Orom Ka Msasaen ther eharom yin tete ta he, he ye ya he. He ekam tok, hop he llum ila hep.” A gi hi to ta ngan e Pita karo rhek, ther gi hop ngatngae.

³⁵ Va o mia ruk ko mLeda va ko mSaron kat ngta vokong e Inias tok to ngta hortgem ngaro papat to her kle kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.

E Pita Ta Hover E Tabita Kam Kta Ktal Kat

³⁶ Vanang a vlom langto ta vle kun mnam a rengmat to e Yopa, ka munik e Tabita, va ngma mon lGrik kat te, e Dokas. En nma kor mnam en mang e Yesus he nam kaeharom o keknen ruk lyar va nma venu kam turang o mia ruk ngma tu kmo tgoluk.

³⁷ Nma vle tok, to mnam o kolkhek ruk e Pita ta vle ogu mLeda, a yor langto tpis kim e Tabita ko mYopa kngam a yoror. O mia ngat pungnim

ka mnes knop, to le kngangater kun mnam a rek langto ka taban to kuon mail.

³⁸ Nang a rengmat to e Yopa tlua vle malhagenmok mang a rengmat to e Leda e. Enang tok, e Yesus kalngunes ruk ko mYopa ngta ngnek mang e Pita te, ta vle ogu mLeda to ngat le kmeng alo mhel aloruk ngogu kam vaeng. Ngint pis ko kim e Pita to kaurur kim te, “Ngiak marer he kaikkiem muo ngoguo na!”

³⁹ To e Pita ther kaikkiem min. Ngata ngae ngoguo kpis to ngta ktong e Pita kam grap ngoguo mnam a rek to endo ka taban to kuon mail. Ta pis kuon to o tahek ngata pis ko kim ksisir kairkleim. He ngat kae mang e Tabita va ka khenam o nhek va o it akuruk, endruk nam kaeharom mar tie ko nma vle vop.

⁴⁰ To e Pita ta meng lraip ruk endruk kmottek ku mnok, nang en ta vle ktubulkek kam ngarkie. Ta ngarkie knop, to khortgi ngok kim a yor he gia reng te, “Tabita, hop!” To e Tabita ta malegem ka lo keik he kvokong e Pita to hera hop korsang.

⁴¹ To e Pita ta kpom ka ktiek he kturang kam hop ksir. Thop ksir knop, to e Pita thera vaeng endruk ngama mokpom kar e Yesus kar o tahek ruk endruk he ka khenam ngang ngar te, ta kta ktal kat he.

⁴² E Pita teharom tok, va a re to mang e Tabita ta senkir kngae komor a rengmat to e Yopa tgus he o mia nglakhor ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ekam tok.

⁴³ E Pita thera vle ko mYopa mnam o kolkhek kavurgem ko kim a mhel langto ka munik e Saimon, endo ka ngaeha to kmeharom o ngaemslang

ngaro ptaik, he o mia kmenenkim mar mkor.

10

E Nut Tngam Tmik Kim E Kornelius Kam Vaeng E Pita

¹ Vanang ko mnam a rengmat to e Sisiria a mhel langto yok ta vle kat, ka munik e Kornelius. En lRom nga ngaomevek ka rkan langto ngalaip. Vanang ngma mon a rkan to endo te, A Rkan To Ko mItali.

² En kar ka valngan msim ngata vle te, o vrong rhek ruk ngata kpom o Yuda ngakro keknen he ktotu pum E Nut ormar. Va nam vua turang o Yuda ruk ngma tu kmo tgoluk va nma venu kam ngarkie ngang E Nut kat.

³ To mnam a kolkha langto e Kornelius ta ngarkie tie mavlemas to E Nut ta ngam tmik kim, he ta vokom a engyel langto ko tpris ko kim he khavaeng te, “Vae, Kornelius.”

⁴ Va e Kornelius tgia sir kvokom he kgorang to ta mnganang te, “Kolaip, anito?”

Va a engyel tkoripang te, “E Nut tngan ilaro ngarkie he, ko ngta grap ngpalmai ngok kim he nma sirei mang ngar. Va ta sirei mang ilaro nngiar ruk im kaenik ngang endruk ngma tu kmo tgoluk ko ngta grap ngpalmai ngok kim kat he. E Nut nma sirei mang ngar, gi enang ko nma sirei mang a paei ka ngaus to muk o Yuda mum mur kael pat kmuk mang En orom, ko muma knim a paei pum mula nngiar to orom o ol he ka ngaus kam grap ngpalmai ngok kim, En kam grim.

⁵ He tete ngiak meng o mia akor ngogu mYopa kam vaeng a mhel langto ka munik e Saimon, to ngma mon kat te, e Pita, en kmaol ngte.

⁶ En ta vle ko kim kyok, endo ka ngaeha to kmeharom o ngaemslang ngaro ptaik, he o mia kmenen kim mar mkor. Kyok to endo ka rek ta vle ku va mou.”

⁷ A engyel ta re tok, to hera ngae kparem. Tngae to e Kornelius ta hop ku he kvaeng kalo kaloyie aloruk va ka mhel langto nma kar va tomten, endo nam vu smia totu pum E Nut va nma vle ko kim e Kornelius he smia turang.

⁸ Ta vaeng ngar va smia papsim mar mang o tgoluk ruk ngat pagis kim to hera meng ngar ngogu mYopa.

E Pita Tkaengogo Orom O Ngaemslang Ngo Mamten

⁹ Ngata ngae, to hop enang ngmo ko ngata kta ngae ekam a ngaelaut kia kolkha, ngat re kpis ko rkieng e Yopa, vanang ko tok mYopa e Pita ta grap ngoguon mnam a rek ka taban to hakuon mail endo ku mnok kam ngarkie.

¹⁰ Tngarkie kngae to ngae kvang to ka svil kmemik. Vanangko tie ko ngta murteik vop, e Pita tkaengogo orom a tomhel langto.

¹¹ Ta vokong a volkha ko tmommenik he a tomhel langto ta nho enang a yet to kla laut ta grung kun kuon enangthe o engyel ruk korlolo ngta kpom karo ngaitngol ruk korlolo he ka grung orom ngpirik ku mmie.

¹² Va kun mnam a yet to endo o vrong ngaemslang ngo mamten ngta vle kun mnam, endruk E

Nut ta hagam o Yuda kam lo kaemik. O ngaemslang ruk ngma ngongae orom ngaro nharok ruk korlolo kar o ngaemslang ngo mamten ruk ngma ngongae orom ngaro vurkul ku mmie kat va o iningol ngo mamten ruk ngma vo kat.

¹³ E Pita tkaengogo orom o ngaemslang ruk endruk tok, to a ktui langto tmon ka munik he kreng te, “Hop, us o ngaemslang ri he emik.”

¹⁴ Vanangko e Pita ta kokheng te, “O-o, Koldaip, ho mi kut nop hak! Klo vur em a tomhel tang vop ko tlua nho lya ko pum ila lo keik enang o ngaemslang ruk endri e, va klo vur em a tomhel tang kat ko tlo vua mmok ko pum ila lo keik kat e.”

¹⁵ E Pita ta re tok, to a ktui ta kta re kngam nglomin te, “O tgoluk ruk dok to E Nut ko her monik te, ngta ya, ngior kam kle khahei kim mar he kre te, ngat lo vua mmok ko pum kua lo keik e.”

¹⁶ A ktui to endo ta reng e Pita tok ngkorlotge, to e Pita ta kta hahei kim mar tok kat, to a yet ther kaeknik ngatngae ngogun ma volkha kat.

¹⁷ E Pita tkaengogo orom o ngaemslang ruk endruk knop to gia vle ko tok, he sia papat mang ani papat to E Nut ta svil en kam kol vgum ka ngaengogo to endo. Phevgom ko tsia papat tok, o mia ruk e Kornelius tmeng ngar ngok kim ngat pagis kun mnam a rengmat he kol a re mang e Saimon ka rek ko ta vle tam. Ngat kol a re, to ngat pis mang he ksir ku va gudor to ku mnok.

¹⁸ Ngata sir ko he kvae ka mngan te, “Endo ngma mon te, e Saimon Pita nma vle mo?”

¹⁹ Vanangko e Pita ta vle sia papat mang ka ngaengogo to endo vop, to E Nunu A Totur treng

te, “Vae, Saimon, ngekek na ko o mia ruk korlotge ngta nonhong in.

²⁰ He ekam tok, hop he, ke grung ngogu kmar. Mar o vrong rhek ruk E Nut thagam muk o Yuda kam ngae ka ptang ngar, va kam gia vle kar mar, vanang ngior kam kokkol kmikkiem mar e, ekam ko her dok to ko meng ngar kmaol ngte kmin arhe.”

²¹ To e Pita ta grung ngogu kmar to kreng ngar te, “A mhel to muta nonhong her dok ta arhe. Mut kaol ngte kman e?”

²² Va ngat koripang te, “E Kornelius, endo lRom nga ngaomevek ka rkan langto ngalaip, tmeng ngor ngte. En a vrong rhek to ta kpom o Yuda ngakro keknen he ktotu pum E Nut ormar. Va nam sim kut kaikkiem E Nut karo pos va o Yuda tgus ngma totu pum kat. He E Nut ka engyel langto a totur thavaeng kam vaeng in kam ngae ngok kim mnam ka rek he en kam ngan o rhek akor ko vgum in.”

²³ Ngat havae tok, to e Pita thera vaeng ngar ngogun ma rek he smia tar mar ma segain to endo.

E Pita Ta Polger O Rhek Mang E Yesus Ngang E Kornelius

Hop enang ngmo to ngta parem a rengmat to e Yopa to kngae va o mia akuruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar en, endruk nkong ngar mnam a rengmat to endo ngat kaikkiem mar kat. Ngta ngae kngae

²⁴ to hop enang ngatku to ngta kta ngae ekam a ngaelaut kat kngae kpis kuon mSisiria. Ngta pagis, nangko e Kornelius ta ktar kvaeng karo valngneik

kar klenar, mar kam gia vle kpaneng e Pita kam pis.

²⁵ Tie ko e Pita tpis he kvaik kun mnam a rek, e Kornelius tsap ngogu he khorong to ktubulkek ku penharom kam totu pum.

²⁶ Vanangko e Pita ta hagam te, “Hop ku, ko dok a gi vrong mhel enang yin tok.”

²⁷ E Pita ta rere kre Kornelius kngae va kvaik ngoguon ma rek, va tsenkrip kim la mumu to kun ko tkaum kpaneng he.

²⁸ E Pita ta vokom mar tok, to ta le ktua reng ngar te, “Mut vua mnor mang ngor o Yuda te, mor o Yuda nguaro pos ngta hagam mor kam ptang muk ruk o vrong rhek ruk yok va kam gia vle kar muk kat. Vanangko E Nut ta kle mrua khenam ngang dok te, klo is hak kam mon a gi vrong mhel tang te, tlua ya ko pum E Nut kalo keik, va kam mon te, ngat lua mmok ko pum kalo keik kat e.

²⁹ He ekam tok, tie ko muta vaeng dok va klo vrua re kam mrua hahak kmuk e. Vanangko ngora mnganang nguk te, Muta vae mang dok kman?”

³⁰ E Pita ta mnganang ngar tok, va e Kornelius tkoripang te, “Tie tok mavlemas enang ti, kua vle kngarkie kun mnam kua rek, to ko senkrip kim a mhel langto tvaik pum ka yet to tngae gia pilpil. Tgi pis ksir ko pum kua lo keik

³¹ he kmon kua munik to kreng dok te, ‘E Nut tngan ilaro ngarkie he kpat mang ilaro nngiar ruk im kaenik ngang endruk ngma tu kmo tgoluk.

³² Va thavaeng dok te, ngiaka vaeng e Saimon to ngma mon kat te, e Pita, endo nma vle ku mYopa, en kmaol ngte. En a gunmhel to tgi gnua pis he

ka vle ko kim kyok, endo ka ngaeha to kmeharom o ngaemslang ngaro ptaik, he o mia kmenenkim mar mkor. Va ka rek ta vle ko va mou.’

³³ Thavaeng dok tok, to ko her gia vaeng yin ngatngae, va tmi kut ya hak ko yi her aol ngte kim mor. To tete mor tgus ri ngota kaum mo pum E Nut ka lo keik kam ngan ilaro rhek ruk Ngoldaip thera reng yin kam havaeng ngor ormar, nang mor kam vle knganik.”

E Pita Ta Mmok Mnam A Kolkha To Yek Te, E Nut Ta Svil Kam Mokpom Kar O Gi Vrong Mia Tgus

³⁴ E Kornelius ta havae tok, to e Pita ta hop krere he khavaeng ngar te, “Ah, tete kua mnor yek te, E Nut nam lua khen a mhel tang kam smia tar, nang ka mnang langto e. Si o vrong rhek ruk kat va nma ya mang ngar kat.

³⁵ Ii, o mia ruk kun mo marhok tgus ruk mo mmie, endruk ngma totu pum E Nut va kaeharom o keknen ruk ngata sir, E Nut nma ngatkal ormar, mar kam mokpom kar En kat.

³⁶ Muk mruo mut hera mnor mang a re to E Nut ten ngang ngor Iisrael ko thavae mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpis orom E Nut ka tavgo he kir kim he. Ii, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen her en arhe tkir kim e Seten tok he el a vrek longeik kun pgegom mor kar E Nut. Va her en to kat arhe mor o Yuda va si o vrong rhek ruk yok kat Ngoldaip to en.

³⁷⁻³⁸ Va muta mnor kat mang e Yesus to nkong mNasaret ko E Nut thim orom ka msasaen, endo orom E Nunu A Totur va orom ka serppak kat. Va muta mnor mang karo reha ruk telha orom mar oguon mGalili ko pekam ko e Yoanes ta tger o mia

kam parrur orom E Nut ka munik. Ii, telha kpunpa tok, he kaelha kvaik kottek mnam o rengmat mo mYudea he kaeharom o keknen lyar ngang o mia va kaeharom endruk ngma vle ku meorom e Seten ka tavgo kat. Ii, e Yesus nam kaeharom tok, ekam ko E Nut nma vle kar.

³⁹ Nam kaeharom tok, va mor, ngom mia vokom karo reha ruk endruk tok orom nguaro kerok mruo to le khavaeng o mia mang ngar ko nam kaeharom mar kun mnam a rengmat to e Yerusalem va si kun mnam mor o Yuda nguaro mheter akuruk kat.

Va ko tok mYerusalem, lYuda ngat krong e Yesus orom o ot kvat engnang a ho kngam a yoror.

⁴⁰ Tyor tok, to ngat eguyang he ta vle kun mnam ka nnak mnam o kolkhek ruk korlotge, to E Nut ta kle khover petgim ka nnak to le ka khenam ngang ngor, he ngot mur vokom orom nguaro kerok mruo.

⁴¹ Vanangko o mia tgus ngat lo vokom e. Nove. Gi mor tuk, endruk E Nut ta ktar kre pum mor, mor kam mrua vokom orom nguaro kerok mruo. Ii, mor ri arhe ngot emik he kaivie kar en ko pekam ko thop petgim ka nnak.

⁴² Ngot vokom tok, to ta le kreng ngor kam polger o rhek mang en mruo he smia papsim o mia te, Her en arhe endo E Nut tmur el, en kmen o kapnes ngang o mia tgus, endruk ngat yor kar endruk ngata ktal vop.

⁴³ Ii, ko her en arhe endo o propet tgus ngata ktar kpavap mang te, o mia tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut nera lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting her

vgum ka munik to arhe.”

E Nunu A Totur Ta Pakvom Kam Viging O Vrong Rhek

⁴⁴ E Pita ta rere kngae orom o rhek ruk endruk va E Nunu A Totur ta kle kviging o mia tgus ruk ngta vongnek kim kun mnam e Kornelius ka rek to endo.

⁴⁵⁻⁴⁶ Vanang o Yuda akuruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang kle vua serppak vop mang ngarta keknen mruo to kam paam lurokol ngat kaum kaol kar e Pita ku mYopa kat. Endri ngta ngan ko e Kornelius mar ngat kaelha kam rere orom a re langto yok kam kanprim E Nut mang ka serppak, to ngat ngae ho mi kut senkrip hak. He ekam tok, ngat kle kol a pat yek te, E Nut nma nngiar ngang si o vrong rhek ruk yok vat orom E Nunu A Totur.

Ta vle tok, to e Pita thop ku he kre te,

⁴⁷ “Mu vokom na, E Nunu A Totur ther viging o vrong rhek ri, gi enang ko tviging mor ruk o Yuda tok kat, ngola? Yu! He ekam tok, erieto tis kam hagam mar kam parrur orom e Yesus ka munik kun ma ye?”

⁴⁸ E Pita ta re tok, to hera reng o mia kam parrum mar orom e Yesus ka munik, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ngata parrum mar knop, to e Kornelius mar ngat hera mnganang e Pita kam vle ko kmar mnam o kolkhek akor na.

11

Si O Vrong Rhek Va Ngat Is Kat Kam Mokpom Kre Yesus

¹ Ngat parrum e Kornelius mar tok, to o aposel kar endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko mYudea tgus, ngat kol a re mang o vrong rhek te, si mar kat va ngat lol E Nut karo rhek to kle kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Ngat kol a re to endo mang o vrong rhek tok,

² to tie mnam a kolkha to e Pita tngae ngoguoan mYerusalem o Yuda ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus, nang kle vua serppak vop mang ngarta keknen to kam paam lurokol ngta pis ko kim he ka kner

³ te, “Ya vaik kun mnam a vrong rhek langto yok ka rek he kaemik kar endruk ngat lo paam mar kman?”

⁴ Ngata kner e Pita tok, to e Pita tkaelha kam smia keknen ngang ngar mang o tgoluk tgus ruk ngat pis kim tesgun kmikkiem mar lsir enang ko ngat pis tok. Te smia nantom karo rhek kam mrua hahaong o rhek mang en mruo te:

⁵ “Tie ko kua vle kngarkie ko mYopa ko korsang he kaengogo orom a tomhel langto ko ta grung kun kuon ma volkha. Ko vokom va ta nho enang a yet to kla laut ko ta grung kun kuon enangthe o engyel ruk korlolo ngta kpom karo ngaitngol ruk korlolo he ka grung orom ngok kim dok ko tok.

⁶ Ko sim ktua nho kun mnam a yet to endo va kvokom o vrong ngaemslang ngo mamten ruk ngma ngongae orom ngaro nharok ruk korlolo kar o ngaemslang ngo mamten ruk ngma ngongae orom ngaro vurkul ku mmie kat. Va ko vokom kat o ngaemslang ngo mamten ruk ngma vle ko poturvek va o iningol ngo mamten ruk ngma vovo

kat.

⁷ Ko vokom tok, to kua ngan a ktui langto ko tmon dok he kreng dok te, 'Hop, he us o ngaemslang he emik.'

⁸ Kua ngan a re tok, to ko koripang te, 'O-o, Koldaip, ho mi kut nop hak! Klo vur em a tomhel tang vop ko tlua nho lya ko pum ila lo keik enang o ngaemslang ruk endri e, va klo vur em a tomhel tang kat ko ngat lua mmok ko pum ilalo keik kat e.'

⁹ Kua re tok, to a ktui to endo tkat kottek kuon ma volkha kam kta ngam a re nglomin te, 'O tgluk ruk dok to E Nut ko her monik te, ngta ya, ngior kam kle khahei kim mar he kre te, ngat lo vua mmok ko pum kua lo keik e.'

¹⁰ A ktui to endo ta reng dok tok ngkorlotge, va ko kta hahei kim mar tok kat, to a yet ther kaeknik ngatngae ngoguoan ma volkha.

¹¹ Gi pekam ko a yet ta grap ngoguoan tok, o mia ruk korlotge ngta pis ko mnam a rek to koma vle mnam. O mia ri e Kornelius tmeng ngar kun kuon mSisiria ngok kmok ko tok mYopa.

¹² Ngat pis kvaeng dok kmikkiem mar va E Nunu A Totur tkaenkrovgem dok kam lua kokkol kmikkiem mar e. To ko hera ngae kaikkiem mar ngoguoan mSisiria. Va kolenar ruk aktiek hori orom atgiang endruk mo kmok tete, ngat kaikkiem dok kat. He mor tgus ngot kaum kngae ngok mSisiria, to kaum kvaik kun mnam e Kornelius ka rek.

¹³ Ngot her vaik he, to e Kornelius tkothoi ngang ngor mang en mruo ko tkaengogo orom a engyel kat ko tpiis ko kim kun mnam ka rek he kreng

te, ‘Ngiak vaeng a mhel langto nkong mYopa. Ka munik e Saimon, endo ngma mon kat te, e Pita.

¹⁴ Ngiak vae mang ko en ner kaen o rhek ngang in. He her vgum karo rhek ruk arhe E Nut nera sulgim muk he klol yin kar ila valngan tgus mularo kerkeknen patgiang ngaiting!’

¹⁵ Vanangko, kua re kam havaeng e Kornelius mar kam kenang ngar enang tok, va vgum E Nunu A Totur ko ther gi pis kviging ngar gi enang ko ta ktar kviging ngor tok kat, tesgun mnam a kolkha to ngota kunngir kim a kolkha to E Pendekos.

¹⁶ Ta viging ngar tok, to endo yek, kua pat mang o rhek ruk tesgun Ngoldaip ta rere ormar ko thavae te, ‘E Yoanes nma parrum o mia orom a gi ye e, vanang E Nut nera parrum muk orom E Nunu A Totur ka munik.’

¹⁷ To tete, tmi kut vle ma mmok te, E Nut tmi kut kaen ka nngiar to endo gi, endo orom E Nunu A Totur ngang si o vrong rhek ruk yok kat. Ii, ten ngang ngar tok ekam ko ngat kor mnam mar mang Ngoldaip e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen gi enang ko ten ngang ngor kat ko ngot kor mnam mor mang en enang tok kat. He ekam tok, klo is hak kam hagam E Nut ko tmi kut kaen E Nunu A Totur ngang ngar tok kat e.”

¹⁸ E Pita ta mrua hahaong o rhek mang en mruo ko kim endruk ngam vua serppak mang a keknen to kam paam lurokol tok, va ngta ngan karo rhek ruk endruk to ngat lo kta hover a re tang kat e. Ngat kle khover E Nut ka munik kam re te, “Kmikkiem ilaro rhek enang tok, tete, ta nho te, E Nut ta ngatkal ngang si o vrong rhek ruk yok kat, mar kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim

En ngnik ngnik kat ekam ko ngat kaitgung ngaro kerkeknen.”

E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mAntiok

¹⁹ Vanang e Yesus karo mia ruk ngat ngorpok kparahi ngogut ngoguo ekam ko o Yuda ngat kol a regesal mang ngar mnam o kolkhek ruk ngat im e Stepan, akuruk mnam mar ngat parahi ngok malhagenmok si ngok mPonisia va mSaipras va mAntiok kat. Va endruk ngat parahi ngok ngat kaelpun kgia khen o Yuda tuk ruk kun mo rengmat ruk endruk kam havaeng ngar mang e Yesus, nang ka mnang o vrong rhek ruk ko tok.

²⁰ Vanang lSaipras kar lSairin ruk mnam endruk ngat parahi he kngae ko mAntiok, ngat kle kut kaelpun khavaeng o vrong rhek ruk ko tok kat mang a knovvur to orom e Seten ko Ngoldaip to e Yesus tkir kim.

²¹ E Nut nama vle kar mar he kaenserpagam mar kam havaeng o vrong rhek ruk tok, he ekam tok, o vrong rhek ngarlakhor ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

²² Kam ngae, to a re to mang o vrong rhek ruk endruk ta ngae kol e Yesus ka ngaomevek kuon mYerusalem, he ekam tok, ngat hera meng e Barnabas ngogu mAntiok.

²³ E Barnabas ta ngae kpis ku to mia vokom te, Imien te, E Nut ta mrung o vrong rhek kat. Tvokom mar tok, to tmi kut sirei hak to le ka vle ko tok, he kaenkrovgem mar kam sim kor mnam mar mang Ngoldaip he smia serppak kam mokpom kar mekam mekam.

²⁴ E Barnabas en a mhel a yar va E Nunu A Totur nam kaenkrovgem va nam vu kor mnam en

mang e Yesus he kmokpom kar kat. Va lAntiok ngarlavurgem ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar vgum kat.

²⁵ Kam ngae, to e Barnabas tle kngae kparem mar ko mAntiok to kngae ngoguon mTarsus kam nhong e Sol.

²⁶ Tpis mang to ka nglum kmeknik ngogu mAntiok. To mnam a pnes to a gutnar nginta kaum kar e Yesus ka ngaomevek to ko tok he kpatter o mia nglakhor. He ekam tok, her lAntiok ruk arhe ngta ktar kilegem E Yesus ka ngaomevek te, O Kristian.

²⁷ To mnam a venloot to endo, o propet akuruk ngat ottek ku mYerusalem he ka grung ngogu mAntiok.

²⁸ Langto mnam mar ka munik to e Agabus. En E Nunu A Totur tkaen o rhek mnam he ta ktar kpavap mang a vang to alautar ko nera vle he ksenekir kngae he kvaas kim o mhetor tgus ruk lRom ngma nho mang ngar. (Va karo rhek ngat el mit kun mnam o pnes ruk endruk ge, ko e Klodias ta nho mang e Rom.)

²⁹ A vang to endo tpis kmikkiem enang tok, to endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus ngta lgem o rhek te, langto langto mnam mar mruo nak me orom o krek ngogu mYudea kmikkiem langto langto mnam mar ka serppak mruo kam turang nglenar ruk ngta vle ko tok.

³⁰ To kmikkiem a papat to endo ngta kaum o krek kun ma ngaelpas langto, to kle kme orom ekam e Barnabas kre Sol kmenik ngang endruk ngma nho mang e Yesus ka ngaomevek ko mYudea.

12

E Nut Ka Engyel Ta Hong E Pita Petgim A Hengor

¹ Tie mnam a venloot to endo kat, e Herot* endo lRom ngtel kam vle te, lYudea nga taven tre kol a regesal mang akuruk kun mnam e Yesus ka ngaomevek, he ekam tok, ta kpom mar he kael mar kun mnam a hengor.

² Va ta kle kaen a re, ngar kmim e Yems to e Yoanes knopia. To o mia ngat kle ka ptum ka ngoro kngam a yoror.

³ Teharom tok knop, to kvokom ko o Yuda ngta sirei mang ka keknen to endo, va kat tie mnam A Pnes To Kmem A Gi Bret ta kle kaen a re ngang o mia, mar kam kpom e Pita kat.

⁴ Ngata kpom kpis, to e Herot ta kle kael mak-tiegom o valngneik ruk korlolo endruk orom o toot kmo mia ruk korlolo kun mnam langto langto. O valngneik ruk endri ngta ktong e Pita kun mnam a hengor to kael kun mnam ke taban langto. Ngat kael knop, to ta vle ko tok, he nang ke valngan langto langto kam mo lilie kam toot mang. E Herot tkael e Pita tok kam paneng a pnes to endo kam nop, to koknaik kmel ma mmok ko kim o mia ngaro kerok kam mamnganang.

⁵ Ii, ngat kaenpasiker e Pita kun pa hengor ke taban to endo tok, vanang e Yesus ka ngaomevek ngata sovet kam ngarkie ngang E Nut mang.

⁶ Kam ngae, to mnam a segain to ktar mang e Herot kmel e Pita ma mmok ko pum o mia ngaro kerok kam mamnganang, e Pita ta vle kun pa

---

* **12:1:** E Herot to enda, en e Herot to vlou kaes to ka munik e Agripa.

hengor ke taban to endo vop, ko ngat kleng kalo ktiek orom alo sen, langto mnam ka mikitek va langto mnam ka ksienga. Va alo toot kmo mia nginta kpom alo sen nginalo gu, langto mnam ka mikitek va langto mnam ka ksienga kat, nang e Pita ta vle kun pgegom min he khivuo kmonit. Va alo toot kmo mia aloruk nginta sir ko va ngaegot kam toot mang kat.

⁷ Tkonit va vgum Ngoldaip ka engyel langto ko tgi pis kun mnam a hengor ke taban to endo va a mmok langto tngae valler ke taban to tigus. Tpis he ka spom e Pita ka volha he kvotgem to kreng te, “Marer hop he!” Tre tok, to alo sen ngint her gi mur halgir pum kalo ktiek.

⁸ To a engyel ta kle khavaeng te, “Kol ila yet langto he sim kleng na, va kol ila lo nhar he ikkiem dok.”

⁹ To e Pita tkaelha kmikkiem kam ngae ngogu mnok petgim a hengor hak. Vanang tlua mnor te, a engyel tre kam mi kut kottek orom petgim a hengor e. Nove. Ta kle kpat re te, tkaengogo orom a engyel to endo.

¹⁰ Ta vle te, ngint varpaam o toot kmo mia nga valngan langto kmottek kparem ke taban to endo to vrua ngae kta varpaam langto kat. To ngint ho mi kottek ngogu mnok mnam a hengor ka taban to ko ma gi vle, endo ko ma rengmat msim ka gu he kpis ko vanam ka taban to endo ka ngaegot to tvua serppak hak. Ngint pis ko tok, va vgum a ngaegot to endo ko tmur koregot ekmin. Tmur koregot tok, to ngint hera kaum kottek hak to kvaik ngogu mnam a rengmat laut to hera ngae. Ngint vrua ngae ekam a ngaelaut ke vgon va vgum a engyel

ko ther gi loloong kparem.

¹¹ A engyel ta loloong tok, to e Pita ka papat tkaeknik kun mnam to ta mrua pat kun mnam en mruo te, “O ko mia mnor yek te, E Nut tmi ktua meng ka engyel he ta sulgim dok ko tpet dok petgim e Herot ka serppak, nang en kam lo kaen a kapnes to o Yuda ngta sirei mang en kmen ngang dok, endo ngat paneng en kmen.”

¹² Ka papat tkaeknik kun mnam tok, to ther gia ngae lsir ngok mnam a rek to mkor e Maria, endo e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak knan. Vanang her a rek to arhe, o mia kavurgem ruk ngat her kaum mnam he kngarkie mang.

¹³ E Pita tpis ksir ko vanam a rek to endo ka mhe to ko ma gi vle ka ngaegot to kvae ngang ngar. Ta vae tok, to a vlom to nam kaeha kun ma rek ka munik e Roda tkaol kam koregot kim.

¹⁴ Ta pis ogu mnok ko rkieng a ngaegot, to kngan e Pita ka ktui ko ta vae ngang ngar to ka mnor. To tmi kut sirei hak to kle khortgi ksap kmeknik ngogun ma rek kat, nang tlo koregot kim e Pita e. Tgia sir ku mnok vop. A vlom tkaeknik ngok kim endruk kun ma rek to le khavaeng ngar te, “E Pita tpis he, he en ku va ngaegot.”

¹⁵ Thavaeng ngar tok, va ngat koripang te, “Ai, nok ila mrang vor.” Vanangko tkut kaur gi te, ta mien, to ngta havaeng te, “Ngnok yi vokom ka engyel vor?”

¹⁶ Ngta maen o rhek kun ma rek, nang e Pita tgia vle ku mnok vop he kvovae ngang ngar kam koregot kim. To ngat re kpet a ngaegot va her gi vokom e Pita va ngaro nunu ngat ho mi kut parem ngao mit hak he kmopet orom o rhek ngang.

¹⁷ To e Pita ta hover ka ktiek kam hagam mar, mar kam vongnek kim. Ngat sim ktua vle, to ta kle smia havaeng ngar mang Ngoldaip ko tpet kun pa hengor nngia. Thavaeng ngar knop, to kreng ngar te, “Mguak havaeng e Yems kyok va e Yesus ka ngaomevek mang dok kat.” Treng ngar tok, to hera parem mar kam ngae ngok mnam a rengmat langto yok.

¹⁸ Hop enang ngmo marot to o toot kmo mia ngat ho mi kut kael a halum kam moho hak ko ngata moruo pum e Pita ko tlo kta vle ko ma hengor to kat e. To ngat kle kmo mnganang ngar te, “Anito toylekar e Pita?”

¹⁹ To e Herot kat ta ngnek mang tok, to tkaen a re, mar kam nonhong. Ngat sim ktua nonhong kngae ka ngmeang hak, vanangko ngat lo is kam pis mang e. To e Herot ta vaeng o toot kmo mia kam mamnganang ngar kat to le kaen a re, ngar kam kle kaim mar vat kngam mar o yoror.

E Herot Ta Yor

To kopekam tok, e Herot ta parem e Yudea he kngae ka vle kuon mnam a rengmat to ko mSisiria mo kolkhek akuruk.

²⁰ Va a tutu a laut ta vle tiok he kun pgegom e Herot kar o mia ruk ko tok kun mnam alo rengmat ruk e Taira va e Saidon, he e Herot tho mi kut kaesik ngang ngar hak. Kam ngae, to lTaira va lSaidon ngata svil kam srim o rhek he kael a vrek longaik kun pgegom mar kar e Herot ko ngma lluol kmemik mnam a mmie to e Herot nma nho mang. Ngma pat tok, to ngat kaum kmenenker ngang e Herot kalkayie langto ka munik e Blastus, en kam sir pekam mar kmeharom tok. En nam

kaeha ngang e Herot mruo he e Herot nma kael-ngaung mang. To e Blastus ta kol nga gu he ka mnganang e Herot kam mon a kolkha to kam srim o rhek kar mar.

²¹ To a kolkha to e Herot mruo tmur el kam srim o rhek mnam ta pis. To ta vaik pum karo it ruk lvu yar endruk o Taven ngma vaik pum mar to korsang kun mnam a ngaekam to o Taven ngam korsang mnam kam vongnek kim o rhek. Tkorsang ko tok, to le krere malpagem o mia ko ma mmok.

²² O mia ngta ngan karo rhek to ngta vuvui te, “Uye, yindo ya rere, ima rere enang E Nut, nang im lua rere enang a gi vrong mhel tang e.”

²³ Ngat re tok, vanangko e Herot tlua svil kam hagam mar kam re te, Her E Nut msim tuk to arhe Endo tho mi laut hak, nang en nove. He ekam ko tlua svil kam hagam mar tok, Ngoldaip ka engyel langto ther gi im he kvalum o ngneng mnam to ngat le ksovet kmem ka vrek to tle kyor.

²⁴ To ko pekam ko e Herot tyor, E Nut karo rhek ngta ngae ho gia senekir kun mnam o mia. To o mia ruk endri kat ngat le kmaenik he ksenekirik kun mnam akuruk yok kat.

²⁵ Vanang e Barnabas kre Pol ngint her rum ngina ngaeha to kmen lAntiok nga nngiar ngang lYerusalem, to ngint hera vaeng e Yoanes, endo ngma mon kat te, e Mak, en kmikkiem min. To mar tgus ngat le kaum kaeknik ngogu mAntiok.

13

E Nunu A Totur Tmur El E Barnabas Kre Pol Kmeha Ngang E Nut

¹ Vanang kun mnam e Yesus ka ngaomevek to ko mAntiok o propet kar o pattermia akuruk ngta vle. Endruk endri te: e Barnabas, e Simion to ngma mon kat te, e Niger, va e Lusias to nkong mSairin, e Sol va e Menakam, endo e Herot to lGalili ngalaip ta pavloum.

² To mnam a kolkha langto ko ngta kaum kanprim Ngoldaip he kpaal kmo ol ko pum E Nut kalo keik, E Nunu A Totur tkaen o rhek mnam mar te, “Mguak kael e Barnabas kre Sol, min kam vle ngang dok petgim muk tete, min kmelha kmeharom a ngaeha to ko her vaeng ngin kmeharom he.”

³ Ngta paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik knop, to ngat kael ngaro singni kuo mang ngin va kngarkie mang ngin kmenserpagam min. To ko pekam tok, ngat her el min ko va ngaelaut min kam ngae kaelha kmeha.

E Barnabas Kre Pol Ngina Ngaeha To Ko mSaipras

⁴ Ngta meng ngin kmikkiem enang ko E Nunu A Totur tkaenkrovgem mar kam meng ngin enang tok. To ngint hera ngae he ka grung ngogu mSelusia to kar mnam a langail to kparem a mhe to endo, to le kngae ngogu mnam a nut to e Saipras.

⁵ Va e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak tkaikkiem min kat kam turang ngin pum nginaro reha. Enang tok, mar tgus ngta kaum kngae to kpis ko mSaipras mnam ka rengmat langto ka munik e Salamis. Ngta pis to kaelha kam havae mang E Nut karo rhek kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar.

⁶⁻⁸ Ngat kaelpun kvaik kottek kun mnam a nut to endo karo rengmat tgus kam ngae kais ko ngat pis mnam a rengmat to e Papos. To ko tok, a taven langto ka munik e Sergius Polus nma vle. En lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a mmie ka mhe to e Saipras tgus. Va karo papat vu laol. En ta vaeng e Barnabas kre Sol ngok kim ko ta svil kam ngan E Nut karo rhek. To e Sol mar ngata polger o rhek ngan a taven to endo kngae.

Va a taven to endo kalkayie langto ta vle ko kat. En a propet to la ppiagar, endo nma kerngan rhek. O Yuda ngma mon ka munik orom nga re mruo te, e Elimas. (Va ka pun msim ta vle te, Endo Nma Kerngan Rhek.) Va ngma mon kat te, e Bar-Yesus.

E Elimas nma sir malngaeng e Pol mar kmegom kam hortgem ka taven to e Sergius karo papat kam vraik orom mar, he nang en kam lo kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar.

⁹ Ii, nma sir malngaeng tok kngae, to e Sol to ngma mon kat te, e Pol, E Nunu To A Totur tkaenserpagam to kalo keik ngint kaem e Elimas to tle kreng te,

¹⁰ “La Seten to yin! Ko im vua sir malngaeng o tgoluk tgus ruk ngta sir ko pum E Nut kalo keik. Va im vua sovet kam kauyang o mia he kmas orom mar orom ilaro kerpapat ngo mamten ngo mamten hak. Va im lo vua tu kam ker hortgem E Nut karo papat ruk ngta sir hak kam ppiak ormar.

¹¹ He ekam tok, Ngoldaip ka serppak ner kaim in tete, he ila lo keik nginera slok hak, kam vle tok vur lhok na, yin kam lo kta vokom a kolkha ka mmok.”

A gi hi to e Pol ta re tok knop, e Elimas kalo keik ngint her gia srongrong ngatngae to kle kngae ka slok hak. To tgia tumtum ka lpek kakanot kngongae kam ring a mhel tang kam kpom ka ktiek he ka ktong kngorom.

¹² E Sergius tvokom tok, va tho mi kut senkrip hak pum e Pol karo rhek ruk endruk, to ther kle kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar.

A Ngaeha To Ko mAntiok Kun Mnam A Mhe To E Pisidia

¹³ E Pol ka ngaeha tnop ko mPapos, to en kar kle-nar ngta kol a langail to kngae kenker a mou kam ngae ngoguon mPega mnam a mhe to e Pampilia, vanang ngaela to e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak tkaeknik ekmar kais ko he, to le ka ksir petgim mar he kaeknik ngoguon mYerusalem.

¹⁴ Ngat pis ko tok mPega to kle kngae ngogu mAntiok to yok, endo ko mnam a mhe to e Pisidia. To ma Sabat langto ngat vaik ngogun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam ko tok to korsang.

¹⁵ O mia ngata him e Moses kar o propet ngaro pos knop, to endruk ngma nho mang a rek to endo ngat kaen o rhek ngang e Pol mar te, “Ngorlenar, enangthe o rhek ngang nguk kmenkrovgem o mia ormar va mguak hop he khavaeng ngar ormar.”

¹⁶ E Pol ta ngan o rhek ruk tok, to ta hop ksir ko kim o mia, to ta hover ka ktiek he khagam mar to kle krere malpgem mar te, “Muk ruk IIsrael va muk o vrong rhek ruk muta lol mor o Yuda nguaro keknen he ktotu pum E Nut ormar, mgua smia ngnek na.

¹⁷ Tennik, mor IIsrael nguaro pupnam ngama totu pum E Nut ekam ko En mruo tre pum mor kmeharom tok. Va En her E Nut arhe endo tkaengaer ngorores kam khor ko mIsip tie ko ngta kol a kapnes ko tok. Va her Endo gi ta mrua ktong ngar orom ka serppak to alautar hak kmottek ormar ko mIsip petgim a mmie to endo.

¹⁸ Va ngorores ruk endruk ngat gia vle ko ma kalputmok mnam o pnes ruk alo mhelom alomin, va her E Nut to endo kat gi tgi vrua kier mang ngakro kerkeknen ruk ko tok he kmatnge vgum mar.

¹⁹ Ii, va her E Nut to kat arhe Endo tmi kut kaus kar o vrong usiel ruk aktiek hori orom alomin kun mKenan he kir kim mar tgus to kle kaen ngaro marhok ngang ngor IIsrael ngorores, endruk karo mia mruo ruk orom mor, mar kam vle ngang ngor mruo.

²⁰ E Nut tmur kaeharom o reha ri tgus ngang her ngorores arhe kun mnam o pnes ruk ngtis te, 450.

To ko pekam tok, E Nut tmur kael ngorores ngalmialaol kam kol a ngaekam to kam nho mang ngar kam ngae kais tie ko a propet to e Samuel ta vle.

²¹ To endo yek ngta mnganang E Nut mang a taven tang kam nho mang ngar. To E Nut tle mur kael e Sol, to e Kis khal, endo ka ngausie ka pun to e Bensamen, ko thim orom ka msasaen. Va e Sol ta nho mang ngorores kmis mang o pnes ruk alo mhelom lomin to E Nut ta le kpet ka msasaen kuon malpgem.

²² To kopekam ko E Nut tpet e Sol, ta le khim e Devit orom ka msasaen vat, en kam kle kol e Sol ka ngaekam, he en kam kle ka vle te, mor

Iisrael ngua taven. E Nut thim e Devit orom ka msasaen tok, ekam ko tmur havae mang e Devit te, 'Kua mnor mang e Yesi khal to e Devit, ko en a mhel to tvu ngae kun mnam dok. He her en arhe ner kaeharom o reha tgus ruk koma svil en kmeharom mar.'

²³ To her vgum e Devit kaores msim arhe, E Nut tikkiem ka tnangal to kam tavger tang kun mnam mar tok ngang mor ruk Iisrael, en kam vle te, Endo Kam Sulgim Mor. Ii, E Nut tikkiem ka tnangal tok kam le ktavger e Devit kaes to e Yesus arhe ko kmor Iisrael tete.

²⁴ Vanangko ktar mang e Yesus kam khenam en mruo ma mmok, e Yoanes ta ktar ka tger mor ruk Iisrael tgus kmitgung nguaro kerkeknen na, to le kol a parrur orom E Nut ka munik, kam khenam te, ngot mi itgung nguaro kerkeknen tok.

²⁵ To mnam o kolkhek ruk e Yoanes ta re kam rum ka ngaeha, ta mnganang o mia te, 'Muta pat mang dok te, dok erieto? Nong dok a mhel to muta paneng e. Nove. En ngnok vop ko ner kaol knaek mang dok. Klo vu is mang en hak. Si dok kam hong ka lo nhar ngina lo ngausie mkor va dok klo vu eveep is e, en kam ppir orom en mruo, nang dok kam hong min mkor.'

²⁶ Vae, kolenar, muk e Ebrehem kaores, va muk o vrong rhek ruk muta kpom mor o Yuda nguaro keknen he ktotu pum E Nut ormar, her mor ri arhe, endruk E Nut ten a re ngang ngor te, en kam sulgim mor.

²⁷⁻²⁸ Ii, tesgun e Yesus tmi pis mo kmor ruk Iisrael ko mYerusalem, va ngolmialaol ngat lo vokom ka mnor mang te, her en arhe Endo Kam

Sulgim o mia e. Ngat lo sim mmok mang tok, to ngat sia riring a kerkeknen tang ko vgum, kam sim kaikkiem ngaro pos he mia mon orom lsir, ktar mang ngar kmim kngam a yoror. Ngat sia riring tang, vanangko ngat ngae ho lo vur pis mang tang hak. Tsi vle tok ko ngat lo pis mang a kerkeknen tang ko vgum, vanangko ngat kle kmonik kim a yor ngang ge. Ii, ngat kle kmonik kim a yor tok, to le ka mnganang e Paillet kam gi en a re ge, o mia kam krong orom o ot kvat engnang a ho. Ii, ngat eharom tok, he aottam o propet ngaro rhek ruk tennik, endruk muma him mar mo Sabat tgus.

²⁹ Ii, o propet ngta ktar kpavap mang o tgoluk ruk lYerusalem kar ngalmialaol ngat eharom mar ngang tok, va ngat ngae sim kut pis lmien kmikkiem o propet ngaro rhek ruk tgus he krum mar tgus hak. Ngat rum mar kmikkiem enang ko ngat im to le kharpet ka mnes kuo va ho to le kngae kael kun mnam a kre ka nho.

³⁰ Ngat el knop, vanangko E Nut ta kle khover petgim ka nnak he ta kta ktal kat.

³¹ To ta pis to ka khenam en mruo ma mmok ngang kalngunes ruk ngama punpa kar tesgun ko tottek ko mGalili he kngae ngoguon mYerusalem. Ii, ta mrua khenam en mruo ngang ngar tok he ngat mur vokom kmis mo kolkhek ruk alo mh-elom alomin. Va her kalngunes ri arhe ngma havaeng ngor o Yuda nguaro valngneik mang, ekam ko ngat mur vokom orom ngaro kerok mruo.

³²⁻³³ To tete kat, dok kar kolenar ri ngota pis mo kmuk kam havaeng nguk mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he. Ii, tkir kim

kmikkiem E Nut ka tnangal to tel ngang ngorores tennik. He enang tok, ka tnangal to endo tel mit tete mo kim e Devit kaores ruk mor. Ii, tel mit tete orom her e Yesus arhe ko E Nut thover petgim ka nnak, kam tavger en kam vle te, A Taven, kmikkiem gi enang ko ta ktar kpavap mang enang tok arhe kun mnam A Kni to alomin orom ko ta kni pum te,

‘Tete kua teit mang yin he kvam yin te, ko hal to yin.’*

³⁴ E Nut ta mien orom ka pat to kam mia hover e Yesus petgim ka nnak tok, he ka vok kam lua ngti ko tok, ko ta ktar kpavap mang orom a propet langto yok vat karo rhek ri te,

‘Tennik ko el kua tnangal ngang e Devit kam hover Endo A Totur kmen ngang nguk IIsrael. He tete ngor kaikkiem kua tnangal to endo, gi enang ko ko el ngang e Devit kmen ngang nguk.’

³⁵ Va e Devit ta ktar kpavap mang e Yesus kat te, ‘Ilkayie to A Totur, ngir lua mnam ka mnes kam vle ka ngti ko pa nnak e.’

³⁶ Ii, mu vokom na, kun mnam a venloot to e Devit teharom o reha ruk E Nut ta svil en kmeharom mar, teharom mar knop, to hera yor. Tyor to klenar ruk kun mnam nga main to endo ngat eguyang ko vanam kaores kat va ka vok ta ngti ko pa nnak ge.

---

* **13:32-33:** O Yuda ngaro keknen ngta vle te, tie ko ngata tavger a taven he khim orom a msasaen to kam kol a ngaekam to kam nho mang o mia, endruk laol ngma reng a taven to endo te, ‘Ko teit mang yin, he kua kvam yin te, ko hal to yin.’ He ekam tok, E Nut thover e Yesus petgim ka nnak kam tavger en kam vle te, A Taven tok kat.

³⁷ Vanangko Endo E Nut thover petgim ka nnak, ka vok tlo ngti ko pa nnak e. Nop hak!

³⁸ Vae, Kolenar! Kmikkiem enang tok, kua svil muk kam smia mmok mang a papat ta na te, E Nut thover e Yesus petgim ka nnak, he ekam tok, her vgum en arhe E Nut tlol o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting. He enang tok, dok kar kolenar ri ngota havaeng nguk gi enang tok kat arhe.

³⁹ Ii, e Moses karo pos ngat lo is kmimim kim o rhek mang o mia pum ngaro kerkeknen ruk endruk e. Vanangko her vgum e Yesus arhe, endruk ngat kor mnam mar mang he kmokpom kar E Nut nam kaimim kim o rhek mang ngar pum ngaro kerkeknen ruk tok.

⁴⁰ He ekam tok, mgua smia ngangreal ngang nguk, matok a papat to o propet ngat havae mang nera pis lmien orom muk, ko E Nut karo propet ngat havae mang a papat to endo te,

⁴¹ ‘Vae, muk ruk muma kerrereng dok he khallam dok, mguera sor kim kua ngaeha to kua re kmeharom kun pgeom muk. Va si enangthe a mhel tang nap smia havaeng nguk mang te, ta mien, va mup le ho lua svil hak kmor mnam muk mang kat e. He ekam tok, mguer le ho kyor vgum mula kerkeknen to arhe!’ ”

⁴² E Pol ta rere knop, to en kre Barnabas ngint re kmottek kun mnam o Yuda ngarta rek va o mia ngata mnganang ngin kam le ka psang vgum nginaro rhek mnam a Sabat to ngtok kat.

⁴³ Endruk ngma nho mang a rek to endo ngta meng o mia kam ngae, to o Yuda akuruk kar o vrong rhek ruk ngta kpom o Yuda ngaro keknen

he sim ktua totu pum E Nut ormar mekam mekam ngat hop he kaikkem e Pol min. To e Pol min nginta rere kar mar he kaenkrovgem mar kam vle ku meorom E Nut ka mamrung kngorom kngorom ge.

⁴⁴ Kam ngae, to a Sabat to endo ta pis va kavurgem kun mnam a rengmat to endo ngta veet he kaum kam ngan Ngoldaip karo rhek ko vgum e Pol.

⁴⁵ Nangko o Yuda ngalmialaol ngata vokom o mumu ruk endruk to ngat ho mi ktua kapter e Pol to kle kaelha kam mon ppiagam orom karo rhek ruk ta rere ormar.

⁴⁶ Ngata mon ppiagam e Pol tok, va e Pol kre Barnabas ngint lua kokkol kmar kmoripang ngar lserppak te, “Kmikkiem E Nut karo rhek ruk telik ngang ngor, moaka ktar na khavaeng her muk o Yuda arhe mang E Nut karo rhek. Vanangko mu vokom na, ekam ko mut hera kpiem o rhek ruk endri tete, mut her mur koop kim muk mruo kam vle te, mut lo eveep hak kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik e. He ekam tok, mora ksir petgim muk, nang kle kngae ngok kim o vrong rhek kam tagur pum a ngaeha to kam havaeng ngar mang e Yesus

⁴⁷ kmikkiem gi enang ko a propet ta ktar kpavap mang ngar kmeharom gi enang tok arhe, ko ta re te,

‘Ko her el yin ngang o vrong rhek, yin kam vle enang a mmok to kam valler mar, he yin kam havaeng ngar mang Endo Kam Sulgim o mia ruk mnam o mhetor tgus mo mmie.’ ”

⁴⁸ E Pol ta re tok, to o vrong rhek ngata ngan karo

rhek to ngat ho mi ktua sirei hak to le kanprim Ngoldaip karo rhek. Va endruk E Nut ta ktar mur el mar tennik kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik her mar ruk arhe ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko tok.

⁴⁹ He ekam tok, kmelha ko tok mAntiok Ngoldaip karo rhek ngat senekir he kvaas kim a mmie to endo karo mhetor tgus.

⁵⁰ Vanangko o Yuda ngalmialaol ngata kaum lAntiok ngal khengol ruk o Grik endruk ngata kpom o Yuda ngaro pos he ktotu pum E Nut ormar. Ilkhengol ri o mia ngam vua totu pmar. O Yuda ngalmialaol ngata kaum mar he kaenpgam mar kar a rengmat to endo ngalmialaol kam sir malngaeng e Pol kre Barnabas. Ngat kaenpgam mar tok, kam likim min kam lo kat kaeknik kun mnam nga mmie kat e.

⁵¹ lAntiok ngat eharom tok, to e Pol min nginta ngetmmie kam rpem a mmie ka ngaor kuo mang nginalo nhar kam khenam ngang ngar te, mint hera tu kam pis ko kmar, he nang E Nut kmen a kapnes ngang ngar koknaik. Ngint eharom tok knop, to ngint hera parem mar to kngae ngogu mlkoniam.

⁵² He ekam tok, e Yesus kalngunes ngat her gia vle ko tok mAntiok orom a sirei alautar hak ko E Nunu A Totur nam kaenserpagam mar.

14

E Pol Kre Barnabas Ngina Ngaeha To Ko mlkoniam

¹ To gi enang tok kat e Pol kre Barnabas nginta vle kun mlkoniam he kanko kvaik kun mnam o

Yuda ngarta rek to kam rere mnam kmikkiem enang ko nginm kaeharom tok. Ko tok nginm smia rere mnam o mia he nginaro rhek ngat konget ngaro vurkul he o Yuda kar o vrong rhek kavurgem ngat kle kor mnam nginaro rhek to kmokpom kre Yesus gi enang endruk ko mAntiok kun mnam a mhe to e Pisidia ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko kat. Ng-inma rere mnam mar tok,

² vanangko o Yuda akuruk, endruk ngama keyang nginaro rhek he lua svil kmor mnam mar mang e Yesus ngama kering o vrong rhek ngaro papat va kaenpgam mar kam sir malngaeng e Pol min.

³ He ekam tok, e Pol kre Barnabas nginta vle lhok ko kmar kam rere lserppak ngang ngar mang Ngoldaip. He Ngoldaip tkaen a serppak kun mnam min he tkut kaeharom o ngaelmir ruk lserpgue va o reha ruk ngma sor kmar ko maktiegom min kmenserpgam nginaro rhek ruk mang ka mamrung.

⁴ Kmikkiem enang tok, o mia kun mnam a rengmat to, ngata mommenik kmis kim alo ngaiting alomin. Akuruk ngaro papat ngta vat kar o Yuda va akuruk ngaro papat ngat kle kvat kar alo aposel ri e Pol kre Barnabas.

⁵ Ngata vle tok, to o vrong rhek akuruk va o Yuda kar ngalmialaol ngta lgem a papat to kam kol a regesal mang ngin kam lalaem min kngam min alo yoror.

⁶⁻⁷ Vanangko ngint kol a re to tok he, to her kle kngorpok kngae ngogu mnam a mhe to e Likonia. Ko tok, ngint kaelpun kvaik kottek kun mnam alo

rengmat ruk e Listra va e Debe va mnam o mheter akuruk ngata vle ko rkieng ko tok kam kle kta havae mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he.

E Pol Kre Barnabas Ngina Ngaeha To Ko mListra

⁸ Ko tok mListra a mhel langto ta vle. Kalo nhar ngint yor he tlo vrua ngongae hak ko knan tkut kol tok he.

⁹ Ta vle ko tok he kngan e Pol ko ta rere kngae, to e Pol kalo keik ngint kaem a mhel to endo, ko tkor mnam en mang e Yesus te, e Yesus tis kam sulgim he kaeharom en kam ya.

¹⁰ E Pol ta tar tok, to hera reng klik te, “Hop he sim sir.” A gi hi to E Pol ta re tok, a mhel to ther gia hop sir ngatngae to kaelha kam ngongae.

¹¹ A mumu ta vokom ko e Pol teharom tok, to o mia ngat kaelha kam vuvui kam rere lLikonia te, “Ennginduk ngoma kemmeng ngin kuon ma volkha ngint kle khortgi mur el min alo mi mhel he kpis mo kmor orom enngindi he.”

¹² Ii, ngat vuvui tok, to kle kmon e Barnabas orom e Sus, endo mar mruo ngma kemmeng ka munik. Va e Pol ngte ktua mon orom e Sus kalkayie ka munik to e Hermes ekam ko e Pol tkol a ngaekam to kam rere.*

¹³ Nang e Sus ka rek to a totur, endo lLikonia ngam kaen o nngiar ngang kun mnam, ta vle ko tok kanmok mang a rengmat to endo. To a pris to nam kaeha kun mnam a rek to endo ta ngan ko o mia ngta vui tok, to tle kpis ko va rengmat to endo

---

* **14:12:** O Grik ngma pat te, e Hermes nma kol endruk o mia ngma kemmeng ngar nga gu.

ka hengor ka ngaegot orom o bulmakau ruk o sital va o msasaen ko en kar a mumu ngata svil kmen o nngiar ngang ngin va enangthe min nginalo Nut ruk ngama totu pmin.

¹⁴ Vanang alo aposel ri e Pol kre Barnabas ngint kol a re mang ngar ko ngat re kmeharom tok, to nginalo ngaung ngint ho mi kut ksir hak. To ngint kle kommen nginalo yet kam khenam te, ngint lua svil mang a keknen to e. Ngint kommen nginalo yet knop, to le ksap kvaik kun mnam a mumu to kvui kam hagam mar te,

¹⁵ “Ngolmialaol, kman ko mut re kmeharom ti? Muo alo gi vrong mhel enang nguk tok kat. He mot kaol kam havaeng nguk mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he. Mot her kaol tok, kam havaeng nguk kmel mularo yaik ngang o Nut ruk la ppiagar ri ko ngat ho mi lo eveep is hak kam sulgim muk e, nang muk kam kle va khortgi ngok kim E Nut to nma vle ngnik ngnik kam le smia mokpom kar he kaikkiem. Ii, ko her E Nut msim to arhe Endo tkueng a volkha kar a mmie va a mou kar o tgoluk tgus ruk ngta vle kun mnam mar kat.

¹⁶ Ii, tiok ta mnang o mia tgus ruk kun mnam o marhok tgus kmikkiem ngaro mur svil mruo,

¹⁷ vanangko tlo gi orim mar ma slommok e. Nove, ko muma vokom En orom a kus ko nam kaerik kan kuon ma volkha ngang nguk va muma vokom orom mularo luteik kat ko En nam kaeharom mar kam ttek kat kmikkiem ngaro maineik. Ii, E Nut nam vua klang nguk mo ol va kpurong a sirei kun mnam mularo vurkul kam khenam ka mamrung ngang nguk tok, muk kam vokom he kam mnor mang.”

¹⁸ E Pol kre Barnabas ngint sia rere lserppak tok, vanangko tmia koppet hak ngang ngin kam hagam a mumu to endo, mar kam or kmen o nngiar ngang ngin. Vanangko ngint ngae khagam mar ge.

Ngat Lalaem E Pol Orom O Krek

¹⁹ Kam ngae, to o Yuda akuruk nkong ngar ko mAntiok va mIkoniom, ngta pagis he krere mnam a mumu kmit mar kam ru kim mar. To ngat kle klalaem e Pol to krasgum ngku mnok ma rengmat ko ngta pat re te, tyor he.

²⁰ Vanangko e Yesus kalngunes ngta gun kairkleim to ta kta hop kat to her kat kaeknik ngoguon mnam a rengmat to endo. Hop enang ngmo, to en kre Barnabas ngint le kparem a rengmat to endo to le kngae ngogu mDebe.

E Pol Kre Barnabas Ngint Kaeknik Ngoguon mAntiok To Ko mSiria

²¹ E Pol kre Barnabas nginta vle ku mDebe he khavaeng ngar kat mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim. Va nginma rere mnam o mia vang kam mokpom kre Yesus. Ngint eharom tok, to ngint her kaeknik to kaelhapun kta vaik kottek kun mman o rengmat ruk e Listra, e Ikoniam va e Antiok to kun mnam a mhe to e Pisidia.

²² Ngint kaeknik kmikkiem enang tok, he kaenserpagam e Yesus kalngunes ruk kun mnam kakro ngaomevek ruk kun mnam a rengmat langto langto. Ngint kaenkrovgem mar kam smia mokpom kre Yesus he lo korim ngaro papat ruk kmor mnam mar mang ko nginma havaeng ngar te, “Ngruak matnge vgum o vnek ngarlavurgem

na, yek ngruak kle kvaik ku meorom E Nut ka tavgo.”

²³ Ngint kaenserpagam e Yesus ka ngaomevek langto langto tok, to le kael singni kuon malpgem o mia akuruk kmel a ngaeha to kam nho mang langto langto mnam E Yesus karo ngaomevek ruk mnam a rengmat langto langto ko tok. Ngint kaelel mar knop, to le kpaal kmo ol he kngarkie kmel mar ko maktiegom Ngoldaip va ngat kaurur kim kam sulgim mar.

²⁴⁻²⁵ Nginta rum nginaro reha ruk kam vaik kottek kun mnam o rengmat ruk ko mPisidia to ngint kle kta grung ngoguo to kta vaik kun mnam a rengmat to e Pega kun mnam a mhe to e Pampilia. Ngint havaeng o Pega mang e Yesus knop, to ngint kle ka grung kvaik kun mnam a rengmat to e Atalia.

²⁶ Kam ngae, to nginta rum nginaro reha ko mAtalia kat, to ngint hera kar mnam a langail to her kaeknik ngok mAntiok to mnam a mhe to e Siria, ko tok ko e Yesus ka ngaomevek ngata ktar kael min ko maktiegom E Nut ka mamrung, En kam turang ngin orom o reha ruk ngint her gnua rum mar he.

²⁷ Ngint pis ko mAntiok to kvaeng e Yesus ka ngaomevek ko tok, to her smia havaeng ngar mang o tgoluk ruk E Nut teharom mar ko maktiegom min. Va nginta havaeng ngar mang E Nut ka ngaeha langto kat, endo kam koregot kim o vrong rhek, mar kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

²⁸ Va e Pol kre Barnabas ngint her vur kta vle lhok na ko kim e Yesus kalngunes ko mnam a

rengmat to endo.

15

E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mYerusalem Ngar Ke Murgun Ta Kaum

¹ Kam ngae, to o Yuda akuruk ngat ottek kuon mYerusalem kun mnam a mhe to e Yudea he ka grung kpis ko mAntiok. Endruk endri ngama kerpatter e Yesus ka ngaomevek ruk o vrong rhek ko tok te, “Enangthe mgua lo kaikkiem ngorta keknen to kam paam lurokol, endo e Moses nma patter mor mang, va E Nut tlo is hak kam sulgim muk kam lol mularo kerkeknen patgiang ngaiting, he nang muk kam vle la mmok ko pum kalo keik e.”

² O rhek ri ngat ho mi kut kael vrek kiin ngang e Pol kre Barnabas to ngint kaelha kam mo maen o rhek kar mar mang a papat to endo. Kam ngae, to e Yesus ka ngaomevek ko mAntiok ngat mon e Pol kre Barnabas va nginlenar akuruk kun mnam a ngaomevek to endo kmeknik ngoguon mYerusalem kam srim a vnek to endo ko kim o aposel ko ngma nho mang ngar tgus.

³ To ngat kael ngaro singni kuo mang ngar to her kael mar ko va ngaelaut mar kam ngae. Ngat kaelpun kvaik kottek mnam o rengmat ruk kun mnam alo mhe ruk e Ponisia va e Samaria kmelha khavaeng o mia mang o vrong rhek ko ngat hortgi he kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Ngata havaeng ngar tok, to endruk ngta mokpom kre Yesus ko mPonisia va mSamaria ngata sirei mang ngaro rhek.

⁴ Ngata ngae to kpis ko mYerusalem to e Yesus ka ngaomevek va o aposel ruk ngma nho mang ngar ko tok ngata vle he kunngir kim mar tie ko ngata pis. To ko tok mYerusalem e Pol mar ngata havaeng ngar mang o tgoluk tgus ruk E Nut teharom mar ko maktiegom mar ngang o vrong rhek.

⁵ Ngata havaeng ngar mang o vrong rhek tok knop, to o Yuda nga kha langto endo, ngma mon te, o Parisiau, akuruk mnam mar ngta vle ko kat. Endri ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat. Ngat hop ku to khavae te, “O-o, o vrong rhek nga mi kut kaikkiem e Moses karo pos kat, he o mia ngak paam mar kat ha!”

⁶ To o aposel kar endruk ngma nho mang e Yesus ka ngaomevek ko tok ngta kle kaum to krere mang a papat to endo.

⁷ Ngata mo ngormar orom o rhek ngogut ngte kam ngae, to e Pita ta le ktua hop ksir to krere malpgem mar kam havaeng ngar te, “Kolenar, muta mnor te, tiok E Nut tel ka papat kmel karo papat mang o vrong rhek kat. He ekam tok, tmur kael dok mruo kam havaeng o vrong rhek mang a rere to mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he mar kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

⁸ Ii, E Nut nma mnor mang o mia tgus ngaro papat, he ekam tok, ta mnor mang o vrong rhek ngaro papat ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus ormar kat. He her vgum ngaro papat ruk tok E Nut ta le ka khenam te, ta ngatkal ngang o vrong rhek orom E Nunu A Totur ko ten ngang ngar gi enang ko ta khenam te, ta ngatkal ngang ngor gi enang

tok kat.

⁹ He kmikkiem enang tok, E Nut tlua mommen o vrong rhek petgim mor o Yuda e, mar kam gia vle kniting e. Nove! Ko ta kle klol o vrong rhek ngaro kerkeknen patgiang ngaiting kam momgol ngaro ngaongtok tok, ekam ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, gi enang ko tlol mor o Yuda nguaro kerkeknen patgiang ngaiting tok kat he kmomgol nguaro ngaongtok gi enang tok kat.

¹⁰ To tete, kman ko mut kaegom E Nut kam tolpum o vrong rhek orom mor o Yuda nguaro pos, mar kmegom kam mrua sulgim mar mruo vgum o pos ruk endruk ko nga sim kut kaikkiem mar. Ko mor va si ngorores kat ngot ho lo is hak kam mrua sulgim mor mruo vgum mar ko ngot sim kut kaikkiem mar kat e.

¹¹ Mu or kmeharom tok, ekam ko mor o Yuda ri ngom kor mnam mor mang Ngoldaip to e Yesus te, en tuk kam sulgim mor o Yuda ekam ko ta mrung ngor, gi enang ko ta mrung o vrong rhek he ksulgim mar gi enang tok kat.”

¹² E Pita ta rere knop, to e Barnabas kre Pol ngint kle khop ksir kaelha kam havaeng ngar mang o ngaelmir ruk lserpgue va o reha ruk ngma sor kmar, endruk E Nut teharom mar kun ppegom o vrong rhek ko maktiegom min. Nginta rere va Ngar Ke Murgun to tgus tgia vle ma vatimmok kam vongnek kim min.

¹³ Nginta rere knop, to e Yems ta kle khop ku vat to le khavae te, “Kolenar mgua ngan kuaro rhek kat na.

¹⁴ E Saimon to e Pita ther keknen ngang ngor tete ta mang E Nut ko tkaelhapum kam khenam ka svil

to mang o vrong rhek kat kam ngatkal ngang ngar ko ta vaeng akuruk mnam mar petgim nglenar, mar kam vle ngang En mruo te, karo mia mruo ruk mar kat.

¹⁵ Ii, va o propet ngaro rhek kat ngata ngae rkieng a papat to endo ko ngata ktar kpavap mang o vrong rhek tok te,

¹⁶ 'E Devit ka ngausie ta vle enang a lgeik to ta re kam het ko tete ka ngausie ka serppak tre kam nop he. Vanangko koknaik, ngor kaeknik he kaengaer ka ngausie kam ngamkhor kar mar. Ii, ka serppak tre kam nop knop hak ko mar lgititge tete. Vanangko koknaik ngor kta hover karo valngneik kmeharom mar kam kta khor kat.

¹⁷ Ngor kaengaer ka ngausie kam ngamkhor kar mar tok, mar ruk o gititge kam mrua kaenenker orom mar kam riring Ngoldaip he kpis mang. Va si o vrong rhek tgus kat, mar kam mrua kaenenker orom mar kat kam riring Ngoldaip he kpis mang kat, mar kat kam mokpom kar. Ii, Ngoldaip ta re tok, ko her En arhe tre kmeharom o reha ri,

¹⁸ endruk en mruo te mrua ktar kpavap mang ngar tennik.'

¹⁹ He kmikkiem o propet ngaro rhek ruk endruk tok, dok mruo kua pat te, o vrong rhek ruk ngat re kam hortgi ngok kim E Nut kam mokpom kar, ngot lo is kam tolpum mar orom a vnek ta, he a vnek kam karrai ngang ngar kam hortgi ngok kim E Nut e. Nove!

²⁰ Ngruak kle va kaittiegom a hor tang ngang ngar kam gia havaeng ngar kam lo gi vrong kaem

o ngaemslang ruk ngat lo vua mmok ko pum E Nut kalo keik ekam ko o mia ngam kaenik ngang ngaro Nut ruk la ppiagar. Va ngruak havaeng ngar kat mang kam lo kaem o ngaemslang ruk ngta rgom mar ko ngaro gidiel ngat gia vle kmar vop. Va ngruak havaeng ngar kmorim a kerkeknen to kam mo vret mar kat.

²¹ Ngrua gia havaeng o vrong rhek enang tok, kam gi kael pat kim mar mang e Moses karo pos ruk endruk ekam ko tennik kam ngae kais mang tete mor o Yuda ngoma havae mang ngar mo Sabat tgus kun mnam ngortaro rektor ruk kam rere mnam mar. Va si tete vop ngoma havae mang ngar kat.”

E Yesus Ka Ngaomevek Ngar Ke Murgun Ngat Kaittiegom Ka Hor To Ngang O Vrong Rhek

²² Ngat srim o rhek tok knop, to o aposel kar e Yesus ka ngaomevek tgus to ko mYerusalem va endruk ngta nho mang ngar ngata lgem o rhek kam mon alo mhel alomin mnam mar mruo kmikkiem e Pol kre Barnabas kmeknik ngogu mAntiok. To ngata mon e Yudas, endo ngma mon kat te, e Barsabas, va e Silas ko min o mia kun mnam e Yesus ka ngaomevek ko tok ngma nho orom min.

²³ Ngat mon min kmeknik ngogu mAntiok orom a hor ta, ko ngat ittiegom te:

Vae, muk ruk o vrong rhek ko mAntiok va si muk tgus ruk ko mnam alo mhe ruk e Siria va e Silisia kat, muk ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar. A hor ta, tottek ekam mor o aposel kar endruk ngta nho mang e Yesus ka ngaomevek. Mor muornopeik ruk

ngota mokpom kar e Yesus kar muk.
Ngot kaen ngua mamrung ngang nguk
he.

²⁴ Ngota pis mo kmuk orom ngua hor ta
ekam ko ngota ngnek mang a valngan langto kun
mnam e Yesus ka ngaomevek ko tottek kun mnam
mor ruk o Yuda mruo ko ngta ngae ngok kmuk he
kaegom kam vraik ormuk, ko ngata kering mularo
papat orom ngaro mur rhek mruo. Vanang mor
ngot lo tting mang ngar orom ngaro papat e. Nove!

²⁵ Enang tok, mor tgus ngot her kaum
mang a pat atgiang, endo kam mon alo mhel ruk
enngindi orom a hor ta he kmeng ngin kmikkiem
e Barnabas kre Pol ngok kmuk. Ngolua msim ri e
Barnabas kre Pol, ko

²⁶ min alo mhel ruk nginm vua sovet kam
mur kael min mo kernonhommok kmeha ngang
Ngoldaip e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
Va si ekam ko o mia ngam re kmim min ekam tok
va nginm kaeha ge.

²⁷⁻²⁸ Va mor kar E Nunu A Totur ngota
tting mang o gi papat ri tuk, endruk ngot kait-
tiegom mar mo ngang nguk, nang ngot lo kais
kmen vokngnes ngang nguk orom o vnek akor
kuo malpgem o papat ri e, mar kam karrai ngang
nguk kam hortgi ngok kim E Nut kam le kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar. He enang
tok, ngot her mon e Yudas kre Silas to kmeng
ngin kmikkiem e Pol kre Barnabas kmenserpgam
nguaro rhek ngang nguk orom ngina lo gu mruo
mang o tgoluk ruk endri mguak kaikkiem mar, ko
ngot kaittiegom mar moti ngang nguk tete te:

²⁹ Mgua lo kaem o ngaemslang ruk ngat

lo vua mmok ko pum E Nut kalo keik ekam ko o mia ngata nngiar ngang ngaro Nut ruk la ppiagar ormar. Va mgua lo kaem o ngaemslang ruk ngta rgom mar ko ngaro gidiel ngat gia vle kmar vop. Va mguak korim a kerkeknen to kam mo vret muk kat. He enangthe mgua korim o keknen ri, va mguera vle lya. Yu! Nop he. Nguaro rhek ngat hera tu ko he.

³⁰ Ngat ittiegom a hor to endo to her kaen ngang e Yudas kre Silas. To kopekam ko e Yesus ka ngaomevek to ko tok mYerusalem ngat kael ngaro singni kuo mang ngar tgus, ngta kaum kngae he ka grung kam ngae ngogu mAntiok.

Ngat pis, to kaum e Yesus ka ngaomevek tgus ko tok, to ngint le kael a hor maktiegom mar.

³¹ lAntiok ngata him a hor to endo, to ngata sirei mang ekam ko o rhek ruk endruk ngat kaenserpgam mar.

³² Va e Yudas kre Silas min alo propet aloruk kat gi, ngint kaenkrovgem mar orom nginaro rhek vang kmenserpgam mar tok kat.

³³ Nginta vle lhok ko kmar to re kam ngae va e Yesus ka ngaomevek to ko tok thera kunn-gir kim min kmel vrek longeik ngang ngin to le kael min ko va ngaelaut, min kmeknik ngoguon mYerusalem ngok kim endruk ngat meng ngar tesgun.

³⁴ [Vanangko e Silas te vrua pat te, kam vrua vle ko tok kmar na.]

³⁵ Va e Pol kre Barnabas ngint hera vle ko tok ko mAntiok kat he mar kar o mia ngarlavurgem ngata patter o mia va khavaeng ngar mang Ngoldaip karo rhek.

E Pol Ta Mommenik Petgim E Barnabas

³⁶ To koknaik ko pekam o kolkhek akuruk ngat nop, e Pol thavaeng e Barnabas te, “So muo mo eknik ngoguon mnam o rengmat laol tgus ruk mota ktar havae mnam mar, muo kam kneng e Yesus kakro ngaomevek ruk mot havaeng ngar mang Ngoldaip karo rhek. Moak kaeknik tok, ekam ko kua svil kam mnor mang ngar te, ngaro papat ruk mang e Yesus ngta vle nngia.”

³⁷ Va e Barnabas tre kvaeng e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak, en kmikkiem min kat,

³⁸ vanangko e Pol ta pat te, tlua ya en kmikkiem min kat e, ekam ko tesgun e Mak ta ksir petgim mar ko mPampilia he kngorpok, nang lo kat kaikkiem min kmeha kar min kat e.

³⁹ Ii, e Pol kre Barnabas nginte mo sovet mo kmin kam mus kais ko ngint hera mommenik petgim min. To e Barnabas ta vaeng e Mak to nginta kar mnam a langail to kngae ngogut mSaipras,

⁴⁰ nang e Pol ta ktua vaeng e Silas. To e Yesus ka ngaomevek to ko tok mAntiok tkael e Pol min ko maktiegom Ngoldaip ka mamrung, to ngint hera ngae kparem mar.

⁴¹ To e Pol kre Silas ngint her kaeknik to kaelpun kvaik kottek kun mnam alo mhe ruk e Siria va e Silisia kmenserpgam e Yesus kakro ngaomevek ruk ko tok.

16

E Timoti Tkaikkiem E Pol Kre Silas

¹ To e Pol kre Silas ngint pis ko mDebe to kle kngae ngoguon mListra. Ko tok e Pol tpis mang a mhel langto ka munik e Timoti. En nama kor

mnam en mang e Yesus he kmokpom kar, va knan en a Yuda to nama kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar kat, vanang kteit en a vrong rhek to a Grik.

² Va e Yesus ka ngaomevek to ko mListra va endo ko mIkoniama ngma totu pum e Timoti he ka lgem a guya pum kat.

³ E Pol ta svil e Timoti kmikkiem en kre Silas ko ngingma punpa kmeha, vanang ta pat mang o Yuda ruk ngta vle kun mnam a mhe to endo ko ngta mnor mang e Timoti kteit ko en a vrong rhek ko ngam lua paam lurokol. To kmel vrek longeik ngang o Yuda ruk endruk, e Pol thavaeng o mia kam paam e Timoti kmikkiem o Yuda ngaro keknen tok.

⁴ Ngta paam knop, to ngat hera ngae kaelpun kvaik kottek mnam a rengmat langto langto he khavaeng o mia mang o papat ruk o gunngae, endruk o aposel kar endruk ngma nho mang e Yesus ka ngaomevek ko mYerusalem ngat gi gun kaelik ngang o vrong rhek, mar kam vle pum mar.

⁵ Kmikkiem enang tok, e Yesus kakro ngaomevek ngaro papat ruk kmor mnam mang e Yesus ngat ngae ho gia serppak, he o mia kavurgem ngma ngamkhor kar mar mo kolkhek tgus.

E Nut Tkaengogong E Pol Orom A Mhel Langto Nkong mMasadonia

⁶ To e Pol kar klenar ngta punpa kngae kun mnam a mhe to e Prisia va kun mnam a mhe to e Galesia he kaelpun kvaik kottek kun mnam alo mhe ri ngingaro rengmat kam havae mang E Nut karo rhek. Ngta punpa ko tok, ekam ko E Nunu A

Totur thagam mar kam grung ngogu he kvaik kun mnam a mhe to e Esia kam havaeng o mia ko tok.

⁷ Ngata punpa kngae, to ka grap kpis ko va mhe to e Misia ka gu to kre kam grap he kvaik kun mnam a mhe to e Bitinia, vanangko E Nunu To A Totur, endo nam kaenkrovgem mar kmeharom e Yesus karo reha, tle kta hagam mar kam lua vaik ko tok kat.

⁸ He ekam tok, ngat gia lapsam a mhe to e Misia he ka kros kngae ngogut mTroas.

⁹ Ngta pis to tie masegain E Nut tengogong e Pol orom a mhel langto nkong mMasadonia ko tpis ksir ko kim kmurur kim te, “Ngiak kaol ngte mMasadonia kam turang ngor na!”

¹⁰ E Pol tvokom tok knop, to ngot kaelel mo kim nguaru tgoluk, mor kam ngae ngoguon mMasadonia. Ngota* ngae enang tok, ekam ko ngot lol o papat ekam tok te, E Nut tmia khenam ngang ngor te, ta vaeng ngor tok kam ngae ngok kim mMasadonia kam havaeng ngar mang a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he.

E Lidia Ta Kor Mnam En Mang E Yesus Ko mPilai Ko Mnam A Mhe To E Masadonia

¹¹ To ngota kar mnam a langail ko mTroas he kngae ngogu porom a mou to klapsa ngoguon kngae ko ma nut to e Samotres. Hop enang ngmo, to ngot le kngae ngoguon mNeapoles.

¹² Ngot pis ko mNeapoles, to ngota prik ngok paat to kle gia ngae paat ngoguon mnam a rengmat to e Pilipai. A rengmat to e Pilipai, lRom ngata

---

* **16:10:** A re to te, “Ngota” ta khenam te, e Luk to tittiegom ka hor ta, ta puknim e Pol mar ko rok mTroas he kalehapum ko tok kmikkiem mar.

plam he ta vle te, a rengmat langto alautar mnam a mmie ka mhe to ko mMasadonia. Ngot vrua vle ko tok mo kolkhek kavurgem.

¹³ To tie ma Sabat ngot ottek kun mnam a rengmat ka hengor ka gudor he kngae ngogu mye kam riring a mhe to o Yuda ngma kaum mnam kam ngarkie. Ngota pis mang, korsang ko tok ku mnok he kaelha kam rere kar lraip ruk ngta kaum ko.

¹⁴ To langto mnam mar ka munik e Lidia, en a vrong rhek to nkong mTaitaira to ta kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar. A vlom ta, nam kaenen o it ruk ngata svel, he o mia ngam kaenentkim mar mkor. Ta vle he kngan e Pol ko ta rere, to E Nut karo rhek ngta krong ka vrek to ta kle kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar.

¹⁵ Tkor mnam en mang e Yesus to en kar ka valngan tgus ngat hera kol a parrur orom E Nut ka munik. Ngta parrur knop, to a vlom ta, thera kaenker kam vaeng ngor ngok mnam ka rek orom karo rhek ri te, “Ekam ko muta pat mang dok te, ko sim kor mnam dok mnam e Yesus va tete mguak kaikkiem dok kmemik kun mnam kua rek na.” He ekam tok, ta rere mnam mor to ngot her kaikkiem.

Ngat Kael E Pol Kre Silas Kun Ma Hengor Ko mPilipai

¹⁶ To mnam a kolkha langto kat ngota kta ngae ngok ma mhe to o Yuda ngma ngarkie mnam ko tok mPilipai. Ngot kaikkiem a ngaelaut to ting kim a vlom to o mia akuruk ngalkayie. A vlom to endo a koot to a vim nma viging he nma ktar

kpavap mang o tgoluk ruk ngara pagis koknaik.†
Va a vlom ta kalmialaol ngma kol a kre alaut vgum
ko o mia ngam kaenkim kam havaeng ngar mang
o tgoluk ruk ngara pagis kim mar koknaik.

¹⁷ A vlom to enda tkaelha kam knaek ekam mor
kre Pol, he le kvui kngae ormor ngang o mia te,
“Vae, o mia ruk endri her mar ruk arhe E Nut
To Tho Mi Laut Hak kalngunes ruk mar. He
ngama havaeng nguk mang a ngaelaut to mguak
kaikkiem, nang E Nut kam sulgim muk he kaen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang nguk.”

¹⁸ A vlom to endo tkut kaelha kvui kngae tok
mnam o kolkhek kavurgem he. Kngorom ngorom
tok, to tho mi kut kael keyang e Pol kais ko ka vrek
te sei kam kiin hak ngang. Tkaesik to ta le ktua
hortgi ngok kim to kreng a koot to a vim to endo
te, “Kua havaeng yin lsir orom e Yesus ka munik
te, ottek mnam a vlom to endo.” A gi hi to ta re tok,
a koot to endo ther gi ottek ngatngae.

¹⁹ Tie ko a vlom to endo kalmialaol ngta mnor
te, nong a ngaelaut tang kat ngang ngar kam kta
lol o krek to ngat le ktung mang e Pol kre Silas to
ka kpom min kait min kmel min ngok kim lRom
ruk ngma nho mang a rengmat to endo ko mnam
a mhe to o mia ngma kaum mnam ku mnok.

²⁰ Ngta srim min ko kim alo Rom ruk nginma

---

† **16:16:** Kmikkiem o Grik ngaro keknen ngma pat te, a vim to a
ngaeglaut nma toot mang nga Nut to la ppiagar ka munik e Delpai
ka rek, ko e Delpai nma ktar kpavap mang o tgoluk ruk ngama
pis koknaik. He enang tok, o mia ruk ngama ktar kpavap mang
o tgoluk ruk ngara pis koknaik tok kat, o Grik ngma havae mang
ngar kat te, a koot to a vim to a ngaeglaut tviging ngar.

vongnek kim o rhek to ngat kael a re kuo mang ngin kam havaeng alo Rom te, “Alo mhel ri min alo Yuda, he ngint kaenpgam o mia mo mnam a rengmat ta, mar kmel a halum orom a ngaesik.

²¹ Va ngint gia pgingtang ormor kmikkiem o keknen ruk ngat lo vua sir kun mnam mor lRom nguaro pos. O keknen ruk endruk ngot lo is hak kam ngatkal mang ngar, he kaikkiem mar kat e.”

²² Ngata havae tok, to a mumu to ko tok, ta mo kol mang he kturang a vlom to endo kalmialaol pum e Pol kre e Silas. To alo Rom ruk nginta vongnek kim o rhek ngint kaen a re, ngar kam kuit pum min he kirmekon a khap mnam min.

²³ To koknaik ko ngat hera panaem min kam kirmekon a khap mnam min, ngat her le kael min maktiegom endo nma toot mang a hengor, en kmelegot kim min kun, nang en ngat reng lserppak te, en kam sim ktua toot mang ngin ko tok.

²⁴ To a toot kmo mia to endo ta kol a re tok, to her kael min mnam a hengor ka taban to ha kun gi, to kael alo paota kam kavettom nginalo nhar orom min.

²⁵ Tie masegain ka ho ngaenvurgem hak e Pol kre Silas nginta ngarkie he ka kni ngang E Nut, vanang o mia akuruk kat, endruk ngat enpasiker mar kun ma hengor to kat, ngat gia vongnek kim min.

²⁶ Nginta kni kngae va vgum a mmie ko tho mi ktua khi klik hak he khikher a hengor klik ge kngae ngam ku pum ka pun hak. A gi hi to a mmie ta khi, a hengor karo ngaegot tgus ngat mrua totollok ngatngae va o sen ruk ngat ussiem o

mia ruk kun ma hengor ngaro singni ormar ngat mrua halagir kat.

²⁷ To a mhel to nma toot mang a hengor ko tok ta hop to kvokom ko o ngaegot tgus ngat totollok tok, to en ther le kpat te, endruk kun ngat ngoropok tgus he. Ta pat tok, to her kait ka kom ku to re kam krong en mruo kngam en a yoror.

²⁸ Vanangko tlo mur krong ekam ko e Pol ta vae ngang kuon mail gi te, “O-o, ngiak or kam mrua kering yin mruo tok e, ko mor tgus ri ge. Ngot lo ngorpok e.”

²⁹ To a toot kmo mia to endo ta vae ngang klenar, mar kam petpaei kim, en kam nho. To thera tngungu kngae kpis mrua ngam en mruo ku penharom e Pol kre Silas ko tho mi ktua gor hak.

³⁰ To thera ktong ngin ugu mnok petgim ke taban to endo, to ka mnganang ngin te, “Ngola kolotaip, nguak kaeharom anito, he nang E Nut kam sulgim dok he kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang dok?”

³¹ Va ngint koripang te, “Ngiak kor mnam yin mang Ngoldaip e Yesus he kmokpom kar, he E Nut nera sulgim yin kar ila valngan he kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang nguk.”

³² Kam ngae, to ta ktong ngar kmottek kun mnam a hengor to endo tgus hak to kngorom mar kngae he kpis ko kim ka valngan kar kalngunes tgus to ngint hera havaeng ngar mang Ngoldaip karo rhek.

³³ Tie masegain to endo ko ta slok vop, a mhel to enda ta le ka ktong ngar kam momgol e Pol kre Silas nginaro turok. Ta momgolik knop, to ko tok

en kar ka valngan va kalngunes tgus ngat le kol a parrur ngatngae orom E Nut ka munik.

³⁴ Ngata kol a parrur knop, to a toot kmo mia to endo thera vaeng ngin ngok mnam ka rek to ka klang ngin mo ol. Vanang en te sei kam sirei hak ko en kar ka valngan tgus ngat her kor mnam mar mang E Nut he. Knop, to a toot kmo mia ta ngae kat kael e Pol min kun pa hengor kat.

³⁵ Hop tie marot ko ta mommok, to alo Rom ruk nginma vongnek kim o rhek ruk ko tok nginta meng nginlo kaloyie kam ngae kaen a re ngang endo nma toot mang a hengor, en kam hong alo mhel ruk ennginduk.

³⁶ To en ther kle gia havaeng e Pol vat te, “Alo Rom ruk nginma vongnek kim o rhek, ngint kaen a re te, dok kam hong yin kre Silas mae kam ngae he. Meak parem a mhe ta, he kngae ka vle orom a vrek longeik.”

³⁷ Vanangko e Pol ta kle va kreng alo Rom nginlo kaloyie ri te, “O-o mualo munik nginta vle kun mnam muk lRom mula hor, gi enang lRom tgus tok kat, va ngint kaen a re, ngar kam her gia kolaspa kam kirmekon a khap mnam muo ko ma mmok ko pum o mia ngaro kerok vanang ngat lo sim ktua non ekam o rhek ruk ngta mon muo ormar e. He tete ngint her gia pat te, kam gi vrua hong nguo kmeng nguo lvongnek tok. O-o ho mi kut nop hak. Min mruo ngina mur kaol he kpis mo kmuo kam srim o rhek na, to ngina mrua ktong nguo kmottek moti ha!”

³⁸ E Pol treng alo Rom nginlo kaloyie ri tok, to ngint her kaeknik kngae khavaeng nginlo taip enang tok. Alo Rom ri ngint kol a re te, e Pol kre

Silas nginalo munik nginta vle kun mnam lRom nga hor he, to ngate sei kam gorang a kapnes ko vgum lRom.

³⁹ To ngint her mrua ngae kpis kngonget e Pol kre Silas nginalo vrek to hera ktong ngin ngogu mnok petgim a hengor to endo. Ngint ottek knop, to alo Rom ri nginta mnganang e Pol min kam parem nga rengmat to endo petgim mar.

⁴⁰ Vanangko e Pol min, ngint kle gia lapsa kvaik kun mnam e Lidia ka rek. Ko tok nginta kaum kar o mia akuruk, endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat he nginta vle kaenkrovgem mar. Ngint kaenkrovgem mar knop, to ngint hera ngae kparem mar.

17

E Pol Kre Silas Nginaro Reha Ruk Ko mTesalonika

¹ Ngint parem e Pilipai to hera ngae klapsam alo rengmat ruk e Ampipolis va e Apolonia to hera pis mnam a rengmat to e Tesalonika. Ko tok o Yuda ngarta rek to kam rere mnam ta vle kat.

² Va kmikkiem e Pol ka keknen to kam kanko kpis kvaik kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar kam patter o mia, e Pol ta vaik kun mnam lTesalonika ngartang kat. He mnam o Sabat ruk korlotge nma kanko kpis kmokokhei kar o mia mang E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka meer.

³ Ii, nam sim kut kael o mia ma mmok kmenser-pagam a papat to mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, nak kol a vnek to orom ka yor to le khop petgim ka nnak kat. Nam sim kael o mia

ma mmok tok, kam reng ngar te, “E Yesus to kua polger o rhek mang ngang nguk tete, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.”

⁴ E Pol nam sim kut kael mar ma mmok enang tok, to karo rhek ngata ngae kun mnam o Yuda akuruk to ngat le kmokpom kre Yesus to hera ru kim e Pol kre Silas. Va o vrong rhek kavurgem, endruk ngata kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar va mar kat ngata mokpom kre Yesus kat. Va lraip kavurgem ruk ngaro mnok ngata laut ngata mokpom kre Yesus tok kat.

⁵ Vanangko o Yuda ngalmialaol ngma kapter e Pol min vgum mar enang tok, to her kaelha kam vovaeng o ker mia ruk ngam vua kerngnek, endruk kun pgegom o mia ruk ngata kaum he gia vavle. He ngata kaum a rkan orom mar to le kaenpgam o mia kam hover o resik ngang ngin he kaum kaen ekmin. Ngat enpgam o mia tok, to ngat le ka tngungu kngae kpis ko mnam e Yason ka rek kam riring e Pol kre Silas kam kpom min he ka srim min ko pum a mumu to endo ngaro kerok.

⁶ Vanangko ngat pis somlok mang ngin ko tok, to ngat her kle ktung mang e Yason kar klenar ruk ngata mokpom kre Yesus vat. Ngata kpom mar to le kait mar he ka srim mar ko pum lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a rengmat to endo. Ngat kaelha kvui pum mar te, “O mia ruk ngat kaelha kpopgom o mia kngae ko mo rengmat tgus ruk mo mmie her endri arhe, he endri kim mor he.

⁷ He e Yason ta, tvaeng ngar kam vle ko kim kun mnam ka rek kat. Va muk o Rom mula taven to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, va ngam lo kael mang endo karo pos kat e. Nove, ngam kle va

krere kim he ktua havae mang ngarta taven mruo gi, endo ka munik e Yesus.”

⁸ O mia ngta ngan o Yuda ngalmialaol ngaro rhek ruk endruk tok, va vgum a mumu to ta vle ko tok kar lRom ngalaip kalkayie to ta nho mang a rengmat to endo ko ngat her kael a halum kmesik he.

⁹ lRom ngalaip kalkayie ta ngnok tok, to ten a pos langto ngang e Yason kar klenar mar kam ngam o krek, yek kam mrua hong ngar, mar kam ngae. Ngata ngam o krek knop, to lRom ngat korim mar ngta ngae.

E Pol Kre Silas Nginaro Reha Ruk Ko mBerea

¹⁰ Tie ko ther gia slok, endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok mTesalonika ngat hera meng e Pol kre Silas kam le kngae mBerea kparem lTesalonika. Nginta pis ko mBerea to hera ngae lsir ngok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam.

¹¹ Nginta havaeng lBerea mang e Yesus kat, vanangko lBerea ngaro keknen ngat vua kir kim lTesalonika ngartakor ko lBerea ngat ho mi ktua nganmgaem e Pol karo rhek kam ngannik he kol E Nut ka meer to le kpepet kam sim ktua non ekam mar kam smia mnor te, e Pol karo rhek ngta mien kmikkiem E Nut karo rhek i o nop.

¹² He ekam tok, o Yuda kavurgem ngat her le kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Va o Grik kavurgem ruk lurokol va lraip kat, endruk ngaro munik ngta laut ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

¹³ Tie ko o Yuda ngalmialaol ruk ko mTesalonika ngata kol a re mang e Pol te, tngae he le kpatter o mia mang E Nut karo rhek ko mBerea vat, ngat le

hera knaek ngok kat he kpis kaelha kmenpgam o mia kmesik ngang e Pol ko tok kat.

¹⁴ Vanangko a gi hi to endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok mBerea ngta vokom o Yuda ngalmi-alaol tok va ngat meng e Pol kam ngae ngogu mou ngatngae. Vanang e Silas kre Timoti ngint her gia vle ko tok mBerea.

¹⁵ Va endruk ngat kaol ekam e Pol kam ngae kael ogu mou, ngat le ka ktong he kael ko mAten. To e Pol tle hera papsim mar kmeknik ngok mBerea he kaen a re ngang e Timoti kre Silas ko tok te, min kam marer he kpuknim ko mAten.

E Pol Ka Ngaeha To Ko mAten

¹⁶ Tie ko e Pol ta vle ko tok mAten kpaneng e Silas kre Timoti ko mBerea min kmaol kpuknim, ta vle va karo papat ngat ho mi ktua kervavle hak, ko ta vokom ko a rengmat to endo tho mi kut ottep orom o matpil ngo mamten ruk o mia ngma ngarkie ngang ngar.

¹⁷ Ekam tok, e Pol nma kanko ngok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam, ngok kim o Yuda va o vrong rhek ruk ngta kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar he nma mokokhei kar o mia kam sim kael mar ma mmok mang E Nut karo rhek. Va kat o mia ruk ngam gi vrong kpunpa kpis kaum, nama kanko kpis kmel mar ma mmok tok kat.

¹⁸ To o mia ruk ngaro papat lvu laol, endruk ngma mon mar te, o Epikurus va a valngan langto kat endruk ngma mon mar te, o Stoyek ngta ngan e Pol ko ta knovvur orom e Seten ko e Yesus tyor he kta hop petgim ka nnak kam kir kim. Ngta ngan e Pol tok, to kpis ko kim to le kmaen o rhek kar en

vat. Akuruk ngat pis kmo mnganang ngar mruo te, “Ngola, a mhel to enda tvua gupiris mang karo ni ruk?” Vanang akuruk mnam mar ngat le ktua havae te, “Nok ta rere enang te, ta hover o hirtek ngartaro Nut ruk ngma totu pum mar vor.”

¹⁹ Ekam tok, ngat hera vaeng e Pol he ka ktong kngorom kam kaum kar lAten Ngar Ke Murgun to nma kaum kuo kia vul to e Arapakus kam vongnek kim karo rhek. Ngta pis ko tok, to ngat hera havaeng te, “Yu! Yin he, sim havaeng ngor na mang ani tok papat ta ti a gunngar vat, enda ima patter o mia mang.

²⁰ Ko o rhek ruk endri ngat le ktua vle gi, va ngot ho lo vrua ngannik tiok e, he ngota svil kam smia mnor mang ngaro pneik te, ngta vle nngia.”

²¹ (Ngat re tok ekam ko lAten tigus va o hirtek ruk ngma vle ko mAten kat, ngam her gia pangrangrang kam vle pum o gi vrong papat ruk o gunngae, he gia tagur pmar kam gia non ekam mar. Va ngma vle pum a vongnek kim o gi vrong papat ruk o gunngae kat ko ngat gi gnua nganik kat.)

²² To e Pol thera hop kun pgegom lAten Ngar Ke Murgun to endo, to her kaelha pum karo rhek kam re te, “Yu! Muk ruk lAten, ko vokom kam mnor mang nguk te, muta sei kam totu pum o gi vrong serppak orom mularo keknen tigus kam ngarkie ngang ngar.

²³ Kua mnor tok, ko kua punpa kngae va koma kellu he sim ktua vokom mularo matpil ruk mut tarkiem mar. Ii, va langto ko vokom kat ko mut tarkiem kmen ngang a serppak langto ko mut ittiiek mang te:

“NGANG E NUT LANGTO NGOT LUA MNOR MANG”.

Yu! Tete ngor kle kpolger o rhek ngang nguk mang mula matpil to endo ko muta totu pum, vanang muk mruo mut le mrua havae mang te, mut lua mnor mang.

²⁴ Ko endo muta havae mang te, mut lua mnor mang, her En E Nut msim to arhe, Endo tkueng a volkha kar a mmie va o tgoluk tgus ruk mo a mmie. En mruo ta vle te, a mmie va a volkha ngin laip. Vanangko nam lua vle kun mnam o rektor ruk o totur e, endruk o mia ngam kaeharom mar orom ngaro singni mruo. Nove!

²⁵ Va o mia ngat lo is kmekon kim En, kam le kaeha vgum va enangthe nma tu kmo tgoluk tgus kat e. Nop hak! Parem ko, her En arhe endo tel a mhel ka ngaung mnam en kam vle va ka klang ma ngausgi va o tgoluk tgus.

²⁶ Gi vgum ngua pupnam to atgiang her E Nut to arhe ta plam o vrong usiel ngo pneik tgus, mar kam parahi he korosang kngae krum a mmie tgus. Ko her En arhe ta ktar he mur kut el ngarta venloot, mar kam mo kalla orom mar kun mnam ngartaro mhetor ruk En mruo tmur kut el ngang ngar, mar kmorosang kun mnam mar tok.

²⁷ Ii, her E Nut msim to arhe tmur kut kueng ngar kam vle enang tok, ekam ko ta svil o mia kam mur kaenenker orom mar kam riring to le kpis mang. Va si tok, muma vokom orom muk mruo.

²⁸ Ii, muma vokom orom muk mruo kmikkiem gi enang ko langto mnam muk lAten mruo tel ka kni ta te,

‘Mor o mia ngoma vle her vgum En arhe ekam

ko her En arhe tkueng ngor he kael nguaro ngaongtok kun mnam mor.’

Ii, va langto vat tle kut kael ka kni kat te:

‘Her mor ri arhe endruk En mruo tmur kueng ngor.’

²⁹ He ekam ko E Nut tkueng ngor enang tok, va ngruak or kam pat te, ngot kais kam vokom Endo tkueng o tgoluk tgus orom o gi matpil tok, kmikkiem gi enang ko o vrong mia ngma papuntom o nunu, ko ngam sim ktua tarkiem mar orom a kre, a silva va a gol kat.

³⁰ Pu lmien te, tennik E Nut ther gi ennegiang o mia ngaro kerkeknen ruk endruk, ekam ko ngam lo vrua mnor mang he. Vanang tete, ther kle en a re ngang o mia tgus mo mnam a mmie karo mhetor tgus, mar kmitgung ngaro kerkeknen he.

³¹ E Nut ten a re tok, ko En tmur el a kolkha langto ngang ka mhel mruo, endo tmur re pum, en kmeha mnam kam vongnek kim o rhek pum o mia tgus ruk mo mmie orom karo papat ruk lvu lsir. Ii, va E Nut tenserpagam ka papat to endo ko tle mur khenam a mhel to endo ma mmok ko thover petgim ka nnak, en kam kta ktal kat, he o mia kam mnor vgum tok te, ner mia vongnek kim o mia enang tok.”

³² E Pol ta rere tok knop, to endruk ngata vongnek kim, ngat re ngan ko ta re kvat a yoror ko tkat hop petgim ka nnak, to akuruk mnam mar ngta le ka klel orom. Vanang akuruk ngat le ho mi ktua nganmgaem karo rhek, en kam rere kngae gi mang ngar vop, ko ngat reng te, “Koknaik kat va ngota svil yin kam halger ilaro rhek mang a papat to endo.”

³³ O mia ngta vle kar e Pol enang tok, to thera parem lAten Ngar Ke Murgun to endo to kngae.

³⁴ Vanang ko tok mAten lurokol ruk lgititge ngat her ru kim e Pol he kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Langto mnam mar e Dionisius, endo tvaik mnam lAten Ngar Ke Murgun to nma kaum kuo kia vul to e Arapakus. Va a vlom to e Damaris kar lraip kavurgem kat.

18

E Pol Ka Ngaeha To Ko mKorin

¹ To e Pol ta parem a rengmat to e Aten, to hera ngae mKorin.

² Ta pis ko tok va ting kim a Yuda langto nkong mPontus, endo ka munik e Akila. En kar ktavlom e Prisila ngint gnuva pis ko mKorin ko ngint ngor-pogom a mhe to e Itali ekam ko lRom ngalaip to e Klodias ta likim o Yuda tgus ko mnam a mhe to endo he. To mnam a kolkha langto ko e Pol ta ngae kam ptang ngin

³ va ther gi kut ngaerkieng kat ko lomevek ri nginma kpom a ngaeha to kam vatvat o it kme-harom o rektor orom mar kat, gi enang ko en nam kaeharom mar tok kat. To ekam tok, ther gia vle ko kmin he kaeha kar min kat.

⁴ Nang mnam o Sabat tgus nma vaik kun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam he ka vle ko kim o Yuda kar o vrong rhek ruk ngta kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar. Nma vaik tok, he kmokokhei kar mar kmel mar ma mmok kmegom kam rere mnam mar mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

⁵ Kam nga'e, to tie ko e Silas kre Timoti ngint ottek mMasadonia he kpuknim e Pol ko tok mKorin, e Pol ther le gia tagur pum a ngaeha to kam patter o Yuda mang e Yesus ko tok mnam ngarta rek to kam rere mnam kam khenam ma mmok te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, her e Yesus to arhe.

⁶ Vanangko tie ko o Yuda ngalmialaol ngta sir kim e Pol he kerrereng, e Pol ta rpem a ngaor kuon mang ka yet, kam khenam ngang ngar te, ther tu kam pis ko kmar he, nang E Nut kmen a kapnes ngang ngar koknaik. Ta rpem a ngaor kuon mang ka yet tok, va kreng ngar kat te, "Mut lo is hak kam mon dok orom mularo gidiel e. Nove, muk mula ngaeha orom muk mruo mo he. He kmelha tete kua ngaeha to orom muk ta nop he, he ngor mi ktua parem muk hak, nang kle ka khen o vrong rhek kam polger o rhek ngang ngar vat."

⁷ E Pol ta re tok, to hera parem mar ko tok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam, to le kngae ka vle katter o mia ngok mnam a rek to yok gi to mkor e Titius Yastus ko ta vle ko rkieng o Yuda ngarta rek to kam rere mnam to endo. E Titius Yastus en a vrong rhek langto ta kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut orom mar.

⁸ To ko tok mKorin mo kolkhek tgus o mia kavurgem ngat le kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar to le kol a parrur orom E Nut ka munik. Va si kat a mhel langto mnam endruk ngata nho va ka ktar mang o mia kun mnam o Yuda ngarta rek ko rkieng tok, ka munik e Krispus, en kar ka valngan tgus ngat kor mnam mar mang Ngoldaip to le kol a parrur orom E Nut ka munik kat.

9-10 Ii, mnam a segain langto Ngoldaip tngam tmik kim e Pol he kreng te, “Yin ge, ngior kam gor! Ngia kaeharom a ngaeha to im kaeharom ge. Ngiak or kam ksir kam tu kam rere e. Ngiak rere kam ngae gi, ekam ko o mia kavurgem ruk ngta vle mo mnam a rengmat to enda ngar kor mnam mar mang dok. He nop a mhel tang tlo kais kam prik mang yin kmim yin he kering yin hak ekam ko kua vle kar yin.”

11 To kmikkiem enang tok, e Pol ther gia vle ko tok, kais ma pnes atgiang va ka mhe he her gia patter o mia mang E Nut karo rhek.

12 Vanang mnam a venloot to lRom ngalaip kalkayie to e Galio ta nho mang a mmie ka mhe to e Akaia, o Yuda ngalmialaol ngta kaum ksir kim e Pol orom a pat atgiang, endo kam kpom he ka srim ko pum o mia ngaro kerok kun mnam a rek to kam vongnek kim o rhek mnam.

13 Ngat hera pis orom kun mnam a rek to endo ko tok, to kenker e Pol ko kim e Galio orom a re to te, “A mhel to enda tpis gia rere mnam o mia, mar kam totu pum E Nut kmikkiem o keknen ruk ngat lo vua sir kun mnam mor o Yuda nguaro pos.”

14 To e Pol tre kmoripang ngar, vanang e Galio ther gia kser kim kmekon ngang o Yuda ruk te, “Kun mnam dok kua pat te, ko kais kam vle kvongnek kim mularo rhek ruk muta kenker a mhel to enda orom mar, enangthe napa kpoot mang mor lRom nguaro pos, gi tang ko tlaut i o tang ko kemilaut kat.

15 Vanangko muk o Yuda mut gia mo maen o rhek mang o gi papat, o gi mnok va mang nguk o Yuda mutaro mur pos mruo ge. He ekam tok, muk

mula ngaeha orom a mhel to endo. Muk mruo mguak sisrim a vnek to enda. Vanang dok, klo kais kam vle he kvongnek kim o rhek ruk enang endri e.”

¹⁶ E Galio ta re tok, to hera reng endruk ngma kar va tomten kam likim o Yuda ko mnam a rek to endo.

¹⁷ Ngat re kam pet mar ogu mnok, to ngat kle kaesik orom e Sostenis, endo ta nho va ta ktar mang o mia kun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam ko tok kat. Ngat kaesik orom, kaim ko kim e Galio kalo keik ko tok mnam a rek to kam vongnek kim o rhek mnam. Vanangko e Galio ther gi kaennegiang ngar ko he, he lo kta pat mang ngar kat e.

E Prisila Kar E Akila Va E Apolos Ngat Kaum Kaeha Kar E Pol

¹⁸ E Pol ta vle lhok ko mKorin to hera parem klenar ruk ngata mokpom kre Yesus ko tok. To en va e Prisila kar katngokol e Akila ngta kar mnam a langail langto to kle kaeknik kngae mSiria vat. Vanang ktar mang e Pol kam hera ngae, ngata papulam ka lpek ko mSenkrie kam khenam ka tnangal langto tesgun tel ko pum E Nut kalo keik te, ther el mit he.

¹⁹⁻²¹ Ngta ngae to kpis kvaar ko mEpeses. To e Pol thera ngae lsir ngok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam he kmokokhei kar o Yuda ruk ko tok kmel mar ma mmok mang e Yesus. Trere knop, to akuruk mnam mar ngata mnganang en kam vrua vle lhok ko kim mar na, vanang en tlua ngatkal mang nga mngan to e. Ta re kmottek to le kat kael a tnangal ngang ngar te, “Ngor kaeknik ngte kmuk kat ge enangthe E Nut mruo na mrua

svil dok kmeknik.” Ta re tok, to hera parem e Prisila va e Akila ko tok mEpeses, nang kar mnam a langail to kngae.

²² E Pol ta ngae kngae to kpis kvaar ko mSisiria to hera ngae ngoguon mYerusalem kam ngae ka ptang e Yesus ka ngaomevek to ngma kaum ko tok na, to hera lapsa kngae ngogu mAntiok.

²³ Tpis ko tok mAntiok, to vrua vle to her kta parem a mhe to endo kmelha kvaik kottek mnam o rengmat ruk mnam alo mhe ruk e Galesia va e Prigia he kaelha kaenserpagam e Yesus kalngunes ruk ko tok.

²⁴ Vanangko phevgom e Pol ko ta punpa kngae ko tok mnam alo mhe ruk ennginduk, a mhel langto ka munik e Apolos tpis he ka vle ko mEpeses. En a Yuda to nkong mAleksandria va nam sim ktua patter o rhek va ho ktua rum o papat kam lol mang E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kum mnam ka meer kat.

²⁵ Karo vu papat laol ekam ko o mia ngat sim kut patter en mang E Nut karo rhek. He ka vok nam kle mi ktua prias hak vgum E Nunu A Totur kam rere mang e Yesus ko nma rere va nam sim ktua patter o rhek lsir. Pu tok, vanangko tgia mnor mang a parrur ka gi mten to orom e Yoanes ka munik tuk, nang tlua mnor mang a parrur ka mten to orom e Yesus ka munik e.

²⁶ He ekam tok, e Prisila kar katngokol e Akila ngint ngan e Apolos ko tlua kokkol kam rere lserppak kun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam ko tok mEpeses, to ngint hera vaeng ngok mnam ngina rek to her le ho sim ktua kenang mang E Nut karo papat akuruk yok.

27-28 Kam ngae, to tie ko e Apolos ta polger ka svil kam ngae ngok mnam a mhe to e Akaia, klenar ruk ngata mokpom kre Yesus ko mEpeses ngat kaenserpgam ka papat to endo to le kaittiegom a hor ngang lAkaia, endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok, mar kmel a ngaekam tang ngang.

Kam ngae, to e Apolos ta pis ko tok mAkaia he ka vle. Va ka vok nam mi ktua prias hak kam rere mang e Yesus ko tkaelha kam sir kim o Yuda ma mmok ko kim o mia ngo kerok. Nma mokokhei kar mar mang E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka meer kmenserpagam a papat ta te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, her e Yesus arhe. Nma sovet kam mokokhei kar o Yuda tgus to le ho mi ktua kikir kim mar hak. He enang tok, ta sei kam turang klenar ko tok, endruk E Nut tmur khenam ka mamrung ngang ngar, nang mar ngat le kmokpom kar.

19

E Pol Karo Reha Ruk Ko mEpeses

¹ Vanang phevgom e Apolos ko tkaeha ko mnam a rengmat to e Korin ko mnam a mhe to e Akaia, e Pol tle kaikkiem a ngaelaut to tkaol kun mnam alo mhe ruk e Galesia va e Prigia, to kpis mnam a mhe to e Esia he kvaik kun mnam a rengmat to e Epeses. Va ta ting kim e Yesus kalngunes akuruk ko tok

² to thera mnganang ngar te, “Tie ma kolkha to muta mokpom kre Yesus, va E Nunu A Totur tviging nguk kat?”

Va ngat koripang te, “O-o, nove! Ngot ho lo vrua ngnek hak mang E Nunu A Totur e!”

³ To e Pol vat ta kle kta mnganang ngar te, “Yu! Vanang mut parrur he kol ani parrur ka mten to?”

Va ngat koripang te, “A parrur to ngot kol ka gi mten to e Yoanes nma havae mang.”

⁴ E Pol ta ngnek tok, to her koripang ngar te, “E Yoanes tgia havaeng o mia kam gia parrur ekam ko ngat kaitgung ngaro kerkeknen he. Vanang Endo tkaol knaek mang, va e Yoanes tle khavaeng o mia kmor mnam her endo arhe he kmokpom kar. He en her e Yesus to arhe.”

⁵⁻⁷ Endruk ko mEpeses ko ngta ngan e Pol ko thavae tok, ngat kais te, loktiiek hori orom alomin. Ngta ngan e Pol karo rhek to ngat hera ngatkal ngang e Pol mar kam parrum mar orom Ngoldaip e Yesus ka munik vat. Ngata kol a parrur knop, to e Pol tgi kael kalo ktiek kuo mang ngar va vgum E Nunu A Totur ko thera viging ngar. To ngat kaelha kam ktua rere orom o rhek ruk yok gi to le kngae kpolger E Nut karo rhek ngang o mia.

⁸ Vanang mnam o kenho ruk korlotge e Pol nam le her gia kanko ngok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam, he lua kokkol kam rere lserppak ngang o mia ruk ko tok e. Ii, nma mokokhei kar mar he krere mnam akuruk mnam mar mang E Nut ka tavgo.

⁹ Vanangko akuruk ngam her gi kael o rela petgim e Pol he ho mi ktua kees kmor mnam mar mang e Yesus. To o papat ruk endruk mang kmor mnam mar mang e Yesus, endruk o mia ngma monik te, A Ngaelaut, va lEpeses ri ngat le ho ka kpiem mar ma mmok ko pum o mia ngaro kerok.

Ngata kpiem mar, he ekam tok, e Pol thera parem mar, nang kle kvaeng e Yesus kalngunes

kam kaum kun mnam e Tairanus ka rek, endo o mia ngma pis mnam kam patter o rhek mnam, nang en kam kanko kam pis he kpatter mar ko tok.

¹⁰ E Pol nma kanko kam kaum kar mar tok kais mnam alo pnes alomin, he ekam tok, o rhek ruk mang Ngoldaip ngat senekir kngae mnam o mia ngarlavurgem ruk o Yuda va o vrong rhek ruk ko mnam a mhe to e Esia karo mhetor ngarlavurgem kat.

¹¹ Va E Nut tsei kam khenam o reha ruk ho mi lserpgue hak vgum e Pol ko tok mEpeses.

¹² Va si o mia ngaro it va ngaro katam kat va enangthe ngap gi kaehang e Pol ka vok ormar va ngam le kta lol kngae ngok kim o yor he kaehehang ngar ormar va ngam her gia ya ngatngae. Va endruk o kool ngat im mar, o mia ngam kaehang ngar ormar tok kat va o kool ngma ngorpogom mar kat.

E Skeva Kles Ruk Lurokol

¹³⁻¹⁴ Vanangko mnam o kolkhek ruk endruk o Yuda akuruk ngma punpa he kemmeng a gi vrong serppak to orom o gi vrong tarmek mnam o mia ruk o kool ngat im mar kam kerer mar. Endruk endri, e Skeva to o Yuda nga pris ruk laol kles ruk lurokol endruk aktiek hori orom alomin.

To ngma vokom e Pol ko nam kaeharom o mia ruk o kool ngat im mar kam kerer mar orom e Yesus ka munik. To mar kat ngat le kngae ekam e Pol kam sia khanang ngar kam kemmeng a serppak to orom e Yesus ka munik mnam endruk o kool ngat im mar kat ko ngma re te, “Yindo a koot, kua kemmeng E Yesus to e Pol nma polger o

rhek mang ka mman kun mnam yin kam havaeng yin kmottek kun mnam a mhel ta!”

¹⁵ Ngam sia khanang ngar kam re tok, to mnam a kolkha langto ngat ting kim a mhel to a koot tim to le kmon a re tok ngang, vanang a koot to endo ta vle kaekon kim mar kam reng ngar te, “Ko sim kut mnor hak mang e Yesus te, ka serppak tkir kim dok va kua mnor mang e Pol tok kat ko nma mokpom kar en, vanang muk erie mar ri, ko mut lua mokpom kar en kat e?”

¹⁶ A koot ta mnganang ngar tok, to a mhel to a koot tim thera prik mang ngar kaim mar kvurvrum mar hak. Tkaimim mar kngae panaem mar hak, to ngta ngoropok o gi mit orom ngaro turok ko a gidiel tgia krus kim mar.

¹⁷ Kam ngae, to o Yuda va o vrong rhek ruk ngta vle ko tok mEpeses ngta ngnnek mang ngar tok, to ngat gi mrua hahanang ngar pum o reha ruk lserpgue ruk endri. Ngata ngnnek mang tok, to a pagor alaut ta vle kun pgegom mar, he ngat kle ho ksovet kam teiver e Yesus ka munik ekam tok.

¹⁸ Va si e Yesus karo mia mruo, endruk tesgun ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmellot kar nga kerkeknen to kam kerngan rhek, ngta kol a re mang ngar tok kat, va kavurgem mnam mar ngta pis ma mmok he mrua havae mang ngar mruo orom ngaro kerkeknen

¹⁹ ekam ko kavurgem mnam mar ngta kerngan rhek. Ii, endri ngat pis ma mmok to le kpolger ngaro tgo luk ma mmok to klol kaum mar to kraraom mar tgus kuo kia paei ko kim o mia ngaro kerok. Va kam him ngaro tgo luk nga keik tkais

mang o drakma* ruk 50,000.

²⁰ He kmikkiem enang ko o mia ngat gi mrua hahanang ngar pum o reha ruk lserpgue ruk endri ko ngat pagis enang tok, o rhek ruk mang Ngoldaip ngat ho gia senekir kvaas kim o mhetor he o mia kavurgem ngta mokpom kre Yesus ekam tok kat.

²¹ Kam ngae ko o tgoluk ruk endruk ngat nop, to e Pol ta pat kam ngae mYerusalem kmikkiem a ngaelaut to ta ngae kun mnam alo mhe ruk e Masadonia va e Akaia. Ii, ta pat tok ekam ko tkael mnam te, “Nguak ngae kpis ko tok mYerusalem na, to le kngae ngok mRom kat.”

²² Tpat tok, to hera meng klo kaloyie ruk e Timoti kre Erastus kam ktar kngae mMasadonia, vanang en ta vrua vle lhok ko tok mnam a mhe to e Esia vop.

lEpeses Ngta Hover O Resik Ngang E Pol He Kaum Kaen Ekam

²³ Rkieng ko e Pol ta papat tok, a mhel langto ko mEpeses thover a ngaus to nong a kpar hak ko a ngaus ther ispak vgum o papat ruk mang kmor mnam mar mang e Yesus, endruk o mia ngma monik te, A Ngaelaut.

²⁴ A mhel to endo ka munik e Dimitrias. En nam kaeharom kero matpil orom a kre to a silva, endruk o rektor ruk mkor lRom nga Nut to la ppiagar to a vlom ko o mia ngma kemmeng. Va nga Nut to la ppiagar to a vlom to endo ka munik e Atimas. E Dimitrias kar kalngunes ruk ngam

---

* **19:19:** O Grik nga re ka vgon to te, “A drakma” ta vle mang a keik to a mhel na kol ko na kaeha kais mnam a kolkha to a gutnar.

kaeharom mar ngma kol a keik a ho lautar hak vgum nga ngaeha to endo.

²⁵ To e Dimitrias tkaum kalngunes va klenar akuruk kat, endruk ngam kaeha enang en tok, to hera havaeng ngar te, “Vae, kuario mia mgua smia ngnek na. Mut mrua mnor he ko dok kar muk ngom hera kol a kre a ho lautar hak vgum nguario reha ri arhe.

²⁶ Vanangko muta ngan va kvokom a mhel to e Pol kat ko en nma rere kim o matpil ri te, ‘Mor o gi vrong mia ngot kaeharom mar he nop karo serppak ngang ngar e, ko mar nop o serppak ruk mkor E Nut lsir e.’ He nma rere mnam o mia ruk mo mEpeses ngarlavurgem tok, va si mo mnam a mhe to e Asia tgus kat va nma rere mnam o mia ngarlavurgem, he ka vrengem mar ko ngat kaol ekam kat.

²⁷ He ekam tok, kua gor te, o mia ngaro vurkul ngara but kmikkiem o papat ruk endruk, nang ngar le krere kim nguario reha ruk kam kol a kre vgum mar kat. Va nong gi ngruario reha ri tuk e, ko o mia ngar le krere kim a rek to mkor ngua Nut to a vlom e Atimas kat. Vanangko mor ngoma pat te, ka munik tho mi kut laut hak. Va mar ruk ngma ngarkie ngang e Atimas ko mAsia va o mhetor tgus ko ngma nho orom, e Pol nera vret ngaro papat petgim a Nut to la vlom to a ngaurar to enda he ngar le lo kta nho orom kat e. Ko mor ngom kael nguario papat lserppak ngang te, her endo tkol E Nut ka serppak, mor kam kemmeng orom arhe.”

²⁸ Tie ko o mia ngta ngan e Dimitrias karo rhek ruk endruk, ngaro vok ngta hop he ngat ngae sei kmesik hak. To ngat kaelha kam kaum kvui klik

orom a re to atgiang te, “E Atimas to mor lEpeses ngoma totu pum, ka munik tho mi kut laut hak.”

²⁹ Ngat kaelha kam vui kngae tok, to a rengmat tgus ngat mo kol mang kam hover o resik ngang e Gaius kre Aristakas, ennginduk ngint ikkiem e Pol ko ngat ottek mnam e Masadonia he nang o mia kam kaum kaen ekam min. To ngata kleng singni mnam min he, to ka tngungu orom min he kvaik ngok mnam a vle to klalaut hak, endo kmorsang mnam he kvokom o khanier kun mnam. Ngata vaik orom min kam srim min ko kim o mia ngaro kerok.

³⁰ To e Pol ta re te, en kam vaik kat kam sir malngaeng ngar he krere, vanangko e Yesus kalngunes ko tok ngat hagam.

³¹ Va si klenar akuruk msim, endruk lRom ngalaip kalngunes ruk ngma nho mang a mmie ka mhe to endo va ngat meng a mhel langto orom nga re ngang e Pol kat he kaurur kim te, en kam or kmegom kam vaik ngok mnam a vle to endo kat.

³² Phevgom e Pol ko tre kam vaik kun mnam a vle ko tok, a mumu to kun mnam ngat kaum he her gi vrong kvuvui he kngam o rhek ge, va akuruk ngma ngam o rhek akuruk yok tok kat. Ngat her gia moruo he, ekam ko ngarlavurgem ngat lua mnor mang ani tomhel to tkaenpgam mar kam kaum kaen ekam ko he.

³³ To o Yuda ngata spong a mhel langto ka munik e Aleksanda, en kam sir ogun ktar he krere. Ta sir ko pum a mumu, en kam hahaong o rhek mang ngar o Yuda, nang akuruk mnam mar ngat her kaelha kam kenang he kngam o rhek ngang. To thera hover kalo ktiek kim mar kam hagam

mar kam vongnek kim.

³⁴ Vanangko o mia ngat re vokom mnor te, en a Yuda, to ngat hera mo kol mang kam kaum kvui orom a re to atgiang kam re te, “E Atimas to mor lEpeses ngoma totu pum ka munik tho mi kut laut hak.” Ngat mo kol mang kam vuvui kngae kais ko a loot tvur hok mang ngar ge.

³⁵ Kam ngae, to endo a mhel to nma nho mang o reha mnam a rengmat to endo ta sir he ka kser mar to hera reng ngar te, “Yu! Muk ruk lEpeses, muk mruo muta mnor te, o mia tgus ruk mo mmie ngta mnor te, a rengmat ta e Epeses, ta kpom a ngaeha to kam nho mang e Atimas ka rek to a totur, mor kam totu pum mnam, va kam nho mang ka matpil mruo, endo orom a kre to tharpet kun kuon kia volkha.

³⁶ Ii, he ekam ko nong a mhel tang to tlo is kam kokheng ngor mang o papat ri, va mguak smia vle na. He mu or kam kta kolaspa kmeharom a kerkeknen tang kat ngang enngindi.

³⁷ Vanangko mu vokom na, tpu tok ko mut her kolaspa kam kpom alo mhel ri he kpis orom min moti, vanang ngint lo kerrereng ngorta Nut to a vlom e, endo ngom ktua totu pum, i o lo uruvik kun mnam karo rektor kat e.

³⁸ He ekam tok, enangthe e Dimitrias kar kaln-gunes ngaro rhek ngang ngar kar a mhel tang va ta ya te, ngar kam mia pis lsir ko kim lRom ngalaip kalkayie to e Galio ko her endo arhe nma nho mang a mmie ka mhe to enda. Va her en arhe tkais kam vongnek kim o rhek, ko tkorsang tete he, he kpaneng o mia. He ko tok ko kim e Galio ngat is kam mon min orom o rhek enang tok.

³⁹ Yu! Mguak tu ko he. Va enangthe a papat tang ko ta vle mnam muk vop, va mguak kaum o mia kam sir ko kim e Galio kalo keik enang tok ha, kmikkiem o pos lsir tok arhe.

⁴⁰ Vanang tete kua gor ko mut hover o resik ngang enngindi va kaum kaen ekam min he kael mor ma kernonhommok ko lRom ngalaip kalkayie to endo tis kam mon mor orom a kerkeknen to kam kaum kaen ekam a mhel ko mut ispak tgus orom a ngaesik pum min tete. Nak mon mor orom a kerkeknen to enda va mor ngruak lo kais kam hahaong o rhek mang ngor mruo, ko ngruer sia ring o rhek kam havae mang la halum to enda tete, ko tgi pis pgeik, nang nong ka pun ngang e.”

⁴¹ Ta rere tok knop, to hera meng ngar ngta veveet.

20

E Pol Karo Reha Ruk Kun Mnam Alo Mhe Ruk E Masadonia Va E Gris

¹ Ko pekam ko o mia ngat kaum kaen ekam e Pol knop, e Pol ta vle to hera vaeng e Yesus kalngunes ruk ko tok, mar kam kaum. Tenserpgam mar knop, to ta mrung ngar to le kparem mar kam ngae mMasadonia.

² Ta ngae he kaelha kvaik kottek kun mnam a mhe to endo karo maksien he kaenkrovgem o mia orom karo rhek vang. Ta ngae enang tok, to ta ktar kpis mnam a mhe to e Gris.

³ To ko tok ta vle mnam o kenho ruk korlotge. Ta vle ko mGris, to gi mnam a venloot to lsir ko tre kam kar mnam a langail kam ngae mSiria thera kol a re te, o Yuda ngta lgem o rhek mang, mar

kmim kngam a yoror. He ekam tok, ngat kaekon kngam ther le ngae kun mnam mMasadonia ko paat kmeknik kngae mSiria enang tok.

⁴To en kar o mia akuruk ngat hera kaum kngae he. Endruk e Sopris to e Pirhus to nkong mBerea khal, kre Aristakas, va e Sekundus to nkong mTe-salonika va e Gaius to nkong mDebe, va e Timoti kre Tekekus va e Tropemus to nkong mEsia kat.

⁵En kar o mia ri ngta ktar mang ngor he kpis ko mTroas to kpaneng ngor ko, ngor kam puknim mar ko tok.

⁶Vanang mor ngota vle vop. To kopekam ko ngot kunngir kim a pnes to A Gi Bret knop, ngota kle kar mnam a langail ko mPilipai to kngae. Ngota ngae kngae kais mo kolkhek ruk aktiek, to ngot hera pis ko mTroas he kpuknim ngor lenar ruk endruk ko tok. To mor tgus ngota vle ko tok kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom alomin.

E Pol Tkat Hover E Yutekus Ko Tyor Ko mTroas

⁷Tie mavlemas ko a Sabat ther nop he, ngota kaum mang a ngaemik langto, endo kmommen a bret kmem va kaiviem a ye to a vaen kam mur kael pat kmor mang e Yesus ka yor. Ngot kaum va e Pol ta rere lhok ngang o mia ekam ko ther el mnam kam hop khalki kngae. He ekam tok, ta hoger o rhek kam ngae kol a segain ka ho ngaenvurgem hak.

⁸E Pol ta rere kngae va o mia ngta sosgam o mmok kavurgem kun mnam a rek ka taban to ngota kaum mnam kuon mail.

⁹Nangko a ngokol langto ka munik e Yutekus tkorsang ko mnam a pammok he kvongnek kim e Pol to tkaelha kam gia vutko psir. Kam ngae,

to e Pol tho khoger karo rhek to e Yutekus tho gi onnit aol hak he, he lo mrua paptang ko ther gi vuut ko mnam a taban to endo, ko ngat mongam mang ngkorlotge. Tvuut kbut ku mmie her gi kut yor hak to klenar ngat pis kokol la gi yoror.

¹⁰⁻¹² To e Pol ta grung kmottek ngku mnok to kpis ka kru ka vham kuon mang a mhel to endo ku mmie he kvalpsim. Ta kru ka vham kuon mang knop, to a mhel to endo ther gi kat ktal kat. E Pol teharom tok, to le kreng o mia te, “Mguak or kam vua papat nngia nngia e, ko tkat ktal kat he.” O mia ngat vokom tok, to ngaro ngaung ngat mi kut isis hak mang, to hera vaeng a mhel to endo ngok mrek. Ngta ngae to e Pol ther kta grap kuon ma rek kam hera pis kta kaum kar klenar ruk ko tok he ngat kommen a bret he kaem va kaiviem a ye to a vaen to kam mur kael pat kmar mang e Yesus ka yor. Ngat eharom knop, to e Pol ta kta hop he gia rere kam ngae kais tie marot to hera parem mar kngae ko paat.

E Pol Ka Ngae To Ko mMiletus

¹³ Vanangko ktar mang ko e Pol kam ngae, en tel ka papat ma mmok te, mor kam karkar ma langail kam ktar mang he kngae mAsos, nang en nera knaek kmaol paat he kpuknim mor, mor kam pataem ko tok.

¹⁴ To tie ko e Pol tpis puknim mor ko tok, ngot le kpataem, he mor tgus ngot hera kaum kngae to ngae kpis ko mnam a nut to e Mitelen.

¹⁵ Hop enang ngmo to ngot hera ngae kparem e Mitelen va kngae klapsam a nut to e Kios. To khop enang ngtok ngot hera kenker a mou kngae

klapsa gi to le hera pis mnam a nut langto endo e Samos kat. To kopekam enang ngtok kat ngot her kta lapsa gi to le hera pis mMiletus.

Epeses Ngta Kunngir Kim E Pol Ko mMiletus

¹⁶ Nangko e Pol ther el ka papat te, kam ngae ma langail he kngae klapsam e Epeses ge ko tlua svil kmelha gi vrong kvavle kngae mnam o mhetor ruk ko mEsia e. Tsia khanang ko enangthe nap kais va te ktua svil te, en kam marer kpis mYerusalem na, ktar mang a kolkha to kam kunn-gir kim a pnes to E Pendekos kam vuut.

¹⁷ Ko tok mMiletus e Pol ther en a re ngang endruk ngma nho mang e Yesus ka ngaomevek to ko mEpeses te, mar kmaol kpis ko kim en ko tok na.

¹⁸ Tie ko ngat aol pis ko kim, e Pol ther kaen karo rhek ruk endri ngang ngar te, “Tiok ko ko gnua ktar pis kmuk mo mnam a mhe to e Esia, muk mruo mut mur vokom kuario keknen va kuario reha mnam o kolkhek tgus ruk koma vle kar muk.

¹⁹ Muta mnor mang dok te, tie ko kua vle ko kmuk kom kaeharom o reha ruk mkor Ngoldaip ngang nguk va kom mur kael kaetim dok mang nguk. Va o Yuda ngam si kaegom dok orom ngaro keknen ruk kam ngam dok, vanangko kom kle kaeha ngang nguk ge, he lo vua hover dok mruo ko pum mularo kerok e.

²⁰ Va mut mrua mnor kat ko klo gia pange kim E Nut karo papat ruk kam turang nguk ormar. Nove, ko kle gi kaelha kvaik kottek mnam mularo rektor mruo va ksir ko pum o mia ngo kerok ma mmok he kpolgerik kam patter muk mang o papat ruk endruk.

²¹ Ii, va kom hera tger o Yuda va o vrong rhek kat, mar kam hortgi ngok kim E Nut kmitung ngaro kerkeknen he le kmokpom kar Ngoldaip e Yesus.

²² He ekam tok, tete E Nunu A Totur tkael ngongaeng dok kam le kngae mYerusalem he, vanang klua mnor te, ani tomhel to nera pis kim dok ko tok e.

²³ Ko gia mnor tuk te, mnam o rengmat tgus ruk koma kar mnam mar E Nunu To A Totur nam kaengorang dok mang o mia ko ngam kael vokngnes ngaok he kol a regesal mang dok kam kpom dok kael dok kun ma hengor.

²⁴ Pu tok, kom kaeharom a ngaeha to Ngoldaip e Yesus tel maktiegom dok ge, endo kam polger o rhek ma mmok mang a knovvur to orom e Seten ko E Nut ta mrung ngor he le kir kim hak. Kun mnam kuario papat a ngaeha to enda tho mi laut hak kir kim o vrong tgoluk tgus. Va si kua ngorsang mruo kat tho lo mi kut is kat e, dok kam lol o vnekruk endruk vgum a ngaeha to enda e. He ekam tok, koma sap orom a ngaeha to enda kam rum hak, gi enang a mhel to nma sap kam pupuya kim klenar kam rum tok kat.

²⁵ Yu! Va tete ngora ngae kngae hak he. He kua mnor te, nong tang hak mnam muk ruk mut ngan dok ko ko elha kpolger o rhek mang E Nut ka tavgo, ner lo kais kam kta vokom dok kat e.

²⁶ He ekam ko ngora parem muk tok, kua havaeng nguk lsir tete te, o mia tgus ruk nga mur kael mar ma kernonhommok ko pum E Nut kalo keik va ngar lo kais hak kam mon dok orom ngaro gidiel e.

²⁷ Ngar lo kais tok, ekam ko tesgun kngae kais mang tete klo gia pange kim E Nut karo papat ruk tgus hak, endruk nma svil o mia kmikkiem mar.

²⁸ He mgua smia toot mang nguk mruo va mang E Nut karo mia ruk ngma vle enang o sipsip ruk tmur el ekam mar orom khal msim e Yesus ko tyor he ka gidiel ta ksuk mang ngar. He ekam tok, muk ruk muma nho mang e Yesus ka ngaomevek mgua smia toot mang ngar gi enang o sipsip ngar teit ko nma toot mang karo sipsip ekam ko E Nunu To A Totur tkut el muk kam kol a ngaekam to kam smia nho mang ngar tok arhe.

²⁹ Ii, mgua smia toot mang ngar enang tok, ko kua mnor te, ko pekam dok ko nguak ngae, o pendol ruk ngat ho mi kut kernonho hak, endruko pattermia la ppiagar, ngar le kpapagis kvaik kun pgegom muk vat he ngar lua mrung tang mnam muk kmorim kat e.

³⁰ Ko si kun mnam muk mruo kat akuruk ngara hop he ker hortgem E Nut karo rhek ruk lminar kam mia ppiak ngang nguk he kauyang nguk ormar, mar kam vraik orom muk, he muk kam le kaol ekam mar kmikkiem mar enang tok.

³¹ He ekam tok, mguak ngangreal ngang nguk he mgua mur kael pat kmuk mang tie mnam o pnes ruk korlotge ko kom ngae lua tu kmuk kmengorang nguk mang ngar mo kolkhek va mo rsegain tgus. Va kom si mur kael kaetim dok mang nguk, vanang kom lua tu kmuk kmengorang nguk mang ngar kat ge.

³² Yu! To tete, ko kael muk ko maktiegom E Nut va kakro rhek ruk mang ka mamrung to kam lol nguaro kerkeknen patgiang ngaiting. Ko kael

muk ko maktiegom E Nut karo rhek tok, ekam ko ngat kais kmenserpagam muk kam smia mokpom kar lserppak. Ii, va karo rhek ruk endruk ngat kais kam le koop kim muk kam vle te, E Nut kles, endruk tmur re pum muk ngang en mruo, muk kam le kol a ktalhok to kam plong vle ngnik ngnik kar kles tgus kat.

³³⁻³⁴ Muta mnor mang dok kat te, kom vu kaeha vgum dok mruo kar kolenar ruk ngam kaikkiem dok, nang lua ring mnam dok mang o mia ngaro gol va ngaro it kat e.

³⁵ Ii, va kom vu kaeha lserppak enang tok, kam khenam kuaro reha tgus ma mmok ngang nguk, muk kam vokom mar to le kol a pat te, mor tgus ngruak sovet kmeha gi enang tok arhe, mor kam nngiar ngang endruk ngat lo vua serppak kmeha kam turang ngar tok. Ngruaka nngiar ngang ngar tok, ko ngota pat mang e Yesus karo rhek mruo ko thavae ormar te, ‘Endruk ngta nngiar ngang o mia her mar ruk arhe ngata lgekol, vanang endruk ngma ring mnam mar kam le gia lol o tgoluk mkor o mia ngat lua lgekol enang ngarlenar tok e.’ ”

³⁶ E Pol tel karo rhek ngang endruk ngma nho mang E Nut ka ngaomevek to ko mEpeses knop, to mar tgus ngat hera tubulkek kam ngarkie.

³⁷⁻³⁸ Ngat ngarkie knop, to endruk laol ngat hera pat mang e Pol karo rhek ruk ko thavaeng ngar ormar te, ngar lo kat kais kam kta vokom kat, to a ho mamrung alautar tho mi kut vanker mar hak, to ngta ngam ngaro singni kuo mang kam parpsim to kpupum ka volha he kaeti mang. Ngta mrung tok knop, to her kaikkiem ngok ma langail to hera pataem.

21

E Pol Karo Reha Ruk Ko mYerusalem

¹ Ngota ngae kngorom ngaro ngaung, to kar mnam a langail to kngae ngogu mou he klapsa kpis ko ma nut to e Kos. Hop enang ngmo, to ngota ngae kpis ko ma nut langto yok, endo e Rotes to hera parem ko tok he kngae kvaik ogun paat ko mPatara.

² Ko tok ngot pis mang a langail langto ko tre kam parem a mhe to endo he kngae klapsa kenker ngogu ma mlin ngok mPonisia. Ngot kar mnam to kngae.

³ Ngota ngae kngae, to ngota vokong a nut to e Saipras ko tgia vle malhagenmok vop, to ngota lapsam ku pa ngaiting tkun ku, to hera ngae kam ngae ngok mSiria. Ngot pis mnam a mhe to e Siria, to kvaar ko tok mnam a rengmat to e Taira, o mia kmel o tgoluk ko paat.

⁴ Ko tok ngot riring he pis mang e Yesus ka ngaomevek to ka vle kar mar kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom alomin. Ngota vle ko tok, to E Nunu A Totur tkaelmir ngang ngar to ngat le kaurur kim e Pol te, en nak or kam kta ngae ngok mYerusalem kat e.

⁵⁻⁶ Vanangko endruk ma langail ngat el o tgoluk ko paat knop, to ngot re kam parem mar ko tok kam kta ngae ngok mYerusalem, to e Yesus kalngunes kar ngalkhengol va ngles tgus ngat kaikkiem mor petgim a rengmat to endo kam ngae kael mor ko va ngaelaut ku mou. Ko tok va mou ngot hera tubulkek kam ngarkie. Ngota ngarkie knop, to kmo mrung ngor to ngot her kta kar mnam a langail, nang mar ngat kaeknik ngok

mrek. To ngot hera parem a mhe to endo to hera ngae.

⁷ Ngota parem a rengmat to mTaira he kta hoger ngua ngae. Ngota ngae to kpis mnam a rengmat to e Ptolemes. Ko tok kat, ngota mrung e Yesus ka ngaomevek he kaum kar mar kais ma gi kolkha to agitgiang.

⁸ Hop enang ngmo, to ngot hera parem mar ko tok, to kngae kpis mSisiria. Ko tok ngota kaum ka vle kar a mhel langto ka munik e Pilip ko mnam ka rek. E Pilip en langto mnam endruk Aktiek Hori Orom Alomin, endruk e Yesus ka ngaomevek ko mYerusalem tel mar tesgun kam turang o aposel orom o reha. En nma havaeng o mia mang e Yesus.

⁹ Va kles ruk lraip ruk korlolo kat ngma havaeng o mia mang E Nut karo rhek kat. Va ngat lo lei kat e.

¹⁰ Kam ngae, to o kolkhek kavurgem ngat nop, to a propet to e Agabus ta grung ko mYudea he kpis ku va mou ko tok mSisiria.

¹¹ Tkaol ko kim mor to tkaelmir ngang ngor orom e Pol ka pus ko ta vret mkor he mur kaussiem kalo nhar va kalo ktiiek mruo orom to le ka ktar kpavap mang e Pol te, “E Nunu A Totur thavae te, ‘O Yuda ruk lYerusalem ngar kaussiem a pus to enda kteit gi enang ti arhe to le kael maktiegom o vrong rhek.’ ”

¹² Ngot ngan e Agabus ko tre tok, to mor kar o mia tgus ruk ko tok ngot kaelha kam kaum kaurur kim e Pol, en kam or kam kta ngae kam grap ngoguon mYerusalem he.

¹³ Ngot kaurur kim urur kim va e Pol tle kut koripang ngor te, “Kman ko mut kae mang dok he

vu kat kael kaetim dok mang nguk enang tok? Ko ko her mur elel dok mruo, mar kam gi kaussiem dok he, va si mar kmim dok kngam dok a yoror kat ko tok mYerusalem ekam Koldaip e Yesus ka munik.”

¹⁴ Ngot kaenker kmurur kim urur kim, vanangko ngot lo is kam rere mnam e. To ngot korim a papat to enang tok, to le kmo reng ngor mruo te, “Ngruak korim a papat to he kaur orom E Nut, En kmikkiem ka svil mruo.”

¹⁵ To kopekam tok, ngot elel mo kim nguaro tgoluk to her kaelha kam grap kam ngae ngoguoan mYerusalem.

¹⁶ Va e Yesus kalngunes akuruk, endruk nkong ngar mSisiria ngat kaikkiem mor kat kam ktong ngor kngorom mor ngok mnam a mhel langto ka munik e Mnason ka rek, mor kam kaum ka vle kar ko tok. En nkong mSaipras he en langto mnam endruk ngta ktar kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar tiok tiok he.

E Pol Tpis Ko mYerusalem

¹⁷ Tie ko ngot pis ko tok mYerusalem, endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ngta kunngir kim mor he ksirei kmel ngaekmol ekmor, mor kam vle ko kmar.

¹⁸ Hop enang ngmo, to mor kre Pol tgus ngota ngae kam ptang e Yems kar e Yesus ka ngaomevek ngalmialaol tgus ko ngta vle ko tok kat. Ngot pis ko kmar,

¹⁹ to e Pol ta mrung ngar tgus to le sim ktua havaeng ngar mang o reha tgus ruk E Nut teharom mar ngang o vrong rhek ko maktiegom en ko nam kaeha ngang ngar.

²⁰ Ngata ngan e Pol karo rhek he ngata kanprim E Nut ekam tok, to le khavaeng e Pol te, “Kambis, vokom o Yuda ngarlavurgem ngarlavurgem na, ko ngat her kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar va her mar tgus ruk arhe ngata sovet kmikkiem e Moses karo pos vop.

²¹ Ii, he her endri arhe ngat her kol a re mang in te, ima patter o Yuda ruk ngma vle kun pgegom o vrong rhek, mar kmorim e Moses karo pos ruk endruk. Ii, ngat kol a re te, ima patter mar kam lua paam ngles va kam or kam sim kaikkiem nguaro keknen kat.

²² Va o Yuda ruk endri ngara ngnek te, yi her pis he, va mor ri ngruer sia khanang ngor kam hahaong o rhek mang yin ngang o Yuda ruk.

²³ He ekam tok, ngia sim kaikkiem nguaro rhek ri na, kam mia khenam ngang ngar te, lmien mang yin te, im le ho sim kut kaikkiem e Moses karo pos kat. Ngorlenar ri korlolo mo ngata re kmikkiem ngua keknen ko nga re kmel nga tnangal ko pum E Nut kalo keik.

²⁴ Va yin, ngiak vaeng ngorlenar ri he kru kmar kat. Ngiak kaikkiem mar kmeharom ngua keknen to kam parrur, yin kmel ita ngaelmir ma mmok ko pum E Nut kalo keik gi enang ngar tok kat. To ngiak kaenkim mar ruk korlolo ma mmok kat, ngar kam papulam mularo lpetuk kmikkiem nguaro keknen enang tok kat. Gi enang tok, o mia ngara mnor mang in te, o rhek ruk mang yin ngat lua mien e, nang kle ka mnor mang in te, im kle va ho sim kut kaikkiem e Moses karo pos ge.

²⁵ Vanang o vrong rhek ruk ngma mokpom kre Yesus ngot le kut lgem o rhek mang ngar kat he it-

tiegom a hor ngang ngar kam havaeng ngar mang o rhek ruk endruk te, kam or kmem o ngaemslang ruk ngata kernonho vgum o mia ruk ngat kaenik ngang ngaro Nut ruk la ppiagar. Va mar kam lo kaem o ngaemslang ruk ngta rgom mar ko ngaro gidiel ngat gia vle kmar vop. Va mar kmorim a keknen to kam mo vret mar kat.”

²⁶ Endruk laol ngat re tok knop, to hop enang ngmo e Pol ther kaikkiem ngaro rhek to klol ngarlenar ruk korlolo to en kar mar ngat hera parrur. Ngata parrur knop, to e Pol ta ngae he kvaik kun mnam E Nut ka maksien kam polger o rhek ma mmok mang a kolkha to ka keknen to endo kam parrur nak nop, ko mar langto langto naka trong orom kmen ngartaro nngiar ngang E Nut ko pekam o kolkhek ruk aktiek hori orom alomin ko ngak nop na.

Ngta Kpom E Pol He Kael Kun Mnam A Hengor

²⁷ Kam ngae, to ngat re kam trong orom a keknen to endo ko o kolkhek ruk aktiek hori orom alomin ngat re kam nop. E Pol mar ngta vle pum a keknen to endo vop, va o Yuda akuruk, endruk nkong ngar mnam a mhe to e Esia ngat vokong e Pol ko ta vle kun mnam E Nut ka maksien. Ngat vokom ko tok, to ngat kaenpgam a mumu to ta vle ko tok kam kpom.

²⁸ Ii, ngat kaenpgam o mia tok, orom ngaro rhek ruk ngat kael kuo mang ko ngata vui klik ormar te, “Muk ruk IIsrael, muk he, mguak turang ngor na ko a mhel to enda her en arhe endo nma patter o mia tgus he krere kim mor IYuda nguaro usiel, nguaro pos va si E Nut ka maksien to enda kat. Va kat, en ta le ka nglum o vrong rhek kat he ngat pis

kun mnam E Nut ka maksien to a totur ta he ho mi kut kering hak ko pum E Nut kalo keik.”

²⁹ (Ngata re kvat o vrong rhek enang tok, ekam ko nanga ma kolkha to endo gi, o mia ngat vokom a vrong rhek langto, endo e Tropemus to nkong mEpeses ko tgi vrong punpa kar e Pol kun mnam a rengmat to endo he ngat le gi vrong kpat te, nam kaikkiem e Pol kun mnam E Nut ka maksien kat, vanangko nove!)

³⁰ Ngaro rhek ruk endruk ngat hover a rengmat tgus ngaro vurkul, to ngat kottek ngkun kut va ngkun kuon he kmurmur mang e Pol to ka kleng singni mnam to kait ngku mnok petgim a maksien to endo. Ngat gnua kottek mnam a maksien knop, to a mhel to ta nho mang a maksien to endo ther le kvat a ngaegot kim mar ngatngae.

³¹ Phevgom ko ngat im e Pol ngae panaem ko tok te, en kam yor, lRom nga ngaomevek ngalaip tkol a re te, lYerusalem tgus ngat ho gi kael a halum kmesik ngang e Pol va kaum kaen ekam kat.

³² A gi hi to ta ngnok tok, ta vaeng endruk ngma kar va tomten kar kalngunes ruk laol, to mar tgus ngta kaum ksap ngogu kun pgegom a mumu to ta kaum kaen ekam. Ngat pis kun pgegom o mia tok, to endruk ngta kaum kaen ekam e Pol ngta vokom lRom nga ngaomevek ngalaip mar to her gi korim e Pol ko tok.

³³ To lRom nga ngaomevek ngalaip ta pis kim e Pol ka kleng singni mnam he ka kpom to kreng kalngunes kmussiem orom alo sen. Ngat ussiem knop, to lRom nga ngaomevek ngalaip ta mn-ganang a mumu to endo mang e Pol ka munik va mang anito teharom he o mia ngta kaum kaen

ekam enang tok.

³⁴ Va akuruk mnam a mumu ngat her gi vrong kvui kam ngam o rhek ge, va akuruk ngma ngam o rhek akuruk yok tok kat. Ngta vle tok, he lRom nga ngaomevek ngalaip tlo is kam pis mang a re tang ko a minar vgum mar ko ngat ho mi kut kael a halum orom kam mohohak. Enang tok, tgia reng kalngunes kmenpasiker e Pol kun mnam a ngoulu to mkor endruk ngma kar va tomten.

³⁵ To ngta ktong e Pol kngorom, nang a mumu ka ngaesik tngae ho mi kut sovet hak. Ngata pis ko pum a ngoulu ka kaknang to re kam grap orom e Pol, va a mumu tngae ho mi kut kervavle hak. To endruk ngma kar va tomten ngat le kokol e Pol khover malpgem mar ka grap ekam a kaknang kngorom enang tok.

³⁶ Vanang a mumu tkaikkiem mar he le kvuvui klik te, “Mguak kaim kngam a yoror.”

E Pol Ta Keknen Ngang A Mumu To Thover O Resik Ngang Va Kaum Kaen Ekam

³⁷ Endruk ngma kar va tomten ngta hover e Pol malpgem mar he ka grap ekam a kaknang kngorom, he re kam vaik orom, to e Pol ta rere la Grik he kreng lRom nga ngaomevek ngalaip te, “Kua svil kam mnganang yin mang a tomhel langto na.” Va lRom nga ngaomevek ngalaip ta kta mnganang e Pol te, “Ai, ima rere la Grik kat?”

³⁸ Kua pat re te, yin a Isip to tiok tenpgam o mia ngarlavurgem ngarlavurgem hak kam kaum kaen ekam mor lRom ko ta ktong a valngan langto orom o por mia ngok ma kalputmok. Nok kua sosop pum yin orom vor, ngola?”

³⁹ Va e Pol tkat koripang te, “Dok a Yuda to nkong mTarsus a rengmat to ka munik tho mi kut laut hak kun mnam a mhe to e Silisia. Ngiak ngatkal orom dok kam rere ngang a mumu ta vanie!”

⁴⁰ To ta ngatkal orom e Pol, to endruk ngma kar va tomten ngat orim e Pol kam sir kuon mang a ngoulu ka kaknang to endo to ta hover kalo ktiek kam hagam a mumu. Thagam mar knop, to her le krere lHibru te,

22

¹ “Koorlopeik va kolmialaol ruk muk, kua vle moti kam hahaong o rhek muuk he ekam tok, mguak vongnek kim dok na!”

² O mia ngta ngan e Pol ko ta rere lHibru to a vatimmok alaut ta le kpis vat.

Ngat gia vle tok, to e Pol tkaelha kam rere te,

³ “Dok a Yuda to nkong mTarsus kun mnam a mhe to e Silisia, vanangko ko laut kun mnam a rengmat ta arhe. Tesgun koma vle ko maktiegom a pattermia to e Gamaliel he en tsim kut rum ka ngaeha to kmel o rhek mnam dok mang o pos ruk mkor mor lYuda ngolmialaol. Va kom sei kam svil hak kmikkiem E Nut karo pos gi enang ko langto langto mnam muk kat mum sei kmikkiem mar tok kat.

⁴ Ii, kom sei kam svil mang E Nut karo pos he tesgun koma kol a regesal mang endruk ngam kaikkiem o papat ruk ge, endruk kam mokpom kre Yesus ormar, endruk ngma monik te, A Ngae-laut. Ii, koma kol a regesal mang ngar tok kais ko kom ngae im mar kngam mar o yoror. Ii, lraip

lurokol tgus va koma kleng singni mnam mar, kpom mar, to kael mar kun ma hengor.

⁵ Ii, o pris ruk laol ngalaip tis kam havae mang dok enang tok kat ko en ta mnor mang dok. Va Mu Ke Murgun to e Sanhendren kat, endruk ngma vongnek kim o rhek ngat is kam havaeng nguk mang dok enang tok kat. Ko her mar ruk arhe ngta tting orom dok ko koma mnganang ngar kmit-tiegom o hor ngang nglenar ruk malhagenmok ko mDamaskas, mar kam tting orom dok kam sia pis mnam nga mhe to endo kam kpom o mia ruk endruk kmeknik ormar, kmel mar kun ma hengor, mar kam kol a kapnes.

E Pol Tmur Havae Mang En Mruo

(O Reha 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Kua ngae kaikkiem a ngaelaut kam ngae ko rkieng mDamaskas orom o hor ruk endruk ko a kolkha tsir, va vgum a mmok ka mmok to a ho lautar hak ko tottek kuon ma volkha he kvaller dok tgus.

⁷ Ta valler dok kvuvuem dok, kngam dok oگو mmie to ko ngan a ktui ko ta mnganang dok te, ‘Sol, Sol, kman ko ima kol a regesal mang dok?’

⁸ Va kua mnganang te, ‘Kolaip yin erieto?’

Va a ktui to endo tkoripang dok te, ‘Dok e Yesu to nkong mNasaret, endo ima kol a regesal mang arhe.’

⁹ A ktui thavaeng dok tok, vanang kolenar ruk ngta vle kar dok ngata vokom a mmok va kngan a ktui to mkor endo ta rere kar dok, vanangko ngat lo smia mmok mang o rhek ruk e.

¹⁰ A ktui ta re tok, to ko le ktua mnganang te, ‘Kolaip, nguak kan?’

To ta reng dok te, ‘Hop he ngae vaik kun mnam a rengmat to e Damaskas. Ko tok ngira ting kim o mia he ngara havaeng yin mang o reha ruk kua re kmelik ko maktiegom yin, yin kmeharom mar.’

¹¹ Ekam tok, kolenar ngta kpom kua ktiek to ka ktong dok kngorom dok kam vaik kun mnam e Damaskas ekam ko a mmok to endo tlaem kualo keik he klo kais kam kta nho kat e.

¹² Ngota ngae kpis ko tok, to a mhel to ka munik e Ananais tkaol ka ptang dok. En a mhel to nam vua totu pum E Nut he sim kut kaikkiem karo pos va o Yuda tgus ruk ngma vle kun mnam a rengmat to endo ngat vua totu pum en kat.

¹³ Ta pis sir ko vanam dok to gia reng dok te, ‘Nopia to yin e Sol, ngiak kta nho kat.’ A gi hi to ta re tok, ko kta nho ngatngae kat to kvokom.

¹⁴ E Ananais teharom tok, to le kreng dok te, ‘E Nut to ngolmialaol ngma totu pum ther re pum yin he, En kam polger karo rhek ngang in, yin kam vokom Endo Tsim Kut Kaikkiem E Nut Karo Pos Hak* va kngan karo mur rhek vgum ka gu mruo, he nang yin kam lol o papat mang E Nut ka svil mang he kam mnor mang tok.

¹⁵ He ekam tok, E Nut ther el in kam ngae khavaeng o mia tgus mang en mruo, ko yi her mur vokom va mur ngan karo mur rhek mruo.’

¹⁶ Ii, e Ananais treng dok tok to le kreng dok kat te, ‘Yu! Ya kta hus kman? Ngae he, he urur kim E Nut kam momgol yin pum ilaro kerkeknen kam parrur ko kim.’

---

* **22:14:** A Munik to, “Endo Tsim Kut Kaikkiem E Nut Karo Pos Hak” o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom.

17 Ko parrur knop, to her kaeknik mo mYerusalem. To ko pis ka vle mo, to ma kolkha langto kua ngarkie kun mnam E Nut ka maksien to E Nut tkaengogo ngang dok

18 he kua kaengogo orom Ngoldaip ko ta reng dok te, 'Ngiak marer he kngorpok ngatngae pet-gim a rengmat ta e Yerusalem, ekam ko o mia ri ngar lua lol ilaro rhek ruk mang dok e.'

19 Treng dok tok, to kua kokheng te, 'O-o, Ngoldaip, o mia ri ngar mia ngan vgum dok ekam ko her mar lsir arhe ngat mia mnor mang dok ko tesgun kom kaelpun kvaik kottek kun mnam mor o Yuda ngruaro rektor mruo ruk kam rere mnam mar he kreng o mia kam kpom endruk ngta mokpom kar in kam le kaim mar. Vanangko tete, o mia ngta mnor te, yi mi hortgem dok he, he ngar mia ngan vgum dok.

20 Ii, va si e Stepan to nma havaeng o mia mang in, va ngat im kngam a yoror he, he ka gidiel ta ksuk he, va her dok ta arhe endo tgia sir ko vanam he ka tting orom o mia, mar kam lalaem kngam a yoror arhe. He ko gia vle ko tok kam toot mang ngaro it kat. Vanangko tete, o mia ngat mia mnor te, yi mi hortgem dok he, he ngar mia ngan vgum dok.'

21 Kua re tok, to Ngoldaip ther kle kaenenker ngang dok te, 'Ngae he, ko ngora meng in malha-genmok ngok kim o vrong rhek.' "

*E Pol Ka Munik Ta Vle Kun Mnam lRom Nga Hor,
He Ekam Tok En A Rom Langto Kat*

22-23 A mumu ta vongnek kim e Pol ko ta rere kngae, vanangko ekam ko ta re kvat o vrong rhek,

o Yuda ngaro vurkul ngat ngae sei kam kiin hak to akuruk ngat kaelha kam ngam a mmie ka ngaor ngpalmai kam khenam ngaro resik, va le khong ngaro it kam hera lalaem e Pol. Va ngta kaum kvuvui klik te, “Ngatngae kim he, ko tlo vu eveep kam kta vle kat e.”

²⁴ Phevgom o Yuda ko ngta vle kar e Pol tok, lRom nga ngaomevek ngalaip treng kalngunes kam ktong e Pol he kvaik orom kun mnam a ngoulu to endo. To ta kta reng ngar kam kirmekon a khap mnam to ka krem te, kman ko o mia ngata hover o resik ngang va kaum kaen ekam enang tok.

²⁵ Ngat kta kleng singni mnam e Pol, kleng kalo ktiek va kalo nhar kait kam kohet min knop, to re kam spom, to e Pol ta mnganang lRom nga rkan ngalaip to ta sir ko vanam te, “Kmikkiem muk lRom mularo pos mruo ta sir kam kirmekon a khap mnam dok to a Rom msim ko kua munik ta vle kun mnam mularo hor mruo kat? Va kat, mut lo sim non ekam o rhek kam pis mang a kerkeknen tang ko ko eharom kat e!”

²⁶ lRom nga rkan ngalaip to endo ta ngan e Pol ko thavae tok, to hera ngae ngok kim lRom nga ngaomevek ngalaip to khavaeng mang e Pol karo rhek enang tok. To thera mnganang te, “Ngiak kan e? Ko a mhel to enda en a Rom msim langto kat ko ka munik ta vle kun mnam mor lRom ngua hor kat.”

²⁷ To lRom nga ngaomevek ngalaip thera ngae ngok kim e Pol to ka mnganang lsir te, “Ngia havaeng dok na! Yin a Rom kat ko ila munik ta vle kun mnam mor lRom ngua hor, i nop gi?”

Va e Pol tkoripang te, “Mare kua munik ta vle kun.”

²⁸ E Pol tkoripang tok, to a mhel to endo tle khavaeng te, “Dok ko her enkim a hor to mkor o Rom orom a keik alautar hak, dok kmel kua munik kun mnam, he dok kam vle te, a mi Rom.”

To e Pol ta kle koripang te, “Yu, vanang dok, e inao tmi kol dok ko en krE Titou, min alo mi Rom msim, he kmikkiem enang tok, ngat el kua munik kun mnam nga hor lsir, he dok kua vle a mi Rom msim gi enang tok arhe.”

²⁹ To endruk ngat re kam mamnganang e Pol ngat ngan ko ta re tok, to ngat her gi korim ngatngae to kngorpok petgim. Va si lRom nga ngaomevek ngalaip kat tngae sei kam gorang o Rom pum e Pol ko ta kol a re te, o Rom nga tavgo ta kpom kat, vanang en ta le ka kleng kalo ktiek va kalo nhar orom alo sen he el kun mnam a hengor he.

Ngta Srim E Pol Ko Kim O Yuda Ngar Ke Murgun To E Sanhendren, Endruk Ngma Vongnek Kim O Rhek

³⁰ Hop enang ngmo to lRom nga ngaomevek ngalaip ta svil kam sim ktua mnor mang e Pol te, o Yuda ngta mon e Pol orom o ni rhek ruk lsir. He ekam tok, ther pet e Pol petgim a hengor to endo, to le kaen a re lserpgar ngang o pris ruk laol kar nglenar tgus ruk ngma vaik kun mnam o Yuda Ngar Ke Murgun to ngma mon te, e Sanhendren, mar kam vongnek kim o rhek. Ta vaeng ngar kam kaum kam vongnek kim e Pol. Ngat kaum knop, to ngat hera srim e Pol ko kim mar.

23

¹ To e Pol ta sir ko kim mar to kalo keik ngint kaem mar to le khavaeng ngar te, “Koornopeik, kuaro reha tgus ruk E Nut telik maktiegom dok tiok ko ho mi kut rum mar hak he kua vok tho mi kut mrer hak ko pum E Nut kalo keik vgum mar kngae kais mang tete.”

² E Pol ta re tok, to o pris ruk laol ngalaip to e Ananais ta le kring endruk ngta sir ko vanam e Pol, mar kam spom ka gu.

³ To e Pol ta le kerrereng a pris ruk laol ngalaip kam reng te, “Yindo a ngtek to ngat sim kut karhoyem ka vok, vanang o tek ngtem papaam kun. E Nut ner le mia spom yin kngam yin a yoror, ekam ko ye her gi korsang ko mnam a ngorsang to kam vongnek kim o rhek kmikkiem mor lYuda nguaro pos va yin mruo ye her kle mrua kpoot mang a pos langto kat ko ye her reng endo kam pum kua gu tok.”

⁴ Ta re tok, to endruk ngta sir ko vanam e Pol ngta kaekon ngang kam kekner te, “Yi lua gor kam kerrereng o pris ruk laol ngalaip, endo nam kaeharom E Nut karo reha ngang ngor?”

⁵ Va e Pol tkoripang ngar te, “O-o koornopeik ko ho lua mnor hak te, en o pris ruk laol ngalaip e. Kopa mnor va kop lua kerrereng tok e, ko ngat ittiegom E Nut karo rhek te, ‘Ngiak or kam kerrereng endo nma nho mang ilaro mia mruo.’ ”

⁶ To e Pol ta tar ko o Yuda Ngar Ke Murgun to e Sanhendren ngata movavaik ko akuruk mnam mar o Parisiau va akuruk o Sadyusi. Ta tar ko ngta vle tok, to thera reng ngar te, “Koornopeik, dok a Parisiau langto kat, va E Titou en a Parisiau kat.

Va tete kua sir ko pum mularo kerok vgum kua pat to mang o yoror ko koma sir kuon mang a pat to mang ngar te, o yoror ngar kta hop kat petgim ngaro nnak.”

⁷ E Pol tgia re kvat o yoror te, ngar kta hop kat petgim ngaro nnak va o Parisiau kar o Sadyusi ngat kaelha kam mo maen o rhek mang a papat to endo to le mrua mommen mar mruo vgum tok.

⁸ (Ngat mo maen o rhek enang tok, ekam ko o Sadyusi ngma havae te, o yoror ngar lo kat kais kam kta hop petgim ngaro nnak kat e. Va ngma pat kat te, nop o engyel va o kool kat e. Nang o Parisiau ngam kle kut kael ngaro papat lserppak mang o papat ruk endruk tgus.)

⁹ He ekam tok, o pattermia kmo pos ruk mkor mar o Parisiau ngta hop ku he kael a halum a ho laut hak kmesik he lua kokkol kam mo maen o rhek te, “Ngot lo pis mang a kerkeknen tang hak kun mnam a mhel to enda e. Nangko mguer kan enangthe ta mien te, a engyel i o E Nunu A Totur na mi kaen o rhek mnam ko ekam a ngaelaut to ko mDamaskas?”

¹⁰ O Parisiau ngat nop, to o Sadyusi ngta kle khop malpgem mar to kael a halum kmesik kngae ho mi kut sovet hak. To lRom nga ngaomevek ngalaip thera vokom tok, to kgor mang e Pol te, o mia nga kle kmur mang kmim kpanaem hak kngam a yoror. Tvokom tok, to her le kreng kalngunes kam gugrung kpis kun pgegom o mia he ksir malngaeng ngar kam kolaspa mang ngar he le ka vret e Pol mkor mar to ka kting kmeknik orom ngok ma ngoulu to mkor endruk ngma kar va tomten.

¹¹ To mnam a segain to endo, Ngoldaip tgi pis he ksir ko vanam e Pol he kreng te, “Ngiak serppak na, ko kmikkiem gi enang ko ima havaeng o mia mang dok moti mYerusalem va ngiak ngae ngok mRom kam havaeng o mia mang dok ko gi enang tok kat.”

O Yuda Ngta Lgem Rhek Lvongnek Kam Por E Pol

¹² Hop enang ngmo marot, to o Yuda akuruk ngta lgem rhek lvongnek to kaenserpgam nga papat to orom a tngal ngang E Nut ko ngta re kvat o ol va o itok te, ngar lo kat kais kmemik kmivie kngae kais ko ngak por e Pol kngam a yoror na.

¹³ Vanang o mia ruk alo mhelom alomin he ka grap ngta vle mang a ngaeha to enda ko ngta lgem rhek lvongnek kam por e Pol enang tok.

¹⁴ Ngta lgem rhek knop, to le kngae ko kim o pris ruk laol kar o Yuda ngalmialaol kam havaeng ngar te, “Ngot ho mi ktua totu pum nguaro rhek he kael a tngal ngang E Nut kam re kvat o ol va o itok mor kam lo kat kaemik kaivie kngae kais ko ngruak por e Pol kngam a yoror na.

¹⁵ He ekam tok, ngota svil muk kar mor o Yuda Ngor Ke Murgun to e Sanhendren, muk ruk muma vongnek kim o rhek, kam pe gia mnganang lRom nga ngaomevek ngalaip en kam kat kael e Pol ko pum mularo kerok, kam vle enangthe muta svil kam sim ktua krem kat mang o papat akor kat ruk lvu sir hak mang kman ko o mia ngat kaum kaen ekam, nang mor ngrera vle kpaneng ko ekam a ngaelaut kam por, ktar mang ko nak pis mo.”

16 Vanangko e Pol ka mtua to a ngokol tvur ru pum a re te, ngta lgem rhek lvongnek enang tok, to ta le kngae kvaik kun mnam a ngoulu to endo to khavaeng e Pol mang kat.

17 To e Pol ta vaeng lRom nga rkan ngalaip langto he khavaeng te, “Kol a kalyie ta he ngiaka ktong ngok kim lRom nga ngaomevek ngalaip en kam havaeng orom karo rhek.”

18 To lRom nga rkan ngalaip ta ktong ngok kim lRom nga ngaomevek ngalaip to kreng te, “E Pol to ngota kpom, tvaeng dok he khavaeng dok kam ktong a kalyie ta ngte kmin ekam ko ta svil kam havaeng yin orom karo rhek.”

19 To lRom nga ngaomevek ngalaip ta kpom a kalyie to endo ka ktiek he vur kait petgim o mia to vrua mnganang te, “Ya svil kam havaeng dok nngia?”

20 To en ta havaeng te, “O Yuda ngat her lgem rhek lvongnek he, kam pe gia mnganang yin ngmo kam kat kael e Pol ko pum mor o Yuda Ngor Ke Murgun to e Sanhendren, endruk ngma vongnek kim o rhek, kam vle enangthe ngta svil kam sim ktua krem kat mang o papat akor ruk lvu sir hak mang kman ko o mia ngta hover o resik va kaum kaen ekam.

21 Vanangko ngiak or kam tting ngang ngar e, ekam ko o mia ruk alo mhelom alomin he ka grap ngara vle kpaneng ko ekam a ngaelaut kmurmur mang he kpor kngam a yoror ktar mang en kam pis ko kmin. Va ngat her el a tnangal ngang E Nut kam re kvat o ol va o itok mar kam lo kat kaemik kaivie kngae kais ko ngak por e Pol kngam a yoror

na. He tete ngat her kaelel mo kmar he, he ngat gia paneng yin kam tting mang nga mngan.”

²² IRom nga ngaomevek ngalaip tngan ko a kalyie to endo ta havaeng tok, to her le kaengorang te, “Ngior kam havaeng a mhel tang te, yi her havaeng dok mang a papat to endo e.”

Ngta Mlom Orom E Pol Ngok mSisiria

²³ To IRom nga ngaomevek ngalaip thera vaeng klo kaloyie ruk IRom ngalo rkan nginlotaip. To thera reng ngin te, “Meak kaelel mealo rkan mo kmar na, endruk tgus ruk ngma kar va tomten kmus ko paat orom ngaro komtok va ngaro gulie, mar ngak kais te, 200. Va nglenar ruk ngam kaus orom ngaro mus meak kaelel mo kmar kat va ngak kais te, 200 kat. Va endruk ngma sap orom o hos meak kaelel mo kmar enang tok kat va ngak kais te, 70. Meak kaelel mo kmar enang tok ekam ko mguera ngae mSisiria ngka ma segain.

²⁴ Va mea smia ring ngaelaut ekam e Pol kat ko muk kam smia mlom orom ngok kim IRom ngalaip kalkayie to e Pilikus endo nma nho mang a mmie ka mhe to ko tok mSisiria.”

²⁵ IRom nga ngaomevek ngalaip thavaeng ngin tok, to her kaittiegom a hor to enda ngang e Pilikus te:

²⁶ Vae, Pilikus, A Taven to yin, Endo IRom ngalaip kalkayie. A hor ta, tottek ekam dok e Klodias Lisias. Ko kaen kua mam-rung ngang in.

²⁷ Ko pis mo kmin orom kua hor ta kam havaeng in mang a mhel to enda na, ko o Yuda ngta kpom he re kmim kngam a yoror. Vanangko dok kar kolngunes ngot her murmur mang he

ksulgim ekam ko ko kol a re mang te, en a mi Rom ko ka munik ta vle kun mnam mor lRom ngua hor he.

²⁸ Enang tok, ko re ka svil kam mnor mang, ko o mia ngta mon orom o rhek, he ekam tok, ko her el ko kim Ngar Ke Murgun to e Sanhendren, endruk ngma vongnek kim o rhek he.

²⁹ Ko her el ko kim mar tok he kol a pat te, ngaro rhek ngat gia vle mang o gi vrong tgoluk ruk mang ngar o Yuda ngartaro mur pos mruo, nang klo pis mang a re tang kmikkiem mor o Rom nguaro pos mruo ko tis kmim kngam a yoror, i o si kam gi kaenpasiker kat e.

³⁰ Tie ko ko re kol a re langto yok mang ko o mia ngat hera lgem rhek lvongnek kam por, ko hera meng ngatngae ngok kmin. To ko her le kreng endruk ngta mon orom o rhek, mar kam sir ko kim yin kat, yin kam vongnek kim mar. Yu, nop he! Kuaro rhek ngta tu ko he.

³¹ Tittiegom a hor to endo, to endruk ngma kar va tomten ngat kaikkiem karo rhek he ka ktong e Pol ma segain to endo he kngorom kngae kais ma rengmat to e Antipatris.

³² Hop enang ngmo to a rkan to nma kar va tomten ko paat ngat kael e Pol maktiegom a rkan to nma sap orom o hos, mar kam le ka ktong kngorom, nang mar ngat her kaeknik ngok mreknmam ngaro ngoulmik.

³³ Kam ngae, to a rkan to nma sap orom o hos tpis mSisiria kaen a hor ngang e Pilikus, endo lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a rengmat to endo to her le kael e Pol ko maktiegom kat.

³⁴ To e Pilikus tkol a hor to endo he khim. Ta him

knop, to hera mnganang mang e Pol te, en nkong tam? Tre kol a re te, en nkong mSilisia

³⁵ to hera reng te, “Ngora paneng endruk ngta mon yin orom o rhek mar kam pis na, to ngora vongnek kim muk tgus.” Thera re tok, to le kreng kalngunes lserppak kmel e Pol kun ma hengor kun mnam e Herot ka ngoulu to klalaut.

24

E Pilikus Ta Vongnek Kim E Pol

¹ O kolkhek ruk aktiek ngta nop he, to o pris ruk laol ngalaip to e Ananais kar o Yuda ngalmialaol akuruk ngat hera grung ngogu mSisiria. Va a mhel langto ka munik e Tertulus ta vle kar mar kat. En tkol o Yuda nga gu ko en a mhel to tkol a ngaeha to kam smia rere kmimim kim o rhek mang o mia ko kim a mhel to nama momngan kar. Ii, her mar ri arhe ngat pis ko kim lRom ngalaip kalkayie to e Pilikus kam mon e Pol orom o Yuda ngaro rhek.

² To ngata vaeng e Pol he, to e Tertulus ther kaelha kam sim kaelel karo rhek mo kmar ko kim e Pilikus te, “Tiok kngae kais mang tete mor o Yuda ngot her sim kut vle lya hak ku meorom ila serppak. Va ilaro reha ruk im kaeharom mar ngang ngor ngat sim ktua turang ngor hak ko im smia ktar kpat na kmelel mo kmar, mar kam pis gi enang tok.

³ He ekam tok, ngota svil kam havaeng yindo ngua Taven to ila munik ta laut hak te, ngot ho mi ktua hover yin hak ngang o mia tgus kun mnam o rengmat tgus ruk ngoma vaik mnam mar.

⁴ Va ngot lua svil kmelkeyang yin tete orom kuario rhek ruk endri e. Vanangko ngota svil kam

kle ka mnganang yin kam vur korsang kar mor na, he kvongnek kim mor.

⁵ Ngot her vokom a mhel to enda ko en mor o Yuda nga kha langto ngalaip, endo nam kaikkiem endo nkong mNasaret. He nma popgom mor o Yuda ruk kun mnam o mhetor tgus mo mmie orom karo papat, mor kam hover o resik mang karo papat he kmo kaen ekmor.

⁶ Va si en tkaegom kam kering E Nut ka maksien ko pum E Nut kalo keik kat. He ekam tok, ngot her kpom he. [⁷ He ngot re ka svil kam srim en ko kim mor o Yuda Ngor Ke Murgun mruo, mar kam vongnek kim he mur kael o rhek mang kmikkiem ngortaro mur pos mruo. Vanangko lRom nga ngaomevek ngalaip to e Lisias ther pis ko kmor he ksir malngaeng ngor to le ka vret mkor mor. To ta le kreng ngor ruk ngota mon e Pol orom o rhek kam pis moti ko kim ila lo keik.]

⁸ To tete yin mruo ngiak vongnek kim karo rhek ruk nak kaenik va ngiak kol a pat mang ngor te, nguaro rhek ruk endri ngot her mon en ormar ngata mien i o nop.”

⁹ E Tertulus ta rere tok knop, to o Yuda ruk ngat ottek mnam e Yerusalem he kpis ka vle ko tok ngat kaelha kam mo kol ekam en kmenserpagam karo rhek kam havaeng e Pilikus te, e Tertulus karo rhek ngta mien he.

¹⁰ O Yuda ngat nop, to e Pilikus ta tger ka ktiek ngang e Pol en kam rere vat. To thop ku to hera reng e Pilikus te, “Kua mnor mang in te, yi smia mnor mang ngor o Yuda nguaro keknen ekam ko tiok kam ngae kais mang tete im smia nho mang ngor he kvongnek kim nguaro rhek. He ekam tok,

kua sirei kam sir ko kim ila lo keik tete kam mrua hahaong o rhek muuk.

¹¹ Ner lua koppet ngang yin e, kam vaeng o mia akuruk ko ngat kais kam havaeng yin Isir te, tetku mnam o kolkhek ruk lo ktiek hori orom alomin vor i o ka grung ko hera grap ngoguan mYerusalem kam totu pum E Nut kam nngiar ngang.

¹² Koma vle ko tok va her mar ri arhe endruk ngta mon dok moti orom ngaro rhek ngat vokom dok va ngta vokom te, ko lua mus kar o mia ruk kun mnam E Nut ka maksien e. Va ngta vokom kat ko ko lua popgom o mia kun mnam mor o Yuda ngorta rek to kam rere mnam kat e, va si ko mnam o mhetor akuruk yok kat kun mnam a rengmat to endo va ko lo kaenpgam o mia kun mnam mar kat e.

¹³ Va tete mar ngat lo kais hak kam khenam ngaro rhek ruk ngat her mon dok ormar ma mmok ko kim ilalo keik kat e.

¹⁴ Vanangko ko mrua havae mang dok mruo te, kom kaikkiem o papat akuruk yok, endruk kam mokpom kre Yesus orom mar, endruk ngma monik te, A Ngaelaut. A Ngaelaut to enda, endruk ngta mon dok moti orom ngaro rhek ngam kle ktua mon gi te, mor o Yuda ngora kha langto. Pu lmien te, kom mi ktua kaikkiem A Ngaelaut to endo tok, vanangko kom kle ktotu pum E Nut to mor o Yuda ngolmialaol ngama totu pum kat ge. He koma serppak mang o papat tgus ruk ngat ottek kun mnam O Pos va endruk ngat ittiegom mar kun mnam o hor ruk mkor O Propet kat.

¹⁵ Ii, va koma sir kuon kat mang ngor o Yuda ngua papat to te, E Nut kam kta hover o yor petgim

ngakro nnak ge, gi enang o Yuda ruk endri kat ko ngma sir kuon mang a papat to endo tok kat. Ii, o yoror ruk ngaro keknen ruk lyar va endruk ngat kernonho kat va E Nut ner le khover mar petgim ngakro nnak.

¹⁶ He ekam tok, kom kaenker orom kua vok kam ngae mia mrer hak ko pum E Nut kalo keik va ko pum o mia ngaro kerok kat.

¹⁷ Ii, va tesgun klo pis ko mnam e Yerusalem kais mo pnes kavurgem, he ekam tok, ko hera grap ngok tetku mnam o kolkhek ruk lo ktiek hori orom alomin kmen o nngiar ngang endruk ngma tu kmo tgoluk, va kmen kotaro nngiar mruo ngang E Nut kat kmikkiem mor o Yuda nguaro keknen.

¹⁸ Va o Yuda akuruk ngta ting kim dok kun mnam E Nut ka maksien ko kua hivuo kmeharom ngua keknen to kam nngiar ngang E Nut tok, vanang ko her parrur knop nanga he mnam a kolkha to endo gi, he ka vle la mmok ko pum E Nut kalo keik he. Va a mumu tlo vua gun mang dok e, va tlua hover o resik mang kuaro papat he mo en ekam mar kat e.

¹⁹ Ii, o Yuda ruk ngta ting kim dok ko tok, mar ngkong ngar mEsia, he her mar ruk arhe ngat sia khanang ngar kam pis mang a re tang ko a minar kam mon dok orom. He ngapa vle moti tete kat kam sir mo kmin kam mon dok orom o rhek enangthe ngaro rhek ngta mien.

²⁰ Vanangko endri moti tete kat ngapa sir mo kmin he kmon dok orom a kerkeknen tang lsir to o Yuda Ngor Ke Murgun to e Sanhendren ngat mon dok orom kat.

²¹ Vanang ngat lo kais hak. I o gi nok ngap kais

kam mon dok mang kua papat to koma sir kuon mang ekam ko ko sir ko kim mar he kvui klik kam mnganang ngar te, ‘Muta srim dok mo kmuk tete pum kua papat to mang o yoror ko ngar kta hop petgim ngakro nnak ngola?’ ”

²² E Pol ta rere kngae, vanang e Pilikus ta smia mnor mang o papat ruk kam mokpom kre Yesus orom mar, endruk ngma monik te, A Ngaelaut. Tngan e Pol ko ta re tok, to hera kser a kaum to endo va kreng ngar tgus te, “Nguak paneng lRom nga ngaomevek ngalaip to e Lisias kam pis na, to ngor kle khavaeng nguk orom kua papat.”

²³ Ta re tok, to hera reng lRom nga rkan ngalaip lserppak kam toot mang e Pol. Vanangko tis en kam gi vrua punpa ge va klenar ngat kais kam pis kam ptang he kturang orom o ol kat.

E Pol Ta Keknen Ngang E Pilikus Kar Ktavlom Mang Kmor Mnam Min Mang E Yesus He Kmokpom Kar

²⁴ Kam ngae ko o kolkhek akuruk ngat nop, to e Pilikus ta pis kar ktavlom e Trusila to en a Yuda. To ta vae mang e Pol to ngint her gia vle kvongnek kim ko ta rere mang o papat ruk kam mokpom kre Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

²⁵ E Pol te smia rere mang a keknen to kam sim kut kaikkiem E Nut karo pos, va a keknen to o mia kam mrua nho mang ngar mang o kerkeknen va mang E Nut ka keknen to kam mon mor orom nguaro keknen tgus koknaik. Te smia rere enang tok, to e Pilikus ta le kgor ekam karo rhek ruk endruk to le kreng e Pol te, “Yu! Tis ko he! Ngiak ngae he, he ngor kael a kolkha langto vat kmikkiem kua svil, dok kam vaeng yin, he yin kam kta rere kat.”

²⁶ Vanang e Pilikus nama nho mkor e Pol kam gi vrua klang mo krek lvongnek kam mrua hong en ormar, he ekam tok, nma plong vae mang en kam rere kar enang tok.

²⁷ Kam ngae, to alo pnes alomin ngint hera nop, va a mhel langto ka munik e Porsius Pestus tle kol e Pilikus ka ngaekam to kam nho mang a mmie ka mhe to e Yudea. Vanangko ktar mang e Pilikus kam ngae thera khenam te, ta mokpom kar o Yuda he ka tting mang nga mngan to kmorim e Pol kun mnam a hengor ko mSisiria.

25

E Pestus Ta Vongnek Kim E Pol

¹ To pekam o kolkhek ruk korlotge ko e Pestus tgi gnuva pis kun mnam a rengmat to e Sisiria, thera parem a rengmat to endo he kngae ka grap ngok mYerusalem.

² Ko mYerusalem o pris ruk laol kar o Yuda ngalmialaol ngta sir ko kim he kta mon e Pol orom ngaro rhek kat.

³ Ngata rere he ho mi ktua kaurur kim e Pestus klik en kam khenam te, ta mokpom kar mar he ka tting mang nga papat to en kam mlom orom e Pol ko mSisiria he kmeknik orom ngok mYerusalem. Ngta mnganang enang tok, ekam ko ngta vle orom nga papat to kam murmur mang e Pol ekam a ngaelaut kam por kngam a yoror.

⁴ To e Pestus tkoripang ngar te, “Ngat enpasiker e Pol kun mnam a hengor to ko mSisiria, he keta-suo dok mruo kam re kam eknik ngok kat.

⁵ He ekam tok, enangthe a mhel to endo teharom o kerkeknen va kalmialaol ngang nguk

ngak kaikkiem dok he ka grung ngok kmel en ko kim kua lo keik he kmone orom o rhek ko tok.”

⁶ E Pestus ta re tok, to ta kaum ka vle kar mar kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom loktiek i o korlotge to her kaeknik kngae ka grung mSisiria. Tpis ko tok, to khop enang ngmo, tkorsang kam vongnek kim o rhek to le kvae mang e Pol, en kam sir ko pum kalo keik.

⁷ E Pol ta pis ko kim, to o Yuda ruk ngat kottek mYerusalem he ka grung kpis ko tok, ngata sir kairkleim e Pol he kaelha kmel o rhek kavurgem ruk lserpgue hak kuo mang. Vanang ngat lo is hak kmenserpgam o rhek ruk endruk ma mmok ko pum o mia ngo kerok e.

⁸ Ngata rere enang tok knop, to e Pol ta hop ku he kaelha kam hahang o rhek mang en mruo te, “Klua kpoot mang a pos tang hak kun mnam mor o Yuda nguaro pos, va klo kering E Nut ka maksien va klo vur rere kim mor lRom ngolaip to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa kat e.”

⁹ To e Pestus ta svil kam khenam te, ta mokpom kar o Yuda to her le ka mnganang e Pol te, “Ngiaka tting mang a papat to kmeknik ka grap ngogun mYerusalem kam sir ko pum kua lo keik ko tok, he mar kmel o rhek kuo mang yin i o nop?”

¹⁰ Va e Pol ta kokheng te, “Yin mruo yi her mur mnor mang dok hak te, klo eharom a kerkeknen tang hak ngang o Yuda ri e. Parem ko her yindo arhe, mor lRom ngolaip to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, ka tavgo ta komor yin, he ekam tok, her yin lsir to nguak sir ko kmin, yin kam vongnek kim kuaro rhek.

¹¹ He enangthe muk lRom mgua pis mang ka pos ngang nguk ko ko her kpoot mang, endo kmis ngar kmim dok kngam dok a yoror va ngor lua kokheng nguk mang e.

Vanang tete, ekam ko o Yuda ngaro rhek ruk ngat kaelik kuo mang dok ngat lua mien va kmikkiem mor lRom nguaro pos, nong a mhel tang hak tlo is kam kat kael dok maktiegom mar kat e. He ekam tok, enangthe ip ngae re kmel dok maktiegom lYerusalem, va dok ngor kle ktok orom mor lRom ngolaip ka munik lsir, yin kam kpoot mang ngar ruk ko mYerusalem, nang kle va ka grap orom dok kmel dok maktiegom mor lRom ngolaip lsir, endo tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, dok kam sir ko pum kalo keik mruo.”

¹² E Pestus ta ngan ko e Pol ta mon e Sisa tok, to thera kaum kar ke murgun to ngma klang en mo papat he ngta mo hem mar mang e Pol ka mngan to endo. Ta lol o papat mkor mar knop, to hera reng e Pol te, “Yi hera mnganang dok kam kle va kael yin maktiegom mor lRom ngolaip lsir to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa he kmikkiem enang tok ngor le gi kael yin maktiegom he.”

lRom Ngalaip Kalkayie To E Pestus Tlol O Papat Mkor E Agripa

¹³ Kam ngae, to o kolkhek akuruk ngat her nop, to a Taven to e Agripa, endo lRom ngtel kam nho mang a mhe to e Galili kar kaetem to e Bernis ngint her pis ko tok mSisiria kam kunngir kim e Pestus ko tgi gnuu kol ka ngaekam to kam nho mang a mhe to e Yudea.

14 Va ekam ko ginta kaum ka vle kar e Pestus mo kolkhek kavurgem, e Pestus thera havaeng e Agripa mang o rhek ruk mang e Pol. Ta havaeng te, “A mhel langto nma vle moti ko e Pilikus ta mnang kun pa hengor.

15 Va mnam a kolkha to ko grap ngoguoan mYerusalem o pris ruk laol kar o Yuda ngalmi-alaol ngat kael o rhek kuo mang he ka mnganang dok kmel en kam yor.

16 To ko hera havaeng ngar mang ngor lRom te, nguaro keknen ngam lua vle tok e. Ko mor ngot lo kais kam gi vrong kael a mhel kam yor, nang en tlo kais kam ktar sir malngaeng endruk ngat mon orom o rhek, en kam mruo hahaong o rhek mang en mruo e.

17 To ngat her kaikkiem dok ngte. Ngot pis va klo kta hoger mang a kolkha tang kat e. Nove! Ngot pis, to hop enang ngmo lsir ko kle va korsang kvae mang a mhel to endo en kam sir ko pum kua lo keik to ko hera vongnek kim mar gi mnam a kolkha to endo gi.

18 To endruk ngta mon orom o rhek ngta hop ku to ksir ko pum kualo keik kat. To kua pat re te, ngara mon en orom o kerkeknen ruk ngat ho mi kut kernonho hak, vanangko nove. Ngat lo mon en orom tang ko ta vle tok e.

19 Vanangko ngata kle va kmom en orom o gi vrong rhek ruk kero mi laol hak, endruk mang ngar kero papat mruo ruk ngma totu pum E Nut ormar, va mang a gi vrong yor langto yok ka munik e Yesus, endo e Pol nma plong havae mang te, tkat hop kat petgim ka nnak.

20 He ekam tok, kho mi ktua moruo hak

kmikkiem ani ngaelaut to msim kam non ekam ngaro rhek ruk mang ngar mruo tok, to le ka mnganang e Pol kam tting kam ngae mYerusalem kam sir ko kim dok, nang mar kam mon orom ngaro rhek ko tok kim dok, dok kam smia mnor mang ngar.

²¹ Vanangko e Pol tlua tting e. Ta kle va ka mnganang dok kam hoger a re to enda kam paneng a kolkha to en tkais kam sir ko pum mor lRom ngolaip kalo keik mruo, en mruo kmel ka gu kuo mang. Ta mngan tok, to ko hera reng o mia kam toot mang he kpaneng a kolkha to ko kais kam meng ngok kim mor lRom ngolaip lsir to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa.”

²² E Pestus thera havaeng e Agripa tok knop, to e Agripa thavaeng e Pestus te, “Dok kat kua svil kam mrua ngan a mhel to endo kat.”

Va e Pestus tkoripang te, “Yu! Ngmo ngira ngan kat.”

Ngata Srim E Pol Ko Kim E Agripa

²³ Hop enang ngmo, to a Taven to e Agripa kar kaetem to e Bernis nginta vaik ngogun mnam a rek to kam kunngir kim o mia mnam. Ngint pis tok ko ngint sim kut sreng, he o mia ngat ho mi ktua teiver min orom ngaro keknen. Va ngint kait e Agripa karo mia ruk ngta knaek ekam, endruk lRom ngo ngaomevek ngalmialaol va endruk laol ruk nkong ngar ma rengmat to endo. Mar tgus ngat korsang knop, to e Pestus thera reng kalngunes kam srim e Pol ko pum ngaro kerok.

²⁴ To e Pestus thera rere malpgem o mia tgus te, “Vae, a Taven to e Agripa va muk tgus ruk muta kaum ka vle moti tete, mu vokom a mhel to

endo na. Ko o Yuda ruk ko mYerusalem tgus va si endruk mo mSisiria kat, ngma plong mnganang dok mang he kvui klik mang te, a mhel to endo tlo is kam kta vle kat e.

²⁵ Ko her vongnek kim he, va klo pis mang a pat tang hak kmis mang dok kmel en kam yor e. Vanangko ekam ko ta le kre kvat mor lRom ngolaip lsir to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, ko hera tting kam meng ngok mRom.

²⁶ Vanangko nop ka kerkeknen ngang hak ko ngat is kam mon en orom he dok kmittiegom a hor ngang mor lRom ngolaip to a Ngaurar e. He ekam tok, ko her srim endo mo kmuk tgus tete va her sim kut yin to e Agripa arhe, muk kam vongnek kim karo rhek he smia non ekam mar, nang dok kam lol mularo rhek ruk endruk he le kaittiegom a hor ormar ngang mor lRom ngolaip.

²⁷ Nguak kaeharom enang tok, ekam ko tho lo vua ya hak kam meng a mhel to ngot hera kpom, en kam sir ko kim, nang nong o rhek kam mon en ormar lsir e.”

26

¹ E Pestus thavae tok, to e Agripa ta kle khavaeng e Pol te, “Yu! Yin he, ngot hera tting mang yin kam mrua hahaong o rhek mang in mruo.”

To e Pol ta hover ka ktiek ngang e Agripa kam totu pum to her le kaelha kam mrua hahaong o rhek mang en mruo kam havae te,

² “Yin A Taven to e Agripa, ko ho mi kut lgekol hak, ekam ko kua sir mo kmin tete, dok kam mrua hahaong o rhek mang dok mruo vgum o Yuda ngaro rhek tgus ruk ngat her mon dok ormar he.

³ Ii, her sim kut dok ta arhe ko lgekol hak ekam ko yin to e Agripa arhe ye smia mmok hak mang ngor o Yuda nguaro keknen tgus va mang nguaro gi vrong papat ruk ngoma mo maen o rhek mang ngar kat. He ekam tok, ko kaurur kmin kam lua kapngan kim dok ko ngor smia rere he khoger kuaro rhek, yin kam vongnek kim dok.

⁴ O Yuda tgus ngta vokom dok kam mnor mang kuaro keknen ruk kom kaeharom mar tiok ko dok a gi kalyie vop ko e inao tkol dok kun mnam kua mmie ka pun kngae kais ko ngta vokom mar kat ko kom her sim ktua vle ko mYerusalem kat.

⁵ Ii, tiok kngae kais mang tete ngama vokom kuaro keknen enang tok he ngat smia mnor mang dok. He enangthe ngpa svil kam havaeng yin va ngat kais kam havae mang dok te, dok ko hera vaik kun mnam mor o Yuda ngua kha langto, endo ngma mon te, o Parisiau. Va ngata mnor mang dok ko dok a Parisiau kat te, kom sim kut kaikkiem mor o Yuda nguaro gi vrong pos hak he ho mi ktua rum mar hak kir kim o gi vrong Yuda tgus kat.

⁶ He gi tete ta, kua sir mo kmin ko kolenar ri ngta mon dok orom o rhek mang ko koma sir kuo mang E Nut ka tnangal to tmur kpavap mang ngang ngor o Yuda ngorores, endo kam hover Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen petgim ka nnak.

⁷ Va her a tnangal to arhe mor o Yuda nguaro usiel ruk loktiek hori orom alomin tgus ngam sei kam sir kuon mang kat. Ii, ngata sir kuon mang a tnangal to endo, kam paneng E Nut kmaottam karo rhek, mar kmel mit ma mmok mo kmor. Ii, ngma paneng E Nut kmaottam ka tnangal tok, pum ngaro reha ruk ngam vu kaeharom mar

ngang mo kolkhek va mo segain tgus. O, kua Taven, o Yuda ngat her mon dok orom o rhek ruk mang her E Nut ka tnangal to enda arhe.”

⁸ E Pol ta re tok, to le krere malpgem o Yuda tgus kam mnganang ngar te, “Kman ko muta senkrip kim a papat to te, E Nut tkais kam hover o yoror petgim ngakro nnak?

⁹ Vanang tесgun dok, kuarо papat ngma vle gi enang mutaro papat kat, ko tесgun kom vua serppak mang a papat to kam sir malngaeng e Yesus to nkong mNasaret he kering ka munik hak.

¹⁰ He kmikkiem a papat to endo ko her eharom gi enang tok arhe ko mYerusalem. Ko o pris ruk laol ngat en a serppak ngang dok kam kpom endruk ngta mokpom kre Yesus he kngam mar kun ma hеngor, va si dok kat ko el kua gu kun kim endruk ngat rere mang ngar kam yor.

¹¹ Ii, va mo kolkhek kavurgem koma kanko kvaik kottek mnam mor o Yuda ngortaro rektor ruk kam rere mnam mar kmenpasiker mar to le kol a regesal mang ngar, kam sopping ngar kam kerrereng E Nut. Ii, kom her gia tar dok pum mar tok. Va si kam ruongae kun mnam o vrong rhek ngaro rengmat ngo pneik kat va koma ngae ko tok kam kol a regesal mang ngar ge.

*E Pol Tmur Havae Mang En Mruo
(O Reha 9.1-19; 22.6-16)*

¹²⁻¹³ A taven to yin, kua havaeng yin te, o pris ruk laol ngat en a serppak to endo ngang dok he kael ngaro singni kuon mang dok kmeharom tok. To mnam a kolkha langto ko kua ngae ngok mDamaskas ko kaikkiem a ngaelaut, va vgum a

mmok ko tottek kuon ma volkha he kvaller dok kar kolenar ruk ngat kaikkiem dok kat. A mmok to endo tvaller mor va tngae ho mi kut laem mor ngmeang hak ko ta nan klik kir kim a kolkha.

¹⁴ A mmok tvaller mor tok, he kvuquem mor kngam mor ngoguo mmie to dok kua ngan a ktui ko ta rere ngang dok lHibru te, 'Sol, Sol, kman ko ima kol a regesal mang dok? Yi hera vlik kim o tus he mrua klang o kotop orom in tok arhe.'

¹⁵ To kua le ktua mnganang te, 'Kolaip, yin erieto?'

Va a ktui to endo tkoripang dok te, 'Dok e Yesus, endo ima kol a regesal mang.'

¹⁶ He yin he, hop ku he sir ko tok ho, ko ko hera pis mo kmin he, he mrua khenam dok mruo ngang in, kmel yin te, kolkayie to yin. Ii, ko her el yin kat kam meng yin kam ngae he khavaeng o mia mang dok, va mang o tgoluk ruk ye her vokom mar tesgun va o tgoluk ruk ngora khenam mar ngang in koknaik kat.

¹⁷ Ii, va ngora sulgim yin petgim itaro mia mruo va o vrong rhek kat, endruk ko re kam meng yin kun pgegom mar.

¹⁸ Ii, kua meng yin kmel o rhek ruk mang dok ma mmok ko kim ngaro kerok, mar kam smia mmok mang dok. Ngiak kaeharom tok, kam hortgem mar petgim a slommok to e Seten tngam kim mar, yin kam vraik orom mar kmel mar kam vaik mnam a mmok to E Nut nma vle mnam. Ii, kua re kam meng yin tok, kam pet mar petgim e Seten ka tavgo, nang le kael mar ku meorom E Nut ka tavgo, mar kam kor mnam mar mang dok he kmokpom kar dok, nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen

patgiang ngaiting. E Nut nak kaeharom tok, to le kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang ngar gi enang ko ten ngang endruk tmur el mar ngang En mruo ekam ko ngta mokpom kar dok kat.'

¹⁹ To kua Taven, gi enang tok, klo vur kerngnik vgum E Nut tkuon ma volkha ko tmur khenam En mruo ngang dok enang tok e.

²⁰ Nove, ko her ktar kngae ngok mDamaskas to her le kngae mYerusalem va si o Yuda tgus ruk ko mnam a mhe to e Yudea va kua havaeng ngar tgus kat te, ngak hortgi kaeknik ngok kim E Nut kmitgung ngaro kerkeknen, nang kle kaeharom o keknen ruk lyar kam mrua khenam ma mmok tok te, ngat mi itgung ngar. To ko hera ngae ngok kim o vrong rhek kat he le khavaeng ngar gi enang tok kat.

²¹ Va her a papat to mang o vrong rhek arhe tvu kaem o Yuda ri tete. Ko ngat hera vle orom a papat to endo he ka kpom dok ko tok kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle he kaegom kmim dok kngam dok a yoror.

²² Ngat re kmim dok, vanangko E Nut nma plong sulgim dok tennik kngae kais mang tete. He ekam tok, tete E Nut ta sulgim dok kat he ko kais kam sir mo kmin kam havaeng endruk ngaro mnok ngta laut va endruk ngaro mnok ngat lo vua laut kat mang e Yesus. Ko klo mrua soloum kuario rhek ngaok mruo e, malpgem endruk mkor o propet va e Moses, endruk ngata ktar kpavap orom mar.

²³ Ko ngta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak lol o vnek he kyor. To kopekam

ko nak yor naka ktar mang o mia tgus kam hop petgim ka nnak. Ii, naka ktar khop, he enang tok, naka ktar khavae mang a mmok to kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang karo mia mruo va si ngang o gi vrong rhek kat.”

²⁴ E Pol ta rere kngae kam mrua hahaong en mruo enang tok, va vgum e Pestus ko thop ku he ka kser kim e Pol karo rhek kam vui te, “Pol, ila mrang tpris kim yin he! Ko ilaro papat lvu laol hak ngat kaenvevem yin.”

²⁵ Vanangko e Pol ta le ktua koripang te, “Kolaip kuario papat ngat lo kaenvevem dok e, ko kuario rhek ngata mien va ngat gia vle ma hormok.

²⁶ Si a Taven to e Agripa to ho, va en kat tsim kut mnor mang o papat ruk ko hera rere mang ngar, he dok klo kais kam ruokar kim en kam havaeng mang ngar e. Va kho mi kut mnor hak te, tiok en ta mnor mang o papat tgus ruk ko gi gnua rere mang ngar he tang mnam mar tlo gia vaik kottek kun mman kalo ngaela kat e, ko o reha tgus ngat mi pis lmien ma mmok, nang ngat lo gi vle ko ma tvokmok e.

²⁷ Ii, yin A Taven to e Agripa kua mnor mang yin ko im kor mnam yin mang o propet ngaro rhek kat ngola?”

²⁸ Vanangko e Agripa tkoripang e Pol karo rhek kam reng te, “Ya pat re te, kun mnam ke vgon to enda tete yi kais kam gi vrua rere mnam dok tok he khortgem kuario papat, dok kmikkiem e Yesus, dok kam vle te, a Kristian kat?”

²⁹ Va e Pol tkoripang te, “Ke vgon to enda, i o na si hok, vanang ngora plong ngarkie ngang E Nut mang yin va si mang nguk tgus ruk muta vongnek

kim dok tete. Ngora ngarkie mang nguk te, muk kam hortgi kpis gi enang dok arhe ko ko kor mnam dok mang e Yesus he kmokpom kar. Vanang kmenang dok ti ko ngat her kleng kualo ktiek va kualo nhar orom alo sen ri, kom lua ngarkie mang nguk kam vle tok e.”

³⁰ E Pol ta re tok, to A Taven kar kaetem e Bernis va e Pestus kar karo mia tgus ruk ngat kaum korsang ko tok, ngta hop he

³¹ kottek kun mnam a rek ka taban to endo to kmo reng ngar te, “A mhel to endo tlo eharom a kerkeknen tang kmis mang ngor kmel en kam yor e, i o mor kmenpasiker kun ma hengor kat e.”

³² To e Agripa thera reng e Pestus te, “Ii, lmien, enangthe a mhel to enda nap lua re kvat mor lRom ngolaip to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, en kam vongnek kim kat, va mor ngot kais kam hong en kam ngae.”

27

Ngta Mlom Orom E Pol Ngok Mnam A Mhe To E Itali

¹ Tie ko e Pestus kre Agripa nginta lgem rhek kam mlom orom mor ngok mnam a mhe to e Itali, ngat el e Pol kar o mia akuruk, endruk lRom ngat el mar kun ma hengor kat ko maktiegom a mhel langto ka munik e Ilus. En lRom nga ngaomevek ka rkan langto ngalaip. Ngma mon a rkan to endo te, A Rkan To Nkong mRom.

² E Ilus ta ktong ngor ngogu mou, va a langail to tottek kuon mAdramatiam tvaar he ka vle ko tok. A langail ta, ta re kam ngae kaelpun kvaik kottek kun mnam o rengmat ruk ko va mou kun mnam a

mmie ka mhe to e Esia. Ngota karkar kun mnam a langail to endo to ngot hera ngae ngogu mou. Va e Pol kaela to e Aristakas to nkong mTesalonika kun mnam a mmie ka mhe to e Masadonia ta vle ko tok kim mor kat.

³ To ta segain mang ngor to hop enang ngmo, ngot pis he kvaar ko mSaidon. To e Ilus ta mrung e Pol he ka tting mang, en kam ngae ka ptang klenar ruk kun mnam a rengmat to endo, mar kam turang orom o tgoluk ruk ta tu kmar.

⁴ Ngota nop ko tok, to ngota kta ngae ngoguo mou va vgum a ngausgi ko ta pis he kaekon kim mor ko he. He ekam tok, ngota ngae kun kun ppegom a nut to e Saipras va a mmie laut he ksap enang tok, he nang a nut to endo kam tokim a ngausgi mang mor.

⁵ Kam ngae, to ngota kenker a mlin he khori mSilisia he kaikkiem a mou kvarpaam e Silisia va e Pampilia enang tok he kpis kvaar ko ma rengmat to e Maira kun mnam a mmie ka mhe to e Lisias.

⁶ Ko tok, e Ilus ta pis mang a langail langto yok, endo tottek man ku mAleksandria. A langail ta, ta re kam ngae ngok mItali. To ta mlom orom mor, to ngot le ka prik mnam endo ta re kam ngae ngoguo Itali vat.

⁷ To ngota kta ngae ngoguo mou kam ngae kngae, to ngot sia khanang ngor kam ngae mo kolkhek kavurgem ko a ngausgi ta kta pis he kaekon kim mor ko he. He ekam tok, ngot mia huhus kam ngae kngae kais mSnidus. Kam ngae, to a ngausgi tho ksovet kam kirkokhem a langail orom mor ngogut ngoguo he ekam tok, ngota le ka vraik ngogu ma nut to e Krit to ksap kun kuon

pekam a nut to endo kam totokim a ngausgi mang mor. Nang a rengmat to e Salmon ko ma nut to endo ta vle kun kuon va mor man kut.

⁸ Ngot sia khanang ngor kam ngae ko va nut gi enang tok, to ngota pis ko va tonglou to ngma mon te, Ke Tonglou To Te Gia Ya Kam Pis Kvaar Mnam. A mhe to enda ta vle ko rkieng a rengmat to e Lasea.

⁹ Vanang a ngausgi te ktokim mor oguo mou mo kolkhek kavurgem enang tok, va a mou tho kpis alaut ko a venloot to mang a ven thera pis he, ko a kenho to mor o Yuda ngom kaem a pnes to Kam Pal Kmo Ol, endo a ven nma pis mnam thera nop. To ngota gor ko ta kernonho kam ngae kuo kia mou kun mnam a venloot to endo. Gi enang tok, e Pol tkaengorang o mia ruk kun ma langail te,

¹⁰ “Kolenar, kua mnor te, ngruak kta ngae kuo kia mou va ngruera ngae kru. Ko a mou ner ho mi ktua kering a langail to enda hak, va o tgoluk ruk kun mnam va si mor o mia kat ngruera kernonho vgum a mou.”

¹¹⁻¹² E Pol ta re tok, vanangko e Ilus tlua ngan vgum e Pol te, mar kam vle ko tok kpaneng a venloot to a ven kam nop na. Ta kle va gia ngan vgum a langail kteit kar endo ta plangail orom ko nginta pat te, a tonglou ta mo mnam a rengmat to enda, endo ngma mon te, Ke Tonglou To Te Gia Ya Kam Pis Kvaar Mnam ta kernonho kam vle mnam kam paneng a venloot to a ven kam nop. He ekam tok, o mia kavurgem ngata mo reng ngar mruo kam lapsam a mhe to he vrua ngae ngok mnam a rengmat to e Pinikis, mar kam smia vle ko tok kam paneng a venloot to a ven

kam nop. Ngta svil kam ngae ko tok ekam ko a rengmat to endo ta tvok ko mnam ke tonglou to orom kalo tolian alomin, langto ngogut va langto ngoguon. To ngota varpaam Ke Tonglou To Te Gia Ya Kam Pis Kvaar Mnam to kta ngae ngoguo mou kat kmikkiem ko ngta re kam pis ko mPinikis.

A Kus Kar A Ngausgi Nginta Pis Alaut

¹³ Ngota ngae to a ngausgi tkaelha kam vrua spom mor he, to o mia ngta sirei ekam ko ngta pat re te, ngar mia pis ko mPinikis he ka vle lya, vanang ngat lua mnor mang a tomhel to nera pis mang ngar e. Ngta pat tok, to ngat her it a langail ka klungre to kaelha kam ngae ko va nut to e Krit.

¹⁴ Ngta vrua ngae enang tok, va vgum a ngausgi to a Robol ko tho mi kut laut hak ko tottek kun kuon kio vlik ko ma nut to endo he ka grung ka spom mor klik hak.

¹⁵ A Robol ta ru pum a langail va ngot sia khanang ngor kam kir kim to ngot her gia kol ekam a ngausgi kmorim kam gia kol mor ka vrengem a langail kam sap ku.

¹⁶ A ngausgi tsovet he kaekon kim mor tok, he ekam tok ngota kta ngae man ku pa nut to e Koda. To ngota kta sap enang tok, nang ke nut to endo kam tokim a ngausgi mang mor. Ngota sap enang tok, he tvua kellet ngang ngor kmit ngor ke langail to ngot kait knaek pekmor kam smia kleng.

¹⁷ Ngot kait knop, ngam kuo mnam a langail, to kle kpat mang ngua langail to alautar kat kam papaam o usiel ku meorom he smia lol mang kam serppak malngaeng a mou. Ngota lol mang knop, to her le kpat mang a koot ka keik to ko mSirtis kun

mnam a mmie to e Aprika. Ngota pat mang tok, to kaelha kam gor te, ngruera hori kuon mang a vui to ko mnam a koot ka keik to endo. He ekam tok, ngot hera kpom a langail ka yet to ngma hover mang a ngausgi kam ru pum he a langail kam sap vgum to le khong petgim ka ho. Ngot hong he, to le gia kol ekam a ngausgi to korim ther gia kol mor.

¹⁸ Kam ngae, nangko a ngausgi kar a kus va a mou ngta sovet vop. He o vlung ngta spom a langail panaem hak kngam ngogut ngoguo he a langail tre kam mia kohir hak. Ngota ngae enang tok, kam ngae kngae, to ta segain kim mor. Hop enang ngmo to o mia ngta lol o tgoluk ruk kun mnam a langail he kaelha kam ngam mar oguo mou.

¹⁹ Ngota sap enang tok kngae, to mnam a kolkha to a korlotge orom endruk ngam kaeha mnam a langail ngat mur kaelha kam kol si a langail to endo ktaro mhetor mruo he kngam mar oguo mou kat orom ngaro singni mruo.

²⁰ Ngat eharom tok knop, vanangko a kus kar a ngausgi ngint ho mi ktua sovet kngae vop. Kam ngae, to ngot lo kat kais kam sap ekam a kolkha kar o ketor mo kolkhek kavurgem kat e, ko a kus tgia slok ka vle. Ngota vle enang tok, he mor tgus nguaro papat ngat ngae ho mi ktua tu hak kam pis mang o nghek ko ngot si mur khanang ngor he. Ngota kle her gia pat re te, ngruer ho mi ktua ru he!

²¹ Kam ngae, to o mia ngat lo kaemik mo kolkhek kavurgem kat e. To e Pol ta hop ksir ko kim mor to khavaeng ngor te, “Vae! Kolenar, ko hera havaeng nguk he! Mup ngan vgum dok he lo parem a nut

to e Krit va mup lua kol a vnek to enda e, va mup lua kering a langail va mularo tgoluk kat e.

²² Vanangko tete, kua svil kmenkrovgem muk kam lua kerpapat e, ko a mhel tang mnam muk ner lua ru e. Gi a langail ta tuk, endo nera ker-nonho.

²³ Kua mnor tok, ekam ko tenkier E Nut to koma totu pum he kaeha ngang tpis kim dok orom ka engyel langto ko ko vokom ko ta sir ko vanam dok

²⁴ he kreng dok te, ‘Vae, Pol ngior kam kta gor kat e! Ko ngir lua ru e. Nove, ngiak kle kngae ksir ko kim lRom ngalaip, en kam vongnek kim ilaro rhek. Va ilenar tgus ruk mo kmin kun mnam a langail to enda E Nut ther khenam ka mamrung ngang in ormar te, nera sulgim mar tgus ruk tel mar maktiegom yin ko tang mnam mar ner lua ru kat e.’

²⁵ Kolenar, E Nut tpis kim dok tok, he ekam tok, kua havaeng nguk te, mguak serppak he kmatnge, ekam ko kom kor mnam E Nut, en kmaottam karo rhek kmikkiem gi enang ko thavaeng dok orom mar.

²⁶ Si enang tok, a mou nera ngam mor ko ma ttong ogun paat gi ko ma nut tang ko yok.”

A Mou Tngam E Pol Mar Ogun Paat

²⁷ Kam ngae, nangko a ngausgi kar a kus va a mou ngta sovet vop. To o kolkhek ruk loktiek hori orom korlolo ngat nop, va a ngausgi tgi vrong kol mor vop he gi vrong kngam a langail kam vrua ngongae ngogut ngoguo kmikkiem a ngausgi ko mnam a mou ka mhe to ngma mon te, e Adria. To ta kta segain kim mor, to hop enang ngmo mnam a segain ka ho ngaenvurgem hak, endruk ngam

kaeha kun mnam a langail to endo ngta ngam o ngaongvu orom a mmie ka gri to kpat te, ketasuo mar kam pis ogun paat he.

²⁸ To ngta ngam a ngausie ngogu mou kam tong mang kam mnor mang te, ta kakval o nop. Ngat kait knop, to kol a pat to te, ta vvuo ko tok is enang o pram ruk alo mhelom alomin. Ngta vrua ngae to ngta kta ngam a ngausie ngogu mou kat he kol a pat te, ta vvuo ko tok is enang o pram ruk a mhelom he hori orom lo ktiek.

²⁹ Ngat kol a mou ka vvuommok gi enang tok, to le kgor te, a ngausgi nera ngam a langail kim o krek. To kmikkiem a papat to endo endruk ngam kaeha kun mnam a langail to endo ngta ngam a langail karo klungre ruk korlolo endruk ko ma langail ka plangail ngogu mou to le kn-garkie kmeloong mnam a kolkha te, en kam marer kam mommok.

³⁰ Ngata hivuo pum a langail karo klungre ko ma plangail enang tok, nang akuruk mnam mar ngata vrua ngae ko ma langail ka gu to le pe gia kngam ka tmong mang o klungre ko ktar, vanangko ngata halager o usiel pum ke langail to ke sie kam rorgem kam ngam ngogu mou he, gi mrua khen mar kam ngorpok orom petgim a langail to alautar to endo.

³¹ E Pol tvokom mar to le kreng e Ilus kar endruk ngma kar va tomten te, “Enangthe o mia ruk endruk ngpa ngorpok va E Nut nera lo kais kam sulgim muk e. Ngaka vle mo kmor na, he E Nut nera sulgim muk tgus.”

³² Ngta ngan vgum e Pol to endruk ngma kar va tomten ngta le ka kser o usiel ruk ngta kleng ke

langail to ke sie to endo ormar to ke langail ta vuut oguo mou petgim a langail to alautar.

³³ Kam ngae, nangko a ngausgi kar a kus va a mou ngta sovet vop. To mo kao, e Pol ta tger o mia kmemik kam re te, “O kolkhek ruk loktiek hori orom korlolo ngat hera nop he, he mut gia vle pum a gor vgum a mou, nang mut lo vur em o tgol akor e.

³⁴ He ekam tok, ko kaurur kim muk kmemik, muk kam mrua sulgim muk enang tok kam serppak. Mguak kaeharom tok, kmikkiem enang ko E Nut mruo ther mi havae te, tang mnam muk ner lua ru e.”

³⁵ E Pol ta re tok knop, to thera lol o bret, he kanprim E Nut mang ngar ko kim o mia ngaro kerok to kommenik to kol kta mhe, nang kommen klenar ngartaro mhetor, to le kaisis kim mar tgus orom mar.

³⁶ To mar kat ngat kaemik he kol a serppak vgum to le ksirei.

³⁷ Mor tgus ruk ngot karkar mnam a langail to endo ngot is te, 276.

³⁸ O mia ngat emik kvi, to ngata kaum o gi vrong ol ruk ngat kaelpas orom mar to le kngam mar oguo mou kat, he nang a langail kam mrer.

³⁹ To a kolkha ta plek to endruk ngam kaeha kun mnam a langail to endo ngta vokom a nut orom a vui ko ma tonglou ogun paat he. Ngat vokom tok, vanangko ngat lua vokom ka mnor te, a ni nut to msim e. Ngat lo smia mnor mang vanangko, ngta lgem o rhek ge te, kmegom kam mrua ngam a langail ngok paat ko ma vui, en kam hori ko tok.

⁴⁰ Ngta lgem o rhek enang tok, to le ka kser o usiel pum a langail karo klungre, nang korim mar

kam grung hak ngogu ma mou. Phevgom o mia ko ngta kserik, o mia akuruk ngat tolgom alo ho ruk kam plangail ormin kat. Ngat tolgom min knop, to ngat her vher a langail to endo ka yet ngpalmai ogo ma langail ka gu, a ngausgi kam ru pum he kaursem mar ngok paat ko ma vui.

⁴¹ A ngausgi ta ru pum a yet to endo he kol mar kngae va vgum a mou ko ta le her gi kol a langail he kngam kuo kim a koot ka keik he kavang ka srum kun ma vui to tle gi hori ko tok. Ka gu ta hori he kserppak kun mnam a vui tok, nang ka plangail ther gia vle vgum o vlung ko ngta spom. Ngta spom kngae ho mi kut panaem hak va a langail ka plangail tkaelha kam memget he.

Ngta Kikie Ngogun Paat

⁴² Endruk ngma kar va tomten ngat re kmim endruk ngata kpom mar ko ngat lua svil mar kam varrek he kngoropok e.

⁴³ Vanangko e Ilus, endo lRom nga rkan ngalaip tlua svil e Pol kam yor, he ekam tok, ta hagam endruk kmim mar. Ta le kreng endruk ngta mnor kam kikie, mar kam ktar he ka prik oguon mou to kikie kngae ngogun paat.

⁴⁴ Nang o mia akuruk ta le kreng ngar kam kol a ho ka vgon, i o a langail karo mheter akuruk kam kikie mang ngar ngogun paat enang tok kat. Ngat kaeharom gi enang tok, to mar tgus ngat papagis ko paat nang tang mnam mar tlo ru e.

¹⁻² Mor tgus ngot pis ko paat to her ngae smia vle, to o pgirmia ruk ko tok ngta havaeng ngor te, a nut to endo ngot pis mang ngma mon te, e Malta. To ngate ksei kam mrung ngor hak kir kim o vrong rhek akuruk yok ko ngat sim ktua toot mang ngor kam giem a paei kim mor, mor kam kuk kim ko a kus tkoror mor he ngota roro.

³ Kam ngae, to e Pol ta huor o hi knop, to re kam ngam mar kuo kia paei, va vgum a vim to a pgol ko thuor orom, ta ngan a paei ka manakain he kottek kun mnam o hi he elat e Pol ka ktiek ngae ngarngar mang hak.

⁴ O pgirmia ngata vokom a vim ko ta ngarngar mang e Pol ka ktiek tok, to ngata kle kmo reng ngar mruo te, “A mhel to enda nok en a ngairivik vor. Ko mu vokom na, tua yor vgum a mou e, vanang ngua Nut mruo to e Mumgu, endo ngoma totu pum, ther kle va kael a mumgu vgum orom a vim to arhe he nera yor.”

⁵ Ngata re tok, vanangko e Pol tgia tger ka ktiek he kngam a vim to endo kuo kia paei, nang tlo vur kering e Pol ka mhe ngang e.

⁶ O pgirmia ngta pat re te, e Pol ka ktiek nak vuning i o nak yor kbut ku mmie, vanangko nove. Ngta tar hus kim kam ngae kngae he lo kta vokom a tomhel lang kam pis kim, to ngaro papat ngata hortgi mang. Ngat lo kta pat mang en te, en a ngairivik kat e. Ngat kle va kpat mang en te, en e Nut langto kat vor, nang mar kam le ktotu pum kat.

⁷ To ko rkieng a mhe to endo a mhel langto ka munik e Publius ta vle ko mnam ka mmie to alautar. En lRom ngalaip kalkayie to nma nho

mang a mhe to e Malta. Ta vaeng ngor kam vle ko kim he mnam o kolkhek ruk korlotge nma sei kam klang ngor mlol he smia toot mang ngor va ktar mor.

⁸ E Publius kteit ta yayor he ka kru kun mnam ka hep orom a manakain ko ta sovet kun mnam va ka vres kat. To e Pol ta vaik kun mnam ka rek kam ptang. To ta pis ko kim, kngarkie ngang E Nut mang to her kael kalo ktiek kuo mang to ka yor ther gi nop ngatngae.

⁹ E Pol teharom tok, to o yayor akuruk, endruk tgus ko ma nut to ko tok, ngma kanko kam pagis ko kim, he en nam kaeharom mar tgus kat.

¹⁰ Enang tok, ngat ho mi ktua teiver mor orom ngartaro keknen ngo mamten. To mnam a kolkha to ngot re kam parem mar ngata nngiar ngang ngor orom o tgoluk ruk ngota tu kmar.

Ngota Pis Ko mRom

¹¹ To o kenho ruk korlotge ngat nop ko ngota vle ko mMalta, to lRom nga rkan ngalaip ta pataem mor kun mnam a langail langto vat ko tottek ko mAleksandria he kpis ko tok ko ma nut to e Malta kam paneng a venloot to a ven kam nop. Vanang kuo mang a langail to enda ka gu ngat tarkiem alo matpil ruk mkor alo mhel ruk alo ppiagar aloruk, ennginduk ngin nan tkaum kol min. Nginalo munik te, e Kasta va e Polluk he o mia ngma totu pum min enangthe min ta vle te, o mia ngalo Nut to kam totu pmin tok. Mor kre Pol ngota kar mnam a langail to endo to hera ngae kia mou.

¹² Ngota ngae kngae to kpis ko mSirakus, kvaar ko tok, to ka vle kais mo kolkhek ruk korlotge.

¹³ To ngot hera parem a rengmat to endo to kngae kpis ko ma mhe to mItali lsir ko mnam a rengmat to e Regium. Hop enang ngmo, to a ngausgi to nma kaol man ku ta pis he ksap orom mor klik klol mor ngoguon. Ta segain kim mor to khop enang ngmo kat ngot hera pis kvaar ko ma rengmat ko rkieng e Rom, endo e Putoli.

¹⁴ Ko tok ngot hera ting kim o mia akuruk ngata mokpom kre Yesus he kmokpom kar to ngat hera vaeng ngor kam vle ko kmar kais mnam o kolkhek ruk aktiek hori orom alomin.

He ngrua ngae to kmaol kpis mo mRom ther gia vle enang tok arhe!

¹⁵ Akuruk kun mnam endruk ngata mokpom kre Yesus ko mRom ngat kol a re te, mor ngot her pis ko mPutoli, to ngat kle khop kam ktar kngae khorong ngor ekam a ngaelaut ko tok ma rengmat to ngma mon te, A Mhe To Mkor E Apius. Va akuruk ngat kaol he khorong ngor ko kanmok mang e Rom ko tok ma rengmat to ngma mon te, O Gunmia Ngaro Rektor Ruk Korlotge. E Pol tvokom mar ko ngata horong ngor ko tok to ta kol a serppak vgum mar to le kanprim E Nut mang ngar.

¹⁶ Kam ngae, to ngot hera pis ko mRom lsir he. To ko tok endruk laol ngata tting mang e Pol, kam lo kael kun ma hengor e, nang en kam vle kun mnam kta rek en tuk. Vanangko a mhel langto nma kar va tomten naka vle ko kim kam toot mang.

E Pol Ta Keknen Ngang O Yuda Ruk Ko mRom

¹⁷ To o kolkhek ruk korlotge ngat nop, to e Pol ta vae mang o Yuda ngalmialaol. Ngata kaum ko

kim knop, to e Pol thera reng ngar te, “Koornopeik, klua rere kim nguaro mia mruo e, va klua rere kim nguaro keknen ruk mkor ngolmialaol ruk tennik kat e. Klo si eharom a kerkeknen tang tok vanangko mor o Yuda ngolmialaol ruk ko mYerusalem ngata kpom dok ge, he kael dok kun mnam a hengor to le kael dok maktiegom lRom ngalaip kalkayie to ko tok.

¹⁸ To lRom ngalaip kalkayie ta vongnek kim o rhek he lo pis mang a re tang hak kmis en kmel dok kam yor e. He ekam tok, ta svil kam hong dok, dok kam ngae,

¹⁹ vanangko o Yuda ngat kle va kokheng. Ngat kokheng enang tok, vanang nop a papat tang hak ngang dok kam mrua hahaong o rhek mang dok mruo kat e. He ekam tok, ko her le gia mon lRom ngalaip lsir, endo tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa en kam kvongnek kim dok. Kua mon lRom ngalaip lsir tok, dok kam mrua hahaong o rhek mang dok mruo ge, nang klua mon en ekam ko kua svil kam sir ko kim he kmon muk ruk kuario mia mruo orom o kerkeknen e. Nove.

²⁰ Ii, klua svil kam mon muk tok e. He ekam tok, ko hera vaeng nguk tete, dok kam rere kar muk kam havaeng nguk lsir te, ngat her kleng kualo ktiek va kualo nhar orom alo sen ri, he kaenpasiker dok her vgum E Nut ka tnangal to mang Endo E Nut Thim Orom Kam Msasaen arhe. A tnangal to, E Nut mruo ten ngang mor ruk o Yuda tgus, he nang mor kam sir kuon malpgem!”

²¹ O Yuda ngalmialaol ngta ngan e Pol ko ta re tok, to ngat koripang te, “Ngot lo kol a hor tang mkor mar ruk ko mYudea mang yin e. Va ngolenar

ruk ngat ottek ko tok he gnua pis moti ngat lo havaeng ngor mang a re tang ko tkernonho vgum mar mang in kat e.

²² Si enang tok, ngota svil kam mrua vongnek kmin kam lol ilaro papat ekam ko o mia kavurgem hak kun mnam o mhetor ngarlavurgem ngma rere kim o Yuda nga kha to im kaikkiem.”

²³ Ngta re tok, to ka lgem o rhek kam kta pis mnam a kolkha langto yok vat kam vongnek kim e Pol. Kam ngae, to a kolkha to endo ta pis to o Yuda ngalmialaol ngata kta pis ko kim kat kun mnam e Pol kta rek to nma vle mnam. Ngta pis va vgum mar ko mar ngarlakhor va si endruk tesgun ko ngta pis ko kim va endruk endri ngarlakhor kir kim mar.

Ngta vle ko tok, to kmelha marot to endo kngae kais masegain, e Pol te smia halger o papat ruk mkor e Moses kar o propet kmel mar ma hor mang e Yesus kam sim kaegom kam rere mnam mar te, her e Yesus arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen va her en kat arhe tpis orom E Nut ka tavgo. E Pol ta rere tok,

²⁴⁻²⁸ to ka trong orom karo rhek kam re te, “E Nunu A Totur tmia rere lmien ko tennik ta ktar kpavap mang nguk ngang muorres ko thavae vgum a propet to e Aisaia te,

‘Mguak ngae ngok kim o Yuda ruk endri he khavaeng ngar te: Her muk ruk arhe mum pua gnek ka gnek mang E Nut ka tavgo, vanangko mum ngae mia kenhor mang hak. Va mum pua vokom kvokom, vanang mum ngae gi kaennegiang. Ii, a mumu ta ngaro vurkul ngam lua khi mang kuario

rhek ruk mang e, ekam ko ngma tok pelam mar va mia vutko kim dok kat. Enangthe ngap lua vle tok, va ngap kle kais kam nho orom ngaro kerok va kle ka ngniek mang kuario rhek ruk mang a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngniek ngniek. He ngapa nho va ka ngniek tok, va ngap kais kam le klol o rhek kun mnam ngaro vurkul kat he kle ka mnorvek pum mar tok, to le khortgi ngte kim dok, va dok kop kais kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Vanang tete ekam ko muk o Yuda mum kaennegiang E Nut karo rhek ruk mang a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngniek ngniek tok, kua svil muk kam mnor te, E Nut ther kle va kaen karo rhek ruk endruk ngang o vrong rhek yok vat, en kam sulgim mar ormar. Va mar ngaro vurkul ngar mia khi mang ngar.’ ”

E Pol thavae tok, to o mia ngat kaelha kam hera mommenik to le kmo maen o rhek mang a papat to endo va kngae parem a mhe to endo. Ngata mommenik tok, ekam ko e Pol ta rere mnam akuruk mnam mar he ngat le klol karo rhek, vanang akuruk ngat lo kor mnam mar e. [²⁹ To ngta veet ngok mreka va kaelha kmo esik mo ngar vgum e Pol karo rhek ruk endruk.]

³⁰ Kam ngae, to e Pol thera vle ko mRom kais mnam alo pnes alo min tgus. Va ko tok mnam kta rek mruo to nam kaenkim nma ngatkal ngang o mia kam kanko he ka ptang.

³¹ Va nam lua kokkol e kam rere lserppak ngang

ngar mang E Nut ka tavgo va kam patter mar mang Ngoldaip to e Yesus kat te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Va lRom ngam lo kaegom kam hagam e Pol kam rere tok kat e. Ngat gi korim en kam gia rere kngae enang tok arhe!

clxxxv

**E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A
Gunggar
The New Testament in the Sulka Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sulka long Niugini**

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sulka

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

117b702f-17a4-534b-88e9-380b9e57e425